

30 juni 2021

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

Wetsvoorstel voor de leeruitkomsten: een analyse

In deze nieuwsbrief gaan we in op het wetsvoorstel dat kortgeleden is uitgebracht door OCW met betrekking tot het verankeren van het gebruik van 'eenheden van leeruitkomsten' in de wet voor het hoger onderwijs, naast het type onderwijseenheden zoals dat nu wordt gebruikt. Dat betekent dat opleidingen een keuze kunnen maken – studenten op zich niet, dus niet 'afdwingbaar' – voor een aanbod waarbij sprake is van programma's die zijn gebaseerd op dergelijke eenheden. Dat houdt in dat er mogelijkheden zijn voor het leerwegaafhankelijk behalen van studiepunten voor eenheden en dus (vooral) wordt bezien of de leeruitkomsten zijn verwezenlijkt en niet hoe dat is gebeurd.

Het wetsvoorstel ligt als het ware ter inzage voor het onderwijsveld en alle anderen die ermee van doen kunnen hebben, via een internetconsultatie. Deze nieuwsbrief is daarmee ook de bijdrage van onze kant hieraan, in de hoop dat er goed wordt gekeken naar de argumenten die we aanvoeren bij bepaalde voornemens.

Bovendien hebben we ook weer een aantal 'fouten' mogen constateren d.w.z. als het gaat om het ontbreken van (gewenste) aanpassingen en op het gebied van het gebruik van onze Nederlandse taal. Dat is kennelijk onvermijdelijk, net zoals door het gaan invoeren van de Variawet diverse nieuwe fouten gaan opduiken. Jammer zoiets, maar kennelijk moeten we ermee leren leven.

Hoe gaan we te werk? Eerst nemen we na een algemene inleiding de meest cruciale aanpassingen onder de loep, aan de hand van een aantal aangepaste en nieuwe artikelen – en de daarbij gehanteerde begrippen. Vervolgens wordt de toelichting die de wetgever heeft gebruikt, nagelopen op de meest interessante zaken die in de onderbouwing worden gebruikt. Tenslotte pakken we alle artikelen die in het wetsvoorstel aan de orde komen, mee bij het nagaan wat er zoal verandert en hoe dus toch meerdere kanttekeningen dienen te worden geplaatst.

Alles bij elkaar een behoorlijk lang stuk. Maar het lijkt ons meer dan de moeite waard om op deze wijze het wetsvoorstel van commentaar te voorzien, met dank aan degenen die in de afgelopen periode hebben gereageerd op de eerdere nieuwsbrief waarin alvast een drietal zaken werden beschouwd. Dat houdt wel in dat op allerlei plekken vergelijkbare aandacht aan iets wordt besteed, met een overlap in kanttekeningen en mogelijke voorstellen. Maar goed, beter een paar keer met verschillende invalshoeken werken dan iets laten liggen, van belang voor de verdere flexibilisering.

Inhoud

A	Specifieke artikelen nalopen, uitgangspunten, begrippen	3
	Om mee te beginnen...	3
	Het streven is zonder meer te steunen	3
	Grenzen van (wettelijke) mogelijkheden	4
A.1	Brochure (handleiding)	5
A.2	Wat is straks 'een opleiding'	5
A.3	Planning en besluitvorming	6
A.4	Eenheden: onderwijs en leeruitkomsten	8
A.5	Studieplan	8
	Uit de toelichting van OCW hierop – ook maar gewoon extra langsgelopen	11
A.6	Uitzonderingen	13

Eerst uitzoeken wanneer ze mogen worden toegepast	13
BSA	13
Onderwijsarbeidsovereenkomst	14
Maximum aantal studiepunten	14
A.7 Verwachtingen	14
A.8 Waarom voltijd nu al...	15
A.9 Wat verandert er nu eigenlijk?	16
B Memorie van Toelichting	17
I Algemeen	17
1. Inleiding	17
2. Hoofdlijnen van het voorstel	18
2.1 Aanleiding	18
2.2 Nut en noodzaak van het wetsvoorstel	21
2.3 Uitgangspunten van het wetsvoorstel	25
2.3.1 Leeruitkomsten	25
2.3.2 Opbouw van de opleiding	28
2.3.3 Validering door de examencommissie	28
2.3.4 Onvolledige opleidingen	29
2.3.5 Studielast	30
2.3.6 Studieplan	31
2.3.7 Onderwijsarbeidsovereenkomst	33
2.3.8 Begeleiding	33
2.3.9 Propedeutische fase	35
2.3.10 Het (bindend) studieadvies (BSA)	36
3 Gevolgen	36
3.1 Gevolgen voor het doenvermogen	36
3.1.1 Doenvermogen van de student	36
3.2 Gevolgen voor de organisatie van het onderwijs	39
3.3 Positieve gevolgen voor gendergelijkheid en sociale gelijkheid	40
3.4 Positieve gevolgen voor omscholing (gericht op de kraptesectoren)	40
3.5 Regeldruk	41
(...)	
6 Financiële gevolgen	44
Doeltreffendheid	44
7 Advies en consultatie	44
8 Inwerkingtreding	45
C Artikelen door OCW toegelicht en van commentaar voorzien	46
D Nalopen artikelen die worden aangepast	53
D.1 Algemene kanttekeningen: verkeerde zaken e.d. in het wetsvoorstel	53
1 Ontbreken artikel 7.27	53
2 Taalkundige zaken	53
3 Opschonen... opsomming en de letters...	57
4 Omvang van eenheden: onbeperkt?	57
5 Studielast waar studiepunten worden bedoeld	57
6 Gebruik van begrippen	57
7 Tijdpad en besluitvorming	57
8 Nog even samengevat... en gevolgen... en neem nog meer tijd...	58
D.2 Artikelen bezien, stuk voor stuk	58
E Bijlagen	73
E.1 Uit het rapport van ReseachNed – geciteerd door OCW	73
E.2 Uit het advies van de NVAO – door OCW	75
E.3 NVAO zelf, een aantal zaken onder de loep	76
E.4 Internetconsultatie - ons document	78

A Specifieke artikelen nalopen, uitgangspunten, begrippen...

Om mee te beginnen...

Laten we gewoon voorop stellen dat het streven naar allerlei mogelijkheden om het bekostigde hbo en wo te flexibiliseren dient te worden toegejuicht. Niet alle pogingen slagen, maar daarvan is veel te leren. Daarnaast is het simpelweg zo dat OCW alleen maar in de directe zin verantwoordelijk is voor het bekostigde systeem, en daarbij vaak kan ingrijpen, maar voor het anders handelen dan complete opleidingen verzorgen en aanbieden door hogescholen en universiteiten een zeer strak en erg beperkend kader met randvoorwaarden kent (we zijn er al vaker op ingegaan).

Op de private markt heeft de overheid niet zoveel invloed en heeft men er ook niet erg veel over te vertellen. Er wordt in politiek verband gesproken over het 'level playing field' waarop beide partijen hun werk kunnen doen, maar elkaar niet mogen dwarszitten. Anders gezegd, de overheid wil niet gaan dokken voor onderwijsaanbod waarvoor de klant bereid is (minimaal) de kostprijs te betalen, gelet op de mogelijkheden die er in de private sector zijn. Daarom is de wetgeving erg strak, en nu ook met het wetsvoorstel rond de leeruitkomsten kan niet echt worden gesteld dat er op dat specifieke vlak sprake is van een wettelijke doorbraak.

De bekostigde en private markt zijn aan elkaar verbonden door het mogen aanbieden van formele opleidingen (Ad, B en M), met het stempel van de NVAO en dus OCW, en liggend onder het vergrootglas van de inspectie, waar nodig. Het zou heel anders zijn, ook voor het kunnen flexibiliseren van het bekostigde systeem, als de private aanbieders alleen maar niet-formele scholing zouden verzorgen, kwalitatief geborgd door 'eigen' organisaties en allerlei normen. Ook het NLQF zou daarbij een interessante rol kunnen spelen, om het niveau te duiden.

Die laatste optie duikt nu ook op bij de bekostigde instellingen door de private trajecten te laten inschalen op een NLQF-niveau (en dus indirect het EQF) en voor de borging van de kwaliteit en de inhoud hun status als hogeschool dan wel universiteit in de strijd te werpen. Is dat een u-bocht aan het worden voor die bekostigde instellingen om allerlei opleidingen te gaan flexibiliseren? Het lijkt erop met het wetsvoorstel leeruitkomsten – en de recente regeling rond private activiteiten van bekostigde aanbieders – dat de overheid hiervoor de deur op een forse kier gaat zetten...

Kortom, het zoeken naar flexibele bekostigde mogelijkheden is van belang. Maar nog belangrijker is het dat er een brede visie komt, met een algemene beschouwing van de kansen, dus een soort SWOT-analyse. We hebben die nog steeds niet gezien, nu leidend tot een verbrokkelde aanpak. Daarom doen we in deze beschouwing toch een oproep daartoe, van belang voor het Nederlandse onderwijssysteem

Het streven is zonder meer te steunen...

Het is zonder meer van groot belang dat zoveel mogelijk mensen de kans krijgen om een formele opleiding te kunnen volgen, om een Ad- dan wel een Bachelorgraad te behalen. In het algemeen starten ze als student bij het begin van een opleiding, op basis van een vooropleiding die op niveau 4 is te plaatsen, en doorlopen ze het programma op basis van het schema, de indeling en de vormgeving die wordt aangereikt. Dat is op zich helemaal niet gek, mede omdat de betrokkene weet wat aan het eind is geleerd, wat de kwaliteit van het traject is, hoe het werkveld tegen een opleiding aankijkt en welke leeruitkomsten (eindtermen, leerdoelen...) meer of wel minder relevant zijn voor een functie resp. als basis voor een loopbaan. Die 'vastigheid' kent een duidelijke waarde, ook om naar 'de buitenwacht' te kunnen laten zien dat de betrokkene een aanwijsbaar denkniveau heeft bereikt.

Daarnaast zijn er binnen het 'levenlang ontwikkelen' steeds meer 'adult learners', mensen die zonder meer goed in de gaten hebben dat in een bepaalde fase van hun (werkzame) leven het behalen van een diploma van een complete twee- dan wel vierjarige hbo-opleiding de investering in tijd, moeite, geld, energie en sociale offers (het is hard werken...) opweegt tegen hetgeen al tijdens de studie en vervolgens erna aan meerwaarde kan worden verworven. Maar in deze steeds sneller veranderende economie en daarmee samenhangende arbeidsmarkt is het nodig om op steeds kortere termijn te kunnen aantonen dat een volgende stap binnen een bedrijf of in de loopbaan dient te worden gestut door scholing.

In het formele onderwijs kan op basis van de wettelijke kaders en regelingen door een hogeschool niet bekostigd op die noodzaak worden ingespeeld. Het doel is en blijft – ook nu met dit wetsvoorstel – om een bekostigde hbo-student op te leiden voor een Ad- of Bachelordiploma. Maar er zijn altijd al mogelijkheden geweest om te komen tot een aantal vormen van verkorting, zoals het geven van vrijstellingen op basis van eerder behaalde diploma's, certificaten en andere bewijzen van het hebben gedaan van scholing boven niveau 4. Dat kan voor een heel jaar zijn of een semester, en als er dan ook twee startmomenten zijn, is het haalbaar een forse inkorting te realiseren. Het kan voor allerlei eenheden zijn en aldus komt er 'ruimte' in de planning om meer tijd over te houden voor de andere zaken.

Het omzetten van werkervaring die is opgedaan voorafgaande aan de start, is bij dit soort aanpassingen van de opleiding, toch een stuk lastiger. Die ervaring moet van recente datum zijn, relevant en op het vereiste niveau. Dit soort EVC-procedures vragen veel tijd en ook geld, dus ze worden niet veel meer toegepast. Werkervaring die wordt opgedaan tijdens een studie, kan vervolgens op diverse manier in de opleiding worden geïntegreerd. Maar ook dan geldt dat die moet passen bij de leeruitkomsten (eindtermen, doelen, kwalificaties...), qua niveau, kwaliteit en relevantie.

Natuurlijk kunnen competenties die buiten de opleiding om worden verworven, worden omgezet in het laten behalen van specifieke eenheden, zoals keuzevakken, minoren, delen van stages en projecten die meer draaien om algemene hbo-competenties. Dienen ze te passen bij eenheden die op zich behoren tot het opleidingsprofiel, dan is er sprake van een andere aanpak, om te bezien hoe ze zijn te gebruiken. Bij duale opleidingen is dat op basis van een overeenkomst waarbij de werkgever nadrukkelijk is betrokken en dan is het nodig om de werkzaamheden daarin een plek te geven. Bij deeltijd is dit in formele wettelijke zin niet het geval, gelet op de doelstellingen van die variant, maar er kunnen wel eenheden in worden opgenomen die steunen op het verrichten van bepaalde werkzaamheden – zonder daarvoor een formele overeenkomst nodig is, en waarbij het bedrijf geen expliciete partner van de opleiding is.

De grote vraag is dus nu in hoeverre studenten de vrijheid hebben om op een werkplek, binnen een bedrijf of organisatie, ervaring op te doen die om te zetten zijn in leeruitkomsten – dus competenties die op een of andere wijze in de opleiding zijn te 'vlechten'. Kan het helemaal of voor een deel? Moeten er dan ook door de werkgever aanvullende gegevens worden aangeleverd? Is het mogelijk om in het werk op een zekere wijze 'vooruit te plannen', dus wetende dat bepaalde eenheden in het 'studieplan' voor de komende periode zijn opgenomen met de afspraak dat er geen lessen worden gevolgd, maar de student kan garanderen dat de werkgever hem of haar de ruimte geeft.

Grenzen van (wettelijke) mogelijkheden

Het betekent dus, kijkend naar wat het experiment (nog steeds) beoogt, dat de overheid zoekt naar de grenzen van mogelijkheden binnen de wetgeving om met de opleiding 'mee te groeien' als het gaat om werkenden. Dat is dus met inzet van eerder behaalde leeruitkomsten en vervolgens tijdens de studie, in een zo flexibel mogelijke opzet, zonder dat die uitmondt in het aanbieden van bedrijfsopleidingen. Een accreditatie zoals we nu kennen van een nieuwe en bestaande opleiding, zou moeten worden omgezet in een andere vorm van kwaliteitsbewaking zoals zou kunnen in combinatie met het geven van 'degree awarding power' aan hogescholen en universiteiten. Dat wil zeggen dat ze een instellingsaccreditatie hebben, met een volledig eigen verantwoordelijkheid om opleidingen aan te bieden, deze vorm te geven en het niveau ervan zelf te garanderen.

In Engeland bijvoorbeeld kent men een dergelijke situatie, met overigens wel aanvullende beoordelingen, met inzet van audits en het gebruiken van allerlei signaleringen (werkveld, beroepsverenigingen, alumni en andere bronnen). Daarbij is, om vergelijkbare redenen die voor ons experiment zijn gebruikt, al een tijd geleden besloten om zgn. Higher Apprenticeships in te voeren. Het werkveld staat centraal en de instelling zorgt in goed overleg voor de aanvullende scholing – en de borging van het niveau van het geheel van werk (baan) en bijpassend studie.

In Nederland is dit een private vorm van maatwerk, en binnen het huidige regime niet in aanmerking komende voor overheidsbekostiging. In Engeland worden de instellingen niet meer op die wijze gefinancierd, dus is het gehele hoger onderwijsstelsel als het ware geprivatiseerd.

Kortom, het wetsvoorstel – eigenlijk het experiment – geeft een aantal voorzetten die zonder meer bruikbaar zijn. Echter, er mist nog wel wat om er ook nu op basis van een paar aanvullingen die beoogde stappen te zetten.

A.1 Brochure ('handleiding')

Los van alles wat verder in deze nieuwsbrief wordt op- en aangemerkt, is ons voorstel om op basis van de uitkomsten van het experiment tot nu toe een brochure op te stellen waarin wordt aangegeven wat er binnen de huidige wet- en regelgeving nu ook al mogelijk is. Daarnaast kan er aandacht worden besteed aan de aanbevelingen die hebben geleid tot de zaken die nu in het wetsvoorstel staan, de redenen daarvoor, de echt noodzakelijke aanpassingen en de wijze waarop de bekostigde instellingen ermee aan de slag kunnen gaan¹.

Tevens moet ook worden beschreven waarvoor een en ander niet is bedoeld binnen het bekostigde systeem, in combinatie met scenario's die gelden voor de private aanpak en door bekostigde instellingen kunnen worden gehanteerd.

Uiteraard kunnen in zo'n document voorbeelden worden gegeven van vormen die passen in deeltijd en duaal, met gebruikmaking van werkplekleren, EVC en het doen van opdrachten en eenheden die zich lenen voor een eigen inrichting, dus het meer leerwegaafhankelijk behalen van leeruitkomsten en het verwerven van competenties. Daarbij kan worden aangegeven op welke wijze ook binnen de voltijdse opleidingen van die vormen op gepaste wijze gebruik is te maken.

Een studieplan, de overeenkomsten, de tripartite contracten, ook allemaal zaken die zich lenen voor een mooie opname in de brochure. Zeker gezien de onzekerheden die hiermee om de hoek komen zeilen bij hogescholen die ermee aan de slag willen gaan, zou het een aanwinst kunnen zijn binnen de collectie met hbo-documenten. Maar ook de opleidingen met meer ervaring zijn aldus in staat aan hun doelgroepen duidelijk te maken waarmee wordt gewerkt, en wat van iedereen wordt verwacht. Zeker het inschakelen van mensen die buiten de hogeschool werkzaam zijn vergt een zorgvuldige aanpak, met heldere structuren en het schetsen van de verantwoordelijkheden.

De wet gaat volgens het voorstel pas in op 1 september 2022. Maar zoals elders door ons wordt aangegeven en voorgesteld, lijkt dat echt geen optie, gezien de procedures die zijn gevolgd. Daarom moet de tijd worden genomen voor het opstellen van een dergelijke brochure, ook wel te zien als een handleiding – en nadrukkelijk niet als een 'voorschriftenbundel'.

De overheid stelt nu van alles in de toelichting, opmerkelijk genoeg in die rol, als het gaat om de kwalitatieve invulling van opleidingen op basis van leeruitkomsten. Daarbij wordt geshopt uit allerlei stukken en rapporten, maar er ontbreekt nog steeds duidelijk een insteek die uitgaat van een stevige expertise op de aspecten die gaan meespelen. Daarom een onafhankelijke groep s.v.p. om tot die brochure in een vorm van een leidraad en dus handleiding te komen.

A.2 Wat is straks 'een opleiding'

Eerst even een technische inleiding. De wet spreekt van opleidingen, maar als het vervolgens gaat om de varianten beschouwt men in juridische zin voltijdse, deeltijdse en duale opleidingen. In geen van die gevallen is er sprake van een begripsomschrijving. Dat inzicht wordt overgelaten aan de gebruikers, de hogescholen en universiteiten en andere betrokkenen.

Nu wil de overheid er nog een tweedeling aan gaan toevoegen, met een opleiding bestaande uit onderwijseenheden en een opleiding op basis van eenheden van leeruitkomsten. Ergo, er zijn dan straks zes varianten, met allemaal een eigen status:

1. Voltijd op basis van onderwijseenheden
2. Voltijd met gebruikmaking van eenheden van leeruitkomsten
3. Deeltijd op basis van onderwijseenheden
4. Deeltijd met gebruikmaking van eenheden van leeruitkomsten
5. Duaal op basis van onderwijseenheden
6. Duaal met gebruikmaking van eenheden van leeruitkomsten.

¹ In de adviezen van de NVAO over het experiment en het gebruik van de uitkomsten wordt ook gepleit voor een handleiding, maar dan vooral gericht op de accreditiekaders die daarvoor worden gehanteerd. Het systeem zal niet anders worden, maar op diverse aspecten zal toch meer toelichting nodig zijn.

Maar zonder een goede definitie van de varianten voltijd, deeltijd en duaal kom je dan niet veel verder. Een poging:

- Voltijd is het volgen van onderwijs op basis van een programma dat is geprogrammeerd voor overdag;
- Deeltijd is dan voor de avonden, weekenden en andere momenten die beschikbaar zijn naast de normale werktijden;
- Duaal zou aldus een traject moeten zijn waarbij de gehele studie werken en onderwijs parallel (en wel soms verweven) staan geprogrammeerd.

Echter, duaal is in het wetenschappelijk onderwijs met onderwijseenheden wettelijk in het eerste jaar voltijds ingericht. Ook in het hbo is zo iets te zien als de eerste twee jaren voltijds zijn en de resterende twee jaren duaal. Het zijn dan simpelweg in wettelijke zin voor het gehele programma duale opleidingen.

Maar voltijd kan ook best eenheden op avonden kennen. Deeltijd kan een aantal dagdelen kennen of een gehele dag. Maar daarmee wordt de variant-status niet aangetast. Een lastige is wel dat een deeltijdse opleiding een aantal duale eenheden kan hebben, dus met een duale overeenkomst (student, school, werkgever), en vervolgens zou het formeel een duale opleiding worden. Dat komt mede omdat bij het toestaan hiervan, om subsidies mogelijk te maken voor duale vormen, niet is vastgesteld wat de maximum omvang van die duale eenheden mag zijn, zonder de status van deeltijd te verliezen.

En nu deze wetsaanpassing, met alle gevolgen van dien. De eerste vraag die zeker moet worden gesteld, is: *Moet een opleiding voor het gehele programma bestaan uit 'onderwijseenheden' dan wel 'eenheden van leeruitkomsten'?*

Zo niet, dan rijst de vraag wat een opleiding in de wettelijke en dus formele zin is als daarbij voor het programma gebruik wordt gemaakt van zowel onderwijseenheden als eenheden van leeruitkomsten, vooraf zo neergezet dan wel op het moment dat een student overstapt naar een andere vormgeving met eenheden.

In het verlengde daarvan kan eventueel worden besloten dat het aan de instelling is om daarover een besluit te nemen, uitgaande van een maximum aan 'andere' eenheden.

Het hierover duidelijkheid scheppen heeft zonder meer te maken met die zes mogelijke vormen die zullen gaan ontstaan. Zeker als daaraan ook consequenties voor het kunnen toepassen van allerlei regelingen zijn verbonden, denkend bijvoorbeeld aan het collegegeld, het kunnen lenen in combinatie met studiefinanciering, de doelmatigheid en andere situaties die voor de desbetreffende studenten van essentieel belang kunnen zijn.

We komen er elders op terug, maar het gaan gebruiken van een eenduidig begrip 'eenheid' en het aan het aan de instelling overlaten wat er daarmee wordt gedaan, is een zeer simpele oplossing. Overigens is er een nog veel rigoureuzere 'oplossing' mogelijk nl. het tevens afschaffen van het begrip 'variant, dus door alleen nog maar te spreken van 'een opleiding met een samenhangend geheel van eenheden'. Daarbij kan de aanbieder de vorm, de leeruitkomsten, de studiepunten en de leerroutes volledig afstemmen op doelgroepen, binnen de kaders die de NVAO nu ook hanteert. Maar goed, die discussie valt buiten het doel van deze nieuwsbrief.

A.3 Planning en besluitvorming

Het is zonder meer te begrijpen dat wat goed is voor het hoger onderwijs zo snel mogelijk kan worden ingevoerd. Daar zijn experimenten voor, om na te gaan wat werkt, effectief is en zich leent voor opname in de wet- en regelgeving – zonder verder andere aspecten ervan te verstoren. Er zal dus voortdurend moeten worden afgewogen wanneer het kan, in welk kader, met welke instrumenten en hoe de instellingen, studenten en andere doelgroepen ermee een beter resultaat mee kunnen bereiken.

Het experiment rond de leeruitkomsten is gestart in 2016, om een aantal zaken te gaan onderzoeken en uit te proberen, eerst alleen maar binnen de deeltijdse opleidingen, maar op aandringen van een paar hogeschole ook bij de duale versies. De evaluatie is voorzien voor 2022, maar er is uiteraard gewerkt met tussenevaluaties – en een 'voorlopige' eindversie ervan.

Op zichzelf is daar niets mis mee, om ook tussentijds te bezien of er bijstellingen nodig zijn, meer instellingen kunnen meedoen of dat er toch op de rem dient te worden getrapt. Echter, haastige spoed kan ook niet goed zijn, zeker als er meerdere scenario's vallen te hanteren. Hier een aantal redenen van onze kant om te pleiten voor het nemen van meer tijd, om meer in samenhang met andere opties voor flexibilisering (denk bijvoorbeeld aan het formele gebruik van het NLQF, om iets interessants te noemen) plannen te ontwikkelen.

- De meest recente evaluatie (april van dit jaar) laat zien dat er voldoende aspecten zijn die een nader onderzoek verdienen, gelet op de twijfels die er nog worden geuit als het gaat om effecten die zeker nog zullen moeten bekliven.
- Het zonder een complete eindevaluatie met een goede analyse, een brede consultatie van alle betrokkenen, het raadplegen 'in de diepte' van experts en een complete doorberekening naar de gehele wet- en regelgeving, nu gaan invoeren van het 'hoofdthema' van het experiment is niet te zien als zorgvuldig handelen (met dus een evaluatie die pas twee maanden oud is).
- Er hebben in de afgelopen twee jaren, mede vanwege de pandemie, helaas toch te weinig brede en diepgaande consultaties plaatsgevonden, met inschakeling van meer instellingen en experts waarbij in een stevige context vanuit allerlei invalshoeken kon worden gekeken naar ervaringen – ook met een inbreng van de 'kritische vrienden'.
- Het gebruiken van een online-bijeenkomst in april jl. voor het aanpassen van cruciale aspecten van een wetsvoorstel zoals dat nu voorligt, zonder verder te kijken naar de effecten, mede in het kader van de tussenevaluaties, is naar onze mening een echte misser. Het gaat niet om zomaar een paar aspecten, maar om het ervoor zorgen dat een aantal uitgangspunten van het experiment in een maand is bijgesteld.
- Het voorstel om de wet zodanig aan te passen dat ook voor voltijdse opleidingen kan worden gewerkt met eenheden van leeruitkomsten, is niet onderbouwd in alle stukken die nu op tafel liggen. Het is zeker goed om te vernemen dat in hogescholen allerlei ervaringen binnen het experiment worden gedeeld met het management van de voltijdse programma's. Maar het lijkt ons dat het gebruiken van werkervaring, eerder behaalde certificaten, het kunnen plannen van werkzaamheden in overleg met een bedrijf en andere zaken die bij duaal zonder meer passen, eerst een 'vertaling' naar de voltijdse mogelijkheden dient te krijgen. Het simpelweg stellen dat het dus ook kan met leeruitkomsten voor eenheden als de stage en de afstudeeropdracht is veel te snel en te simpel door de bocht – al is het maar dat daarbij die vrijheid van plannen al gewoon aanwezig is.
- Er hebben geen universiteiten meegedaan aan het experiment, om allerlei uiteenlopende redenen. Er heeft nu geen fundamentele discussie plaatsgevonden als het gaat om het wegvallen van die redenen, zodanig dat in het wetenschappelijk onderwijs de opleiding met leeruitkomsten voor de eenheden wel zal worden omarmd. Het argument dat elke instelling zelf de keuze hiervoor kan maken, is in onze ogen een dooddoener.
- Er is dus een 'eenheid van leeruitkomsten' als nieuwkomer in de wet. Dat betekende dat er een onderscheidend kenmerk diende te komen ter onderscheid van hetgeen er nu is nl. de 'onderwijseenheid'. Maar omdat ervan geen begripsomschrijving staat in de huidige wet is daarvoor nu ook een definitie vastgesteld. Geconstateerd moet worden dat, voor zover valt na te gaan, hierover geen brede discussie heeft plaatsgevonden. De consequentie kan zijn dat bij een niet passende definitie een stuk van de bodem onder de gehele wet- en regelgeving wordt weggeslagen. Het houdt in dat de tijd dient te worden genomen om dit goed uit te zoeken en na te gaan wat de consequenties van een dergelijke nieuwe definitie kunnen zijn.
- Het is naar onze en de mening van anderen ook haalbaar om de voorstellen zoals ze nu worden gedaan, ook binnen de huidige wetgeving een plek te geven. Dat kan door afspraken te maken over wat de spelregels zijn, zoals die zijn vast te leggen in de eerder genoemde brochure en handleiding.
- Het studieplan zoals wordt voorgesteld, kent een nadrukkelijke overlap met de overeenkomst die voor duale opleidingen wordt gebruikt of voor werkplekleren – waar toegestaan – binnen de deeltijdse trajecten. Het koppelen van het studieplan aan duaal en deeltijd kan gaan leiden tot een stevige vorm van bureaucratie en belasting van alle betrokkenen. Dat wordt nog eens versterkt door de mogelijkheid om de student de kans te geven eigenlijk permanent ('tenminste twee keer per jaar') een andere insteek te kiezen, met als gevolg een aanpassing van het studieplan, de eenheden, de toetsing, het rooster en andere elementen die effect hebben op

de organisatie van een opleiding. In de evaluatie wordt hierover het een en ander gemeld, maar kennelijk is de wetgever ervan overtuigd dat dit wel zal gaan loslopen.

- Tenslotte hebben we het idee dat bepaalde hogescholen het experiment hebben gebruikt om ook een aantal grenzen van de wetgeving op te zoeken, als het gaat om het aanbieden van eenheden in een meer losse context. Dat is binnen een experiment geen enkel probleem, want daarvoor is nu eenmaal de ruimte gegeven, om iets uit te zoeken. Maar de verwachtingen lijken nu erg hoog te zijn gespannen als het gaat om hoe daarmee verder te kunnen gaan. Echter, hetgeen nu formeel wordt ingebed in de wet en alles wat dus straks niet meer onder de noemer 'experiment' zou mogen, is iets wat dient te worden teruggedraaid – en gecontroleerd op de kaders die er nu eenmaal zijn. Vraag is hoe de inspectie dit mag, kan en moet gaan aanpakken.

A.4 Eenheden: onderwijs en leeruitkomsten

Er is gekozen voor het gaan gebruiken van twee soorten eenheden bij het vormgeven van een opleiding. De bestaande onderwijseenheid krijgt een 'broer' met de eenheid van leeruitkomsten. Hoewel, die eenheid is ook voor het onderwijs bestemd. Tevens mag men voor de onderwijseenheid ook gewoon gebruikmaken van leeruitkomsten, gelet op wat in de wet staat vermeld over waarop een opleiding – en dus de onderliggende eenheden – is gericht: 'welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden'. Die componenten zijn ook bij leeruitkomsten aan te geven (het moet wel...), en daarmee zou het moeten invoeren van eenheden die specifiek dat kenmerk dragen, niet noodzakelijk hoeven te zijn.

Een tweede punt is natuurlijk het mogelijk maken van het bieden van de gelegenheid aan studenten om in samenspraak met de begeleider(s) een route per eenheid te nemen die 'leerwegaanhangend' is d.w.z. dat er geen vastliggend rooster voor is en dat de bewijzen kunnen worden aangeleverd als daarvoor de gelegenheid is – om tot een validering te komen. Echter, binnen de huidige regelgeving kan degene die verantwoordelijk is voor een bepaalde (onderwijs)eenheid, ook aan de student een dergelijke optie bieden. Dat kan met opdrachten zijn, uitzoeken van zaken op het werk of thuis, met een aantal online-sessies en/of ondersteunende lessen als daarvoor een duidelijke noodzaak is. Natuurlijk vergt dit wel in veel gevallen afstemming tussen docenten en anderen die ook een eigen aanpak kunnen kiezen.

Een derde punt is het inzetten van het instrument 'validering'. Daarvoor is een apart stuk in het wetsvoorstel opgenomen, en dit wordt in een voetnoot gerechtvaardigd met de stelling dat het proces lijkt om het verlenen van vrijstellingen via een EVC-procedure, maar dat de context toch wel een aantal verschillen kent. Ons lijkt dit een reden die absoluut niet het invoeren van een tweede vorm van beoordeling van bepaalde zaken rechtvaardigt. Juist dergelijke opties zijn gebaat bij een duidelijke, transparante en gelijkwaardige onderbouwing, om misverstanden te voorkomen. Dit soort zaken en andere bijkomende aspecten werpen nadrukkelijk de vraag op of het nodig is om tot twee soorten eenheden te komen. We begrijpen dat de experimenten niet voor niets zijn uitgevoerd en dat de wetgever derhalve zich genoodzaakt voelt om de belangrijkste uitgangspunten ervan zichtbaar te maken in een wetsvoorstel, als een vorm van rechtvaardiging. Ons lijkt dit geen goede reden, als ook binnen de bestaande kaders een aantal zaken valt te regelen. Samen met aanvullende handleidingen en verdere toelichting op hetgeen al dan niet kan en mag, moeten volgende stappen in de richting van flexibilisering te zetten zijn. Dat kan samen met andere opties, om een complete visie om te zetten in allerlei wettelijke scenario's.

Een eerste stap in die richting is dan het overstappen van 'onderwijseenheid' op 'eenheid'. Dan zou je kunnen zeggen dat de focus op 'onderwijs' wordt losgelaten, ook in de beeldvorming. Een eenheid kan daarmee van alles zijn, op elke vormgeving betrekking hebben, ook als het gaat om de onderliggende routes.

A.5 Studieplan

Een belangrijk element van het wetsvoorstel is het gaan gebruiken van een studieplan, voor alle studenten die een opleiding willen gaan volgen en tevens voor degenen die dat al doen. Het is een behoorlijk stevig 'voorschrift' geworden, zeker als je het vergelijkt met hetgeen bij duale opleidingen in de wet wordt bepaald voor een duale 'overeenkomst'. In het verleden zijn daarvoor allerlei formats ontwikkeld, maar al gaandeweg is vastgesteld dat het toch om maatwerk gaat en er dus een simpel raamwerk nodig is. Overigens zijn we wel van mening dat het hoog tijd wordt dat de overheid

een kortlopend project laat uitvoeren door experts om te bezien wat duaal nu echt 'studerend-werken' maakt en of er nog wat aan te sleutelen valt.

Het introduceren van een studieplan in een situatie waarop sterk wordt geleund op het werkveld, de werkplek en -omgeving en de mogelijkheden om allerlei leeruitkomsten te laten valideren (eerder behaald dan wel verworven tijdens de studie), brengt de vraag naar boven of daarmee geen overlap met de duale overeenkomst gaat ontstaan. De wetgever geeft aan dat die overeenkomst dan maar aan het studieplan dient te worden gehecht, maar wat is de status van beide stukken om te weten wat er geldt in allerlei situaties – ook als het gaat om de inzet en betrokkenheid van het werkveld?

Onze aanbeveling is om nog eens rustig de tijd te nemen om samen met experts na te gaan of er kan worden volstaan met één document, te gebruiken voor duale opleidingen met de eenheden zoals ze nu worden gebruikt, en voor andere vormen die zijn gebaseerd op het inzetten van eenheden van leeruitkomsten (en uiteraard denken we dan ook meteen aan het invoeren van alleen maar 'eenheden', om het over te laten aan de instelling om aan te geven in de OER op grond waarvan de eindtermen, de leeruitkomsten, het beroepsprofiel... kunnen worden behaald). Simpel houden, lijkt ons het credo.

Toch is het goed om het artikel waarin het studieplan wordt beschreven zorgvuldig na te lopen, om te zien wat het mogelijk allemaal voor werk met zich gaat meebrengen – al is het maar dat het toch dient te worden gezien als een 'studiecontract' tussen de student en de opleiding, met alle consequenties die daaraan verbonden zijn. Ons commentaar staat in de kadertjes.

Artikel 7.14a. Studieplan bij eenheden van leeruitkomsten

1. Indien de student een opleiding volgt welke bestaat uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, stelt het instellingsbestuur na overleg met de student ten minste twee keer per studiejaar een studieplan vast.

Het addertje onder het studiegras is het gebruik van 'ten minste', want ja, wie bepaalt het aantal: de student of de opleiding? Tevens is de wetgever niet bereid om te zeggen dat het 'voorafgaande aan elk semester' moet gebeuren, een logisch iets omdat een planning en een rooster niet meer nodig is. Het zou echter wel handig zijn om bijvoorbeeld 'voor 1 september en 1 februari' te gebruiken als iemand het gehele jaar gaat meemaken, om te voorkomen dat je formeel als opleiding wegkomt met dit doen op 1 januari en 1 februari, om maar wat te noemen.

Zoals al aangegeven, is niet helder wat nu exact dient te worden verstaan onder een 'opleiding met eenheden van leeruitkomsten', als het gaat om alles, delen of specifieke eenheden. Op basis daarvan zou in ieder geval in de wet dienen te worden opgenomen dat een studieplan nodig is als er nadrukkelijk aanleiding voor is, gezien de stand van zaken.

Verder is niet helder wat onder 'overleg met de student' kan en moet worden verstaan. Hoe vindt dit plaats, in hoeverre is er een format voor, wat zijn de rechten van de betrokkene, op welke wijze vindt het overleg plaats, en zo zijn er nog wel veel meer vragen te stellen. Ook hiervoor lijkt het ons handig om eerst nog om tafel te gaan met experts die kunnen aangeven welke valkuilen er zijn en op welke wijze ze kunnen worden omzeild.

2. In het studieplan is ten minste opgenomen:
 - a. de duur van het studieplan;
 - b. het programma van de student en de wijze waarop de student invulling gaat geven aan het programma;
 - c. de wijze waarop de student wordt begeleid; en
 - d. de wijze waarop de beheersing van de leeruitkomsten wordt beoordeeld.

We lopen de onderdelen gewoon maar langs.

Punt a geeft dus nadrukkelijk aan dat het studieplan niet de gehele opleiding betreft, maar dat ermee wordt bedoeld dat het gaat om het plan dat geldt voor het tijdvak waarvoor de afspraken worden gemaakt. De opleiding kan daarmee bestaan uit een keten van studieplannen.

Punt b betreft het programma van de student en niet het programma van de opleiding, want anders zou het studieplan moeten gelden voor de gehele studie. Een andere formulering lijkt ons dus

beter, zoiets als met *'de eenheden die deel uitmaken van het studieplan en de wijze waarop de student daaraan invulling gaat geven'*.

Punt c is een interessant aspect van het geheel, wetende dat hierbij een sterke wissel wordt getrokken op de opleiding qua verantwoordelijkheden. Er kunnen meerdere begeleiders zijn, per eenheid, vanuit het bedrijf en als het gaat om het volgen van de studievoortgang en het helpen bij het maken van keuzes voor het volgende studieplan.

Punt d is dus niks anders dan het toetsen van het hebben voldaan aan de eisen die het verwerven van de leeruitkomsten vraagt. Daarvan maakt ook een vorm van validatie (EVC) deel uit, waar relevant. Tevens zullen daarbij regels worden aangegeven wie gerechtigd zijn om de beoordeling uit te voeren, op basis waarvan ('machtsverhouding').

3. Indien van toepassing wordt de overeenkomst, bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, als bijlage aan het studieplan toegevoegd.

Het is van belang dat hier staat: *'Indien van toepassing...'*. Wat niet helder is wie vaststelt of dit lid van toepassing is dan wel dient te worden verklaard. Het gaat echter in het bedoelde artikel 7.7, vijfde lid, om het geval dat de opleiding duaal is ingericht. Dan is er sprake van eenheden die vallen onder het begrip duaal van een 'overeenkomst' tussen de student (als werknemer), de school en de werkgever. Het 'van toepassing' zijn houdt dus in *'als het een duale opleiding betreft'*. Waarom dit dan niet gewoon vermeld, bijvoorbeeld als: *'In het geval van een duale opleiding wordt de overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, als bijlage aan het studieplan toegevoegd'*.

Echter, vervolgens dient de wetgever zich af te vragen of wat de status van de duale overeenkomst in dit geval is. Wat is in formele zin het belangrijkste stuk en welk van de twee is dan ondergeschikt aan de ander? Ons lijkt dat de duale overeenkomst de basis is voor de inrichting van de eenheden van het programma, zoals formeel vastgelegd, en dat het studieplan een afspraak is die niet per se geldt voor de werkgever, mede omdat er door de student en de opleiding op elk moment kan worden gesleuteld (bijstellen van het studieplan).

Ergo, dit lid van het artikel lijkt ons niet mogelijk te zijn. Het is juist andersom, dus het studieplan is een bijlage. We zouden dus graag zien dat dit nader wordt uitgezocht voor duale opleidingen op basis van eenheden van leeruitkomsten. Maar in ieder geval zou de tekst van dit lid moeten gaan luiden: *'In het geval van een duale opleiding worden de overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, en het studieplan in samenhang met elkaar vastgesteld, waarbij afspraken in de overeenkomst in voorkomend geval voorrang hebben boven de afspraken in het studieplan.'*

Er wordt overigens in de toelichting ook gesproken over het gebruiken van een 'duale overeenkomst' voor bepaalde eenheden van deeltijdse opleidingen. Onder bepaalde voorwaarden betekent dit echter dat de opleiding de status dient te veranderen van deeltijd naar duaal, gelet op allerlei randvoorwaarden die aan een variant worden gesteld. Deze vorm van 'het van toepassing zijn' slaat dus niet terug op duale eenheden van een deeltijdse opleiding aangezien die verder in de wet niet is opgenomen. Hierover zal de wetgever zich nader dienen te beraden.

4. De student kan voor de realisatie van eenheden van leeruitkomsten onderwijsseenheden volgen.

Een onduidelijk geformuleerd lid van dit artikel, mede omdat hier staat 'kan', zonder een verdere uitleg over wanneer het mogelijk is, en op welke wijze er vooraf en tijdens het proces dient te worden gehandeld – en wat de verdere consequenties zijn. Kan het ook 'moet' zijn, om maar wat te zeggen.

Omdat dit lid behoort bij het studieplan lijkt het ons dat het moet worden gezien als de optie om binnen een opleiding op basis van eenheden van leeruitkomsten ook als student aan te geven dat het beter uitkomt om onderwijsseenheden te gaan volgen – dus dat er geen verplichting bestaat om alles op basis van eenheden van leeruitkomsten te doen.

Echter, bij het zoeken naar wat er achter dit lid zit, kijkend in de toelichting, betekent het ook dat een student die samen met de opleiding in het studieplan vastlegt dat (delen van) eenheden van leeruitkomsten op basis van door de student te bepalen, regelen en volgen werkzaamheden worden gevolgd, vooraf dan wel gaandeweg kan aangegeven dat dit niet of niet in z'n geheel mogelijk

is. Ook kan het zijn dat de student van mening is dat er extra en dus aanvullende studieactiviteiten nodig zijn, bijvoorbeeld ter ondersteuning van hetgeen op het werk wordt gedaan.

Zo betekent het dat het een recht is van de student en de opleiding daaraan dient te voldoen als er een verzoek komt. Het lijkt er evenwel op dat de student alleen kan shoppen uit het bestaande aanbod, ook als die eenheden roostertechnisch ongunstig zijn vastgelegd - niet echt flexibel.

Tevens kan het zijn dat de student vastloopt en de opleiding van mening is dat voor de studievoortgang het beter is om onderwijseenheden te gaan volgen. Ook dan moet duidelijk zijn wat dit voor het studieplan betekent en of de student hieraan gevolgd dient te geven.

Kortom, er zijn nog wel allerlei vragen te stellen bij een simpele mededeling zoals deze wordt gedaan in dit lid. Mogelijk is het beter om ervan te maken: *'In het studieplan wordt opgenomen dat de student het recht heeft af te wijken van hetgeen rond het geheel van te volgen eenheden van leeruitkomsten is vastgelegd door aan te geven dat betrokkene in plaats van een dergelijke eenheid een of meerdere onderwijseenheden wil volgen. De opleiding werkt hieraan mee.'*

Het betekent dus dat in het studieplan ook dient te worden opgenomen dat het flexibele karakter de ruimte geeft aan de student, zonder verdere onderbouwing (denk aan: geen werk meer, andere baan, geen werk dat past, enz.), om toch door te gaan met de opleiding, op een zo goed en studeerbaar mogelijke wijze.

5. Bij de inrichting en afstemming van het studieplan wordt rekening gehouden met de uitgangspositie, werksituatie, kenmerken en behoeften van de student.

Dit punt is te zien als hetgeen hierboven is gesteld als rechten die een student kan uitoefenen. Vanuit de opleiding kan dit echter leiden tot onzekerheden qua planning van onderwijseenheden, het inschakelen van begeleiders, de inzet van docenten en allerlei andere elementen van het logistieke proces.

Concreet betekent het dat de opleiding voorafgaande aan het opstellen van het studieplan een inventarisatie dient te maken van de zaken die in dit onderdeel worden genoemd. Die zijn zonder meer breed te interpreteren, vrezende we. Ook om die reden zouden we willen pleiten voor een brochure, dus een handleiding, voor instellingen die opleidingen op basis van eenheden van leeruitkomsten aanbieden.

Een aanvullend punt is het doorlopen van een traject richting de Bachelor als daarbij het behalen van de Ad is opgenomen. Dat wil zeggen dat er een 'ijkpunt' is, om eerst de Ad af te ronden en daarna door te gaan met het bachelorprogramma. Daarbij kan een rol spelen het maken van studieplannen, het bezien of het een doorlopende leerlijn kan zijn, hoe de ontvangende bacheloropleiding hiermee omgaat en of bijvoorbeeld het bedrijf hierbij faciliterend kan en wil optreden.

Uit de toelichting van OCW hierop – ook maar gewoon extra langsgelopen...

In de toelichting op het wetsvoorstel is uiteraard dit artikel onder de loep genomen. Hierboven heeft u ons commentaar tot u kunnen nemen, los van hetgeen OCW zelf als mening heeft. Nu pakken we die zaken mee, hieronder. Voor de goede orde, er staat 'artikel 7.14b', maar het gaat om 7.14a, op zichzelf niet erg, maar wel een foutje.

Artikel 7.14b (nieuw)

Op grond van het nieuwe artikel 7.14b worden bij opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten periodiek afspraken met betrekking tot het opleidingstraject van de student vastgelegd in een studieplan (eerste lid).

Bij de inrichting en afstemming van het studieplan wordt rekening gehouden met de uitgangspositie, werksituatie, kenmerken en behoeften van de student (vijfde lid). Het instellingsbestuur en de student zijn binnen dit kader vrij het studieplan in te richten zoals zij willen, behoudens een aantal wettelijke minimumvereisten (tweede en derde lid).

Naast de duur van het studieplan (tweede lid, onderdeel a), wordt in het studieplan tevens het programma van de student opgenomen en de wijze waarop de student invulling gaat geven aan dat programma (tweede lid, onderdeel b).

Een heldere opsomming, zonder commentaar uit te lokken.

In dit deel van het studieplan, waarbij initiatief en regie wordt verwacht van de student, wordt in overleg gekeken naar de manier waarop en op basis van welke leeractiviteiten gewerkt gaat worden aan het realiseren van de (delen van) leeruitkomsten die de student nog niet beheerst.

Interessante formulering, passend bij het experiment. Het gaat dus om het doen van de eenheden en het behalen van de leeruitkomsten die nog niet worden beheerst, en niet dat het een opleiding betreft met leeruitkomsten en dat vervolgens wordt gekeken naar welke vrijstellingen kunnen worden verleend.

Het geeft helder aan op welke doelgroepen een dergelijke opleiding zich kan richten nl. degenen die veel eerder en elders verworven competenties (leeruitkomsten) met zich meebrengen en/of personen die – zonder dat het om een duaal traject kan gaan – van te voren of bij de start van een bepaalde periode van de opleiding weten dat in de werkomgeving allerlei leeruitkomsten zijn te verwerven of delen ervan.

In het begin van dit nummer bij de algemene beschouwing is hieraan ook aandacht besteed, dus kunnen we daarnaar verwijzen.

Daarnaast dient te worden opgenomen op welke wijze de student hierbij wordt begeleid door de instelling (tweede lid, onderdeel c). Indien onderdelen van het onderwijsaanbod van de instelling ondersteunend kunnen zijn bij het verwerven van de kennis, inzicht en vaardigheden die de student nog niet beheerst, dan kan de student er ook voor kiezen voor die delen onderwijseenheden te volgen (vierde lid).

Prima die toelichting, maar dat staat dus niet in het voorstel: 'De student kan voor de realisatie van eenheden van leeruitkomsten onderwijseenheden volgen'.

Volgens de toelichting gaat het alleen maar onder ondersteuning van de eenheden van leeruitkomsten, dus niet in plaats ervan. Mogelijk heeft de wetgever hierbij in gedachten dat een dergelijke keuze voor het gebruik van eenheden formeel moet inhouden dat vervolgens ook *alle* eenheden op basis van leeruitkomsten moeten worden aangeboden – en mixen dus niet kan. Dat is een misverstand, gelet op andere regelingen die nu worden voorgesteld. Tenzij... de wetgever met ondersteunend iets anders bedoelt, maar dan horen we dit graag.

Een ander, verplicht onderdeel van het studieplan zijn de afspraken die zijn gemaakt met betrekking tot de wijze waarop de beheersing van de leeruitkomsten wordt beoordeeld (tweede lid, onderdeel d). Van belang hierbij is dat daarbij methoden en instrumenten worden gehanteerd die toetsing en beoordeling op een leerwegaafhankelijke manier mogelijk maken. Dit is noodzakelijk om te kunnen waarborgen dat de diversiteit aan flexibel ingerichte opleidingstrajecten van de verschillende individuele studenten of groepen studenten tot vergelijkbare leerresultaten leiden.

Vormen van leerwegaafhankelijke beoordeling zijn, bijvoorbeeld, portfolioassessment, performance assessment en voortgangstoetsing. Deze toetsvormen kunnen daarnaast gecombineerd worden met een andere toetsvorm, zoals bijvoorbeeld een vorm van kennistoetsing. De toetsing en beoordeling moeten, net als elke andere vorm van beoordeling, voldoen aan de eisen van validiteit (de toets levert de juiste informatie op om te kunnen beoordelen of de leeruitkomsten zijn behaald), betrouwbaarheid (de mate waarin scores consistent, nauwkeurig en reproduceerbaar zijn) en transparantie (het volledig en tijdig informeren van studenten over de toetsing en beoordeling, zodat zij zich adequaat kunnen voorbereiden).

Toch wel een deel van de toelichting die de kern van het wetsvoorstel keihard raakt. Het betekent dat hoe dan ook de student een diploma dient te worden uitgereikt dat vergelijkbaar is met hetgeen de studenten in andere varianten verwerven. Er dient daarvoor een waarborg te zijn, met duidelijke instrumenten die daarvoor te gebruiken zijn.

Er wordt hier gesproken over 'diversiteit', maar tevens over een gelijke behandeling, het voldoen aan de eisen van validiteit en betrouwbaarheid. De vrijheid die opleidingen en dus de studenten krijgen, dienen onder alle omstandigheden verantwoord kunnen worden, zonder vaak terug te kunnen vallen op eerdere ervaringen. De studieplannen leveren maatwerk, met persoonlijke scenario's

en eisen die de studenten zelf dienen om te zetten in arrangementen rond de werkplek en de werkzaamheden die dienen te worden verricht. Het toetsen is daarvan een essentieel onderdeel, zeker als de opleiding wat verderaf staat van hetgeen de student doet met hetgeen hem of haar is opgedragen binnen de eenheden.

Indien de student een duale opleiding volgt bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, dan dient op een zelfde wijze als bij een duale opleiding bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden een onderwijsarbeidsovereenkomst deel uit te maken van het studieplan (derde lid). Indien bij een voltijd of deeltijd opleiding de werkplek wordt benut voor leeractiviteiten gericht op het realiseren van leeruitkomsten kan ervoor worden gekozen om ook dan een overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, aan te gaan en als bijlage bij te voegen bij het studieplan.

Hierop gaan we in het volgende stukje verder in.

Nog even een taalpuntje: een zelfde is één woord, dus *eenzelfde*.

A.6 Uitzonderingen

De wetgever heeft een aantal uitzonderingen opgenomen voor opleidingen die zijn gebaseerd op het inzetten van eenheden van leeruitkomsten, vergeleken met hetgeen wel van toepassing is op de opleidingen (en varianten) met het gebruik van onderwijseenheden.

Echter, zoals al eerder en ook op allerlei plekken in deze nieuwsbrief aangekaart, het is absoluut niet helder of dit alleen maar geldt als men voor alle eenheden gebruikmaakt van leeruitkomsten, conform de definitie ervan. Er kunnen opleidingen zijn die maar deels op inzetten of zelfs gedeeltelijk kunnen maken, op basis van dezelfde wet – of om andere redenen. Zo is een duale opleiding mogelijk met de eerste fase in de vorm van een voltijdse aanpak.

Eerst uitzoeken wanneer ze mogen worden toegepast

Het verzoek aan de overheid is om toch eerst – in het kader van het verder uitzoeken wat het experiment kan gaan opleveren – helder te maken onder welke organisatorische condities die uitzonderingen mogen worden gehanteerd. Misverstanden zijn er om te worden voorkomen, zeker als je ze al van veraf ziet opdoemen. Hieronder de drie uitzonderingen, met teksten uit de toelichting, met ons ingekaderde kanttekeningen.

BSA

Ten eerste is op grond van het wetsvoorstel het BSA niet van toepassing bij flexibele opleidingen die zijn opgebouwd uit eenheden van leeruitkomsten. Gezien de aard van een flexibele opleiding wordt het onwenselijk geacht om te werken met een BSA in een opleidingstraject met leeruitkomsten. Immers, het uitgangspunt bij leeruitkomsten is flexibiliteit, diversiteit in de leerroutes en eigen regie van de student, waarbij vooraf geen volgorde is bepaald door de instelling.

Begrijpelijk maar het ontgaat ons waarom het uitbrengen van een advies waaraan een afwijzing is verbonden (het BSA in de wandelgangen want die term staat niet in de wet), wordt losgelaten voor opleidingen op basis van eenheden van leeruitkomsten. Naar onze mening is er geen correlatie tussen de vormgeving en het doel van het geven van een studieadvies.

Het gaat erom, ook gezien recente discussies over het BSA en het standpunt van OCW, dat er een optie moet zijn om – heel zorgvuldig onderbouwd – studenten tegen zichzelf te beschermen als het gaat om het te lang blijven studeren zonder ooit een diploma te kunnen verwerven. Het gaat dan om persoonlijke consequenties zoals geld, het stigma van een uitvaller en de inperking van scenario's om iets anders te gaan doen, maar ook om de gevolgen voor de maatschappij, mede gelet op het bieden van kansen voor iedereen binnen een budget dat ook niet onbeperkt is.

Zitten deze studenten niet in de doelgroep van deze aanpak met leeruitkomsten? Is de flexibele aanpak voor deeltijdse opleidingen met meer ruimte voor het uitbrengen van een advies nu niet al voldoende om in te spelen op het flexibele karakter? Ook deze studenten halen op een gegeven moment al dan niet de eerste 60 punten binnen, zonder dat is vastgelegd welke eenheden het dient te betreffen, en als daarbij – ondanks de planning die in het studieplan is opgenomen – bijvoorbeeld fors uit de studietijd wordt gelopen, kan een slagboom ook best handig zijn. Er zijn studenten die

heel lang studeren in deeltijd, zonder echt veel te halen, en waarbij de werkgever de kosten voor z'n rekening neemt en het blindelings blijft doen – een situatie die niemand echt wil hebben.

Onderwijsarbeidsovereenkomst

Ten tweede is het uitgangspunt bij het experiment dat er verplicht een onderwijsarbeidsovereenkomst gesloten moet worden bij werkend leren, zoals dat wettelijk ook al geldt voor duale opleidingen. Deze verplichting wordt door instellingen als onnodig zwaar ervaren en kan studenten belemmeren in de opleiding als de werkgever niet welwillend staat tegenover de leerbehoefte van de student. Daarom is gekozen voor de niet-verplichtende mogelijkheid tot het sluiten van een onderwijsarbeidsovereenkomst in het geval van werkend leren.

Interessant, zeker als het gaat om het gebruik van de begrippen... Beetje goochelen, lijkt het ons.

Er wordt gesproken over de duale opleidingen. Maar deze kennen volgens de wet een 'overeenkomst' en geen 'onderwijsarbeidsovereenkomst'. Dat is een duidelijk verschil als het gaat om de context en de juridische implicaties, en de status van de werkgever. Naast die duale overeenkomst kan de betrokkene voor werkzaamheden die niet 'meetellen' voor de duale opleiding, best een eigenstandig contract hebben, dus een arbeidsovereenkomst. Dat is mede afhankelijk van de wijze waarop de beroepscomponent van een duale opleiding is ingebed in de planning – bijvoorbeeld dat een deel van de studie ook op avonden of in weekenden e.d. kan worden gepositioneerd.

Vervolgens is het zo dat *binnen het experiment* was besloten dat voor deeltijdse opleidingen met eenheden van leeruitkomsten de afspraken met de student/werknemer en het bedrijf dan wel organisatie over het doen van bepaalde werkzaamheden om (delen van) leeruitkomsten te verwerven, worden vastgelegd in een onderwijsarbeidsovereenkomst. Dat betekent dat er in die regeling voor het experiment een eigen instrument met een dergelijke naam werd opgenomen.

Het is voorstelbaar – hoewel het besluit hiertoe pas twee maanden geleden echt is genomen – dat dit een belemmerende factor kan zijn voor een opleiding met leeruitkomsten. Echter, en dat zou verder moeten worden bekeken, het is nog steeds zo dat er dan een werkplek nodig kan zijn, met werkzaamheden in een bepaalde vorm en met aanvullende condities. Als daarvoor nog steeds de steun, hulp en aanvullende begeleiding van een werkgever nodig zijn, zou er best een alternatieve vorm van de onderwijsarbeidsovereenkomst te vinden moeten zijn. Uitzoeken dus maar.

Maximum aantal studiepunten

Tot slot geven instellingen aan dat het onwenselijk en onnodig beperkend kan zijn om een maximum van 30 studiepunten (dit maximum gold in het experiment) te koppelen aan een eenheid van leeruitkomsten. Bovendien is het voor een goede uitvoering van het werken met eenheden van leeruitkomsten niet noodzakelijk om een wettelijke maximum te hanteren.

Net als bepaalde andere besluiten is deze uitzondering pas omgezet naar het wetsvoorstel na een online veldraadpleging in april, dus zeer recent. Zou er niet een betere onderbouwing mogelijk zijn, los van het feit dat in de huidige wet ook geen maximum wordt genoemd?

We denken dat juist gelet op het studieplan en de zeer beperkte opties die er zijn om ver vooruit in de tijd te bezien wat er allemaal te plannen is, als student, werkgever en opleiding, het helemaal geen slecht idee is om uit te gaan van maximaal een semester voor een eenheid. Dat past ook bij het maken van de studieplannen, minimaal twee keer per jaar (dus voor 1 september en 1 februari, en zo nodig tussendoor).

A.7 Verwachtingen

Het experiment heeft vanaf de start duidelijk een aantal zaken in beweging gebracht. Nu was een heel belangrijk doel van de overheid, naast andere zaken die hierin aandacht moesten gaan krijgen, het gaan bezien of hiermee de deelname aan de deeltijdse opleidingen – en na enige discussie ook de duale trajecten – zou kunnen worden vergroot. Dat blijkt zo te zijn, al plaatst OCW zelf de kanttekening met de vraag of die groei een direct gevolg is van het experiment, en of er anders ook meer werkenden en andere 'adult learners' een formele opleiding zouden zijn begonnen.

Er zijn namelijk naast het experiment ook allerlei maatregelen getroffen in het kader van het stimuleren van het 'levenlang ontwikkelen', met subsidies, fondsen en regelingen die het volgen van een

bekostigde opleiding vergemakkelijken. In de eind-eind-evaluatie zullen die maatregelen ongetwijfeld ook onder de loep worden genomen, om de effecten te meten.

Het lijkt er evenwel op dat binnen het experiment ook stevig is ingezet op het binnenhalen van werkenden, werkzoekenden en mensen die in een transitie zitten, op basis van het flexibel kunnen doorlopen, dus ook in de tijd gezien. Een optie daarbij is het opdelen van een opleiding in stukken ter grootte van een semester, om vervolgens aan te geven dat ze los zijn te volgen, en dat een opleiding is afgerond als de onderliggende semesters zijn behaald. Dat kan zodanig ver gaan dat elk deel, dus van een semester, als een mini-opleiding wordt gezien en gepositioneerd, met een eigen examen en certificaat. Je kunt dan als student gaan stapelen, maar ook alleen maar die bepaalde eenheden (bewust) gaan doen. Dat is mooi, maar is het de bedoeling?

Binnen het experiment is die aanpak gezien als het uitproberen van allerlei scenario's. Bij deeltijd (maar niet duaal) kan de instelling wel zorgen voor een spreiding van de eenheden over een langere tijd, maar vervolgens is de regelgeving die daarbij zou passen, nog steeds gekoppeld aan een aantal studiejaren met 60 punten per jaar. Er worden nu een paar uitzonderingen toegestaan maar daarmee blijven bijvoorbeeld veel van de randvoorwaarden voor flexibele opleidingen simpelweg bestaan. Die zijn behoorlijk streng en beperkend.

Het houdt in dat OCW ook een taak heeft om bepaalde verwachtingen te temperen, dus dat als de wet zou worden aangepast, veel van het 'uitproberen' niet meer mogelijk is en niet zal worden toegestaan. Gaat OCW dit nog verder uitleggen aan de hogescholen en universiteiten die wel nu willen gaan meedoen?

Daarnaast hebben we in ons land dus nog steeds dat 'level playing field' voor de private en de bekostigde instellingen. In de private sector mogen alle formele opleidingen gewoon in alle soorten en maten, in stukken en eenheden en met maatwerk en andere vormen worden aangeboden, zolang kan worden aangetoond dat de gediplomeerde voldoet aan de eisen van de opleiding die door de NVAO is geaccrediteerd en om de zes jaar wordt beoordeeld op de eisen die aan een formele opleiding worden gesteld. Maar een dergelijke flexibele indeling is niet toegestaan bij het aanbieden van bekostigde opleidingen, ook nog eens gekoppeld aan de macro-doelmatigheid en eisen die de inspectie in petto heeft als het gaat om de rechten van een student.

Kortom, we denken dat het nodig is om diverse zaken in de meest brede context van het stelsel voor het hoger onderwijs met alle betrokken partijen door te spreken en nader te bezien welke stappen het beste kunnen worden genomen. Laten we ook hopen dat er geen politici zijn die op basis van een politiek standpunt, al dan niet uit een belanghebbende hoek aangereikt, stante pede en ter plekke tijdens een behandeling van wetsvoorstellen een aantal amendementen uit de hoge hoed toveren. Dat zoiets kan leiden tot juridisch gevaarlijke situaties heeft de behandeling en nu de invoering van de Variawet laten zien. Men denkt iets op te lossen, maar het overzicht op alle consequenties vliegt daarmee snel weg – en dat moeten we in ons land niet hebben.

A.8 Waarom voltijd nu al...

Over het voorstel om het gebruik van eenheden van leeruitkomsten algemeen in te voeren en dus die aanpak dus mogelijk te maken voor de voltijdse opleidingen, is veel te zeggen. Natuurlijk zou het allemaal alleen maar gaan invoeren voor deeltijd en duaal een aantal extra aanvullingen, aanpassingen en nieuwe artikelen vergen, maar dan nog.

In het experiment was en is de focus op werkenden, en dan specifiek als ze eerder behaalde competenties kunnen gebruiken of eigenlijk al weten dat ze tijdens de studie leeruitkomsten mogen behalen op het werk, met alle randvoorwaarden.

Het simpelweg vertalen van die randvoorwaarden naar de voltijdse opleidingen lijkt ons heel erg kort door de bocht te zijn gebeurd. Het alleen maar aangeven dat de deelnemende hogescholen zien dat bepaalde manieren om met studenten om te gaan en de praktische componenten mogelijk te gebruiken, is niet voldoende. Ook hebben ze in vrijwel alle gevallen nog geen eerdere competenties in te brengen, om op die wijze tot verkortingen te komen.

Het betekent absoluut niet dat er geen vorm is die in het verlengde ligt van hetgeen met het wetsvoorstel wordt beoogd nl. er zijn duale opleidingen... bedacht als alternatief van de voltijd! Ons

idee is dat in de komende tijd stevig moet worden onderzocht wat de verschillen zijn als je kijkt naar de jongeren die aan het hbo beginnen en werken en leren willen en kunnen combineren.

Misschien is het wel zo dat duaal een andere insteek kan krijgen... of dat duaal kan worden aangepast met een ander concept waarvan zaken als het gebruik van leeruitkomsten op basis van werkzaamheden en het leunen om meer maatwerk in samenhang met de behoefte aan competenties op de arbeidsmarkt in het raamwerk van een vormgeving, de kern vormen... En laten we ook niet vergeten dat er allerlei plannen zijn voor flex-studeren, private zaken en bekostigde instellingen, en het verder invullen van levenlang ontwikkelen, dus een algemene visie op het hoger onderwijs is een noodzaak.

A.9 Wat verandert er nu eigenlijk?

Er ligt dus nu een wetsvoorstel op tafel, met aanvullingen op de wetgeving zoals we die nu hebben en moeten gebruiken. In dit nummer lopen we die allemaal na, met kanttekeningen bij de betreffende artikelen. Het lijkt erop dat vooral het verhaal achter de aanvullingen van belang is, dus wat de overheid hiermee beoogt en al het ware verwacht.

Maar als er concreet wordt gezien wat er gebeurt met de wet, kan er kort door de bocht het volgende worden gesteld:

- Er komen twee soorten eenheden, dus een nieuwe zijnde de eenheid van leeruitkomsten, maar tegelijkertijd wordt een voorstel gedaan om na alle jaren dat de WHW bestaat een definitie van de onderwijseenheid te formuleren.
Maar het is echter zo dat een analyse van deze aanpassingen laat zien dat er simpelweg met die onderwijseenheid had kunnen volstaan, dan wel dat het voorvoegsel 'onderwijs' had kunnen worden weggelaten – dus leidend tot het gebruik van eenheden.
Deze soorten eenheden worden vervolgens waar nodig in de artikel genoemd, dus zijnde een aantal tekstuele aanpassingen.
- Er wordt vervolgens een studieplan geïntroduceerd voor opleidingen op basis van eenheden van leeruitkomsten, te vullen met zaken die nu ook al deel uitmaken van de wet, en zeker ook als het gaat om een duale aanpak. Dat betekent dat er ook een variant binnen duaal mogelijk is.
- Het gaat verder om het valideren van eerder verworven competenties en leeruitkomsten (met de vraag 'what's in the name'), ook tijdens de studie. Dat is simpelweg een vorm van EVC, dus het vaststellen waarvoor vrijstellingen mogelijk zijn, deels of geheel. Dat geeft OCW ook wel toe, maar men wil het toch zien als een specifieke insteek. Het had ook gekund binnen de huidige insteek.
- Tot slot zijn er uitzonderingen gemaakt, maar ook daarbij is toch niet echt sprake van een revolutie. Een studieadvies blijft maar een opleiding kan net zoals nu al mogelijk is besluiten geen negatieve adviezen te verstrekken – ook wel wetende dat de NVAO ook best straks gaat vragen hoe het komt, als er veel studenten 'blijven hangen'. Ook rond de propedeutische fase had kunnen volstaan met een simpele aanvulling. Dat er geen onderwijsarbeidsovereenkomst wordt ingevoerd, is ook niet echt vreemd, al is het maar omdat die toch al niet in de wet wordt genoemd – dus het is kennelijk meer een aanpassing van eerdere voorstellen die niet openbaar zijn gemaakt, dan een wettelijk voorstel.

Zoals in het begin van dit nummer aangegeven, kan dit allemaal worden ondervangen door een handleiding te maken waarin nog eens zuiver, transparant en verantwoord wordt beschreven wat allemaal binnen de huidige wet- en regelgeving mogelijk is. Dat kan met het beschrijven van allerlei scenario's, onder meer passend bij wat het experiment heeft opgeleverd.

Aan deze handleiding kunnen alle betrokken partijen meedoen, wetende dat ze dan soms over bepaalde schaduwen moeten heen springen als het gaat om de belangen. Er wordt al jarenlang door koepels geklaagd over de wet en onduidelijkheden, en dus is er nu een kans om gezamenlijk duidelijkheid te gaan scheppen. Meer wetten, meer regels, meer plannen, meer controle... zit Nederland daarop te wachten? Het stelsel zelf flexibel maken, dat is de eerste opdracht, om te bezien hoe mensen een gewaardeerd, formeel diploma kunnen verwerven zonder in allerlei soms nu dicht te regelen plannings terech te komen.

B Memorie van toelichting

In dit hoofdstuk lopen we de toelichting op het wetsvoorstel door. Dat is vaak handig omdat OCW op die manier wat 'losser' op bepaalde plannen kan ingaan. Maar het betekent wel dat op diverse plekken in het voorstel toch voor de volle honderd procent van de formele tekst dient te worden uitgegaan, met als risico dat instellingen in 'grijze' gevallen naar de toelichting verwijzen om bepaalde handelingen te rechtvaardigen. De opmerkingen staan in de kaders tussen de tekst van de toelichting.

I. ALGEMEEN

1. Inleiding

Met dit wetsvoorstel wordt meer ruimte gecreëerd om voor studenten een gepersonaliseerde leer-route binnen de opleiding te kunnen ontwikkelen (hierna: flexibel onderwijs). Deze ruimte wordt gerealiseerd door de verankering van het experiment leeruitkomsten in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk (hierna: de WHW).

Los van een discussie die kan worden gevoerd over in welke mate een leerroute meer persoonlijk kan worden gemaakt, is niet helder welke zaken die voortvloeien uit het experiment leeruitkomsten, hier allemaal al dan niet worden meegenomen. Er lijkt 'iets' te missen tussen 'verankering van' en 'het experiment'. Het experiment is niet afgelopen en de echte, formele evaluatie is nog niet verschenen. Dat is op zichzelf geen probleem, mede omdat van onze kant al vaker is aangegeven dat bij pilots (invoeren, tenzij...) en experimenten (uitproberen en dan eventueel invoeren...) tussentijdse opbrengsten die hun waarde zonder enige twijfel en goed onderbouwd bewezen hebben, in een regelgeving moeten kunnen worden opgenomen.

Maar het lijkt er nu op dat (bijna) alles van het experiment wordt omarmd. Dat lijkt in zekere zin voorbarig, ook gezien de kanttekeningen die nu nog worden geplaatst in en bij de evaluaties. Gaat het om 'de opbrengsten', 'de uitkomsten', 'de aanbevelingen', 'de technische uitgangspunten', 'de organisatorische aspecten'....? Dus graag aangegeven welke zaken op basis van het experiment worden verankerd, waarom en op welke zich al hebben bewezen, ook als het gaat om de uitbreiding naar voltijd, om maar iets te noemen.

Kleinigheid: Aan het eind van dit stukje moet nog staan 'onderzoek', om de wet volledig te citeren.

Op basis van de huidige wetgeving vormt een opleiding een samenhangend geheel van onderwijs-eenheden en heeft daarmee, behoudens eventuele keuzeonderdelen, een voor alle studenten gelijk onderwijsprogramma.

Begrijpelijk, maar deze uitspraak is toch kort door de bocht geformuleerd. Ook een stage kan een persoonlijke invulling kennen, met een eigen vorm. Dat geldt tevens voor de afstudeeropdracht of -fase. Eveneens kunnen veel praktijkopdrachten een persoonlijke insteek hebben. Bij duale opleidingen zijn de eenheden binnen de beroepsuitoefening ook gekoppeld aan persoonlijke opties, net als het werkplekleren in allerlei deeltijdse opleidingen een mogelijkheid voor een individuele keuze laat.

Nog anders gezegd, veel opleidingen kennen diverse afstudeerrichtingen, minoren en zelfs delen die gericht zijn op de doorstroom naar een opleiding op een hoger niveau. De praktijk is dus toch wel wat 'weerbarstiger' als het gaat om het invullen van een programma van 120 of 240 punten.

In dit wetsvoorstel wordt voorgesteld dat een opleiding ook kan bestaan uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten, zonder vaststaand onderwijsprogramma. Er is daardoor meer ruimte voor regie door de student op zijn eigen leerroute. Er verandert echter niets aan de kennis, het inzicht en de vaardigheden die een student aan het eind van de opleiding opgedaan moet hebben. Ook blijft het opleidingstraject gericht op het behalen van een diploma.

In deze paragraaf zegt de overheid het zelf: aan het eind van de opleiding verandert er niets, vergeleken met wat een afgestudeerde in de huidige situatie moet kennen en kunnen – en dus aan competenties (met de componenten: kennis, inzicht en vaardigheden) dient te hebben verworven. Het is nog steeds een samenhangend geheel, opgebouwd uit eenheden.

Het wezenlijke verschil wordt gemaakt door het voor de gehele opleiding mogelijk te maken, naast het beschrijven van de einddoelen in leeruitkomsten, om samen met de student het onderliggende traject op te delen in eenheden die op zichzelf ook weer leeruitkomsten kennen. Daarbij is dan de samenhang de voorwaarde d.w.z. dat via deze eenheden de student in staat is om de einddoelen te bereiken en het diploma te verwerven.

Er wordt geen maximum gesteld aan een dergelijke eenheid met betrekking tot het aantal studiepunten, een maat en bouwsteen voor opleidingen die wel wordt gehandhaafd, om allerlei redenen. Binnen dit kader kan een student afspraken maken met de opleiding, om vervolgens zelf te kunnen bepalen hoe een eenheid wordt 'ingevuld' en op welke wijze de toetsing op het hebben bereikt van de leeruitkomsten plaatsvindt.

Er wordt gesproken over 'zonder vaststaand programma'. Men bedoelt hiermee een huidig vaststaand rooster, een vastgelegde volgorde van de eenheden... Een student kan zelf bezien in welke vorm de leerlijnen binnen een opleiding worden ingevuld, in de tijd, binnen een leerjaar en de gehele opleiding. Daarbij is het dus nog altijd zo dat die invulling in dienst moet staan van het einddoel, de leeruitkomsten van de opleiding als geheel.

Ook moet de suggestie worden weggenomen, zo wordt wel vernomen, dat het niet vaststaan van het programma inhoudt dat elke student de vrijheid heeft om zelf eenheden te definiëren, zelf daaraan leeruitkomsten mag koppelen, certificaten zonder meer als vrijstellingen zijn in te brengen en het werken op de werkplek zodanig is in te richten dat hetgeen op dat moment aan de orde komt te laten beschouwen als relevant voor de opleiding. De overheid houdt nog steeds vast aan de waarde van een diploma voor een bepaalde opleiding, ongeacht de variant en de weg die is afgelegd. Denk ook maar aan de twee routes naar de Bachelor, de vierjarige en die via een Ad.

Overigens is het gebruik van leeruitkomsten binnen de huidige wetgeving ook al mogelijk, evenals dat er sprake kan zijn van 'grote' onderwijseenheden. Tevens kan een eenheid flexibel worden ingevuld, met lessen, zelfstudie, opdrachten die vrij zijn in te vullen, groepswerk en allerlei zaken die de student ook de ruimte geeft om te bezien hoe en waar de kennis, het inzicht en de vaardigheden worden opgedaan. Er is vrijwel nooit sprake van aanwezigheidsplicht en een student kan aan een toets, tentamen of examen meedoen zonder verantwoording te behoeven af te leggen over wat er met de 'totale wettelijke studielast' is gedaan. Het behalen van de studiepunten lijkt alleen maar te laten zien dat deze student zich kennelijk goed heeft voorbereid.

Het allerbelangrijkste effect van het wetsvoorstel is de signaalfunctie ervan. Het betekent dat opleidingen en studenten worden uitgedaagd om te bezien in hoeverre de eerder verworven competenties (vastgelegd op allerlei manieren) kunnen leiden tot minder hoeven doen (vrijstellingen, aangepast en korter traject binnen een eenheid) en het zoeken naar mogelijkheden om tijdens de studie werkzaamheden te verrichten die toch ook kunnen bijdragen aan eenheden met leeruitkomsten die dan niet op school of in een leersituatie aan de orde hoeven te komen.

In het verlengde daarvan moet dus de vraag worden gesteld of de aanpassing in dat opzicht het hbo en wo gaat brengen wat velen ervan verwachten. Kan het eigenlijk al of met specifieke aanpassingen binnen de wet? Gaat het naast alle zaken die al moeten worden geregeld, leiden tot een meer bureaucratische structuur, om vast te leggen wat de opleiding aan ruimte biedt, de student op basis daarvan graag wil doen en hoe de opleiding vervolgens die wensen ook kan honoreren met de organisatie die de instelling ter beschikking staat?

De experimenten geven aan dat er veel kan worden bereikt in dat opzicht, maar wel met de steun in de rug van het 'mogen bezien wat kan en mag'. Ook is te merken dat er veel instellingen en opleidingen zijn die op basis van de experimenten en de mogelijkheden die zijn uitgeprobeerd (wetende dat het juist om het gaat om dat uitproberen...) hadden verwacht dat OCW meer opties zou gaan toestaan. Dat kan leiden tot teleurstellingen en misschien tot toch doorgaan op de ingeslagen wegen – en dat lijkt niet handig, in bepaalde situaties.

2. Hoofdlijnen van het voorstel

2.1 Aanleiding

Terwijl de urgentie voor een leven lang ontwikkelen groeit, loopt de deelname van volwassenen aan het hoger onderwijs tussen 2001 en 2014 juist terug. De commissie Rinnooy Kan onderzoekt

dit probleem en adviseert in 2014 te experimenteren met zogenoemde 'leeruitkomsten'. Het vaststaande onderwijsprogramma zou (bij experiment) moeten worden losgelaten en daarvoor in de plaats zou de opleiding in eenheden van leeruitkomsten vastleggen welke resultaten de student moet realiseren.

Prima, maar er dient wel te worden opgemerkt dat het gaat om de deelname van volwassenen aan het formele onderwijs, zoals dus nu met de Ad, B en M – waarbij overigens kan worden aangetekend dat de verdere invoering van de Ad ook een duidelijke boost aan de deeltijd heeft gegeven!

Er wordt nog steeds door veel ouderen in allerlei situaties gestudeerd en dus scholing gevolgd. Dan gaat het om allerlei vormen, vaak met certificaten, in het private circuit. Ook daarmee kunnen mensen een functie, beroep of werk op een hoger niveau gaan invullen, maar dan vaak op een meer smalle basis – ook wel een specifieke, beroepsgerichte vorm van scholing genoemd.

De overheid doelt hier dus op mensen een bekostigde opleiding te laten volgen, ook als ze geen budget hebben voor private scholing. Er wordt aan een formeel diploma veel civiel effect toegekend en die status is de overheid veel waard. Daarnaast kan wel worden opgemerkt dat de arbeidsmarkt steeds vaker belangstelling toont voor kwalificaties die aan het NLQF zijn gelinkt en daaraan ook een bepaald civiel effect en status kunnen ontleen.

Door leeruitkomsten leerwegaafhankelijk te formuleren, ontstaat ruimte om te differentiëren in opleidingstrajecten. Zo kan de opleiding aansluiten bij de relevante kennis en kunde die de student al bezit en bij de mogelijkheden en behoeften voor leren op de werkplek.

Voor alle duidelijkheid: aansluiten betekent hier 'gebruikmaken' en 'opnemen in' van die kennis en kunde, gelet op de relevantie. En dus dat de opleiding een complementair element vormt bij wat iemand zonder verdere analyse ervan beheerst. Dat zou leiden tot pure bedrijfs- en functiegerichte scholingstrajecten die niet per se passen bij opleidingen van 2 of 4 jaren.

In reactie op dit advies is in 2016 het grootschalige experiment 'leeruitkomsten' gestart. Het experiment, dat is bedoeld voor zowel hogescholen als universiteiten, maakt deel uit van de pilots 'flexibilisering hoger onderwijs'.

Aan het experiment nemen 21 hogescholen (waarvan vijftien bekostigd en zes niet-bekostigd) met in totaal ongeveer 400 opleidingen deel. Ook de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO) en de Inspectie van het Onderwijs zijn vanaf het begin nauw en actief betrokken geweest bij het experiment.

Hoewel het gaat om een grootschalig experiment, kan niet worden gesteld dat het hoger onderwijs-breed is gebeurd. Het wetenschappelijk onderwijs heeft geen interesse getoond, om allerlei redenen. Het zou de overheid sieren om daarvan ook een analyse te laten maken, om te bezien waar mogelijke knelpunten zitten bij een verdere uitrol.

Het doel van het experiment is tweeledig: i) een grotere deelname van studenten aan deeltijdse en duale opleidingen en ii) het verlenen van meer graden.

Interessant woordgebruik. Het eerste doel is logisch, als het streven om meer mensen zich te laten inschrijven voor deeltijd en duaal. Er is daarbij niet helder of daarbij ook een verdeling over de publieke en private aanbieders in gedachten is geweest. Een stijging bij de bekostigde hogescholen leidt tot meer uitgaven voor de overheid, in het private circuit uiteraard niet. Daarom was er ook een experiment met vouchers, om mensen tegemoet te komen in de kosten en dat bleek (logisch) vooral aan te slaan in de private markt. Om die en andere redenen is dat experiment voortijdig afgeblazen.

Maar waarom niet gewoon zeggen, als tweede doel: het meer laten behalen van een getuigschrift. Dat is een formulering vanuit de persoon en dus de student gezien. Het verlenen van graden is een activiteit van de instelling.

Samen wijst het op de harde eis die de overheid stelt bij het gaan studeren nl. de aanpak en vormgeving moet zijn gericht op het volledige programma en het afronden van een opleiding. Daarom is een belangrijk aspect van het experiment en het evalueren ervan het bezien of de uitval niet is

toegenomen, naast het nagaan of studenten voortijds vertrokken zijn maar dan wel met een aantal verklaringen over het hebben afgerond van semesters en/of eenheden met een civiel effect. Bij de private aanbieders kan en mag dit, voor de bekostigde moet altijd de student worden begeleid richting de volledige eindstreep.

Uit een tussenevaluatie van het experiment in 2019, blijkt de deelname van volwassenen aan bekostigde deeltijdse en duale hbo-opleidingen met 33% te zijn gestegen ten opzichte van de instroom in 2015/2016.

(Naast het experiment kan ook het economische herstel in voorafgaande jaren en de doorgaande groei in de vraag naar hoger opgeleiden op de arbeidsmarkt invloed hebben gehad op deze toename.)

Goed dat OCW ook zelf een slag om de arm houdt. Er is dus al sprake van een groei van de vraag naar mensen met een hoger diploma, zodat bijscholing een interessant aspect van het scholingsbeleid van bedrijven wordt. Ook kan in het begin het mogen gebruiken van een voucher (dus na een aantal jaren gestopt) een aanleiding zijn geweest om aan een volledige opleiding te beginnen.

Dit terwijl er op dat moment al ongeveer vijftien jaar sprake is van een dalende trend. Opvallend daarbij is ook dat de groei zich in bovengemiddelde mate voordeed bij de opleidingen die deelnemen aan het experiment leeruitkomsten. Studenten, instellingen en werkgevers zijn daarnaast positief over de opbrengsten van het experiment. In hun ervaring is er nu minder sprake van 'leren voor de opleiding' en meer van 'leren voor de eigen ontwikkeling'.

Vanwege deze positieve resultaten is in de Strategische agenda hoger onderwijs en onderzoek 'Houdbaar voor de toekomst' (hierna: de 'Strategische agenda') aangekondigd dat de ruimte voor het werken met leeruitkomsten in de wet zal worden verankerd. Met voorliggend wetsvoorstel wordt hieraan invulling gegeven. Inmiddels is het positieve beeld van de tussenevaluatie in de eind-evaluatie bevestigd en heeft de NVAO positief geoordeeld over het niveau en de kwaliteit van de opleidingen die deelnemen aan het experiment.

Het is op zichzelf prima om zaken die een aantoonbare meerwaarde voor het onderwijs, de samenleving en de economie hebben, zo snel en zo goed mogelijk op te nemen in een wet en te zorgen voor de daarbij passende regelgeving. Het experiment loopt echter formeel nog tot 1 juli 2022.

De evaluatie is pas een aantal maanden geleden verschenen, waarbij is gekeken naar de opbrengsten van het experiment tot en met 2020. Kennelijk worden de positieve resultaten als voldoende onderbouwd gezien om de echte eindevaluatie in 2022 niet af te wachten – ook al omdat het betreffende rapport pas ergens eind 2022 kan worden gepubliceerd. De discussies zouden pas dan op gang kunnen komen, zodat mogelijke besluiten pas in de loop van 2023 zijn te nemen – en een invoering in 2024, naar verwachting.

Toch valt in de rapporten met betrekking tot de evaluatie veel tussen de regels door te lezen, wijzend op aarzelingen om nu al met een wetsvoorstel te komen. Ook het positieve oordeel van de NVAO, samengevat in een aanbeveling, kent nog op een aantal aspecten aanleiding tot het stellen van vragen – onder meer door te wijzen op de discussie die zonder meer zal gaan plaatsvinden als gevolg van het vasthouden aan studiepunten, het aantal uren per punt en de wijze waarop toch een vorm van verantwoording dient plaats te vinden.

Dit heeft toch wel volledig van doen met het feit dat de aanpassingen in de wet puur zijn ophangen aan één specifiek punt nl. het mogen gaan hanteren van 'eenheden van leeruitkomsten', naast de onderwijseenheden waarvoor dat in formele zin gewoon al mogelijk is. Daaraan is gekoppeld als belangrijkste element dat de eenheden een heel stuk groter mogen zijn, zelfs een semester (dus 30 punten) of meer, maar ook daar zijn ook nu geen bezwaren in wettelijke zin tegenin te brengen.

Dat de combinatie van grote eenheden met het formuleren van leeruitkomsten die aan het eind van een eenheid moeten worden aangetoond, het simpeler maakt om eerdere verworven leeruitkomsten mee te nemen bij een eenheid, leidend tot een vrijstelling van de gehele eenheid of een persoonlijk programma voor de dan nog resterende leeruitkomsten, is ook nu een optie op basis van de procedures die een examencommissie goedkeurt.

Tevens is het zo dat het studieplan voor een opleiding met dergelijke eenheden valt te vergelijken met de overeenkomst die voorgeschreven is bij duale opleidingen en formeel vast te leggen 'werkplekieren' bij deeltijdse varianten. Nu moeten die op elkaar worden afgestemd en als een geheel worden beschouwd ('aan elkaar worden vastgeniet').

De vraag is dan gerechtvaardigd of binnen de huidige wet een en ander had kunnen worden opgenomen als een variant, en dan mogelijk op de duale inrichting. In het verlengde daarvan kan een kader worden opgesteld waarbinnen dient te worden gehandeld. Nu worden wel de aanzetten gegeven voor vormen van flexibilisering, zonder meer van belang, maar vindt geen verdere aanpassing van het handelingskader plaats om echt nieuwe stappen te kunnen en mogen zetten.

2.2 Nut en noodzaak van het wetsvoorstel

Het doel van dit wetsvoorstel is om door middel van flexibeler, aantrekkelijker en toegankelijker hoger onderwijs deelname en diplomering te bevorderen, en zo in behoeften van studenten en de arbeidsmarkt te kunnen voorzien. Dit wordt bereikt door instellingen in staat te stellen opleidings-trajecten af te stemmen op de specifieke situatie, kenmerken en behoeften van uiteenlopende doelgroepen studenten. Het gaat daarbij om alle doelgroepen die vallen onder de reikwijdte van de wettelijke taak van instellingen; van jongvolwassenen die doorstromen vanuit het voortgezet onderwijs en middelbaar beroepsonderwijs tot en met werkenden en werkzoekenden die een kwalificatie in het hoger onderwijs willen behalen. Deze manier van onderwijs geeft de student daarom meer mogelijkheden om een eigen leerroute te bepalen. Dit zal de motivatie en betrokkenheid van de student vergroten en de kwaliteit van het leren bevorderen.

Prima om het zo te formuleren. Die uitdaging moet er gewoon zijn. Maar nogmaals, er is in dat opzicht niet veel nieuws onder de zon, dus binnen de wet. Er kan al heel veel, ook als het gaat om vanuit de opleiding vrijheid te geven aan studenten om hun kennis en dus leeruitkomsten 'binnen te halen'. Maar 'meer mogelijkheden om een eigen leerroute te bepalen' suggereert teveel.

Jazeker, een opleiding voor de Bachelor kan worden opgebouwd uit 8 semesters, allemaal stukken van 30 punten. Maar een studiejaar moet nog steeds formeel gezien 60 punten omvatten, studeerbaar zijn, en de opleiding moet toch ook in vier jaren te doen zijn. Jazeker, de wet geeft de mogelijkheid voor een deeltijdse opleiding (ook) een route aan te bieden waarbij de instelling bepaalt hoeveel punten er in een studiejaar passen. Echter, alle andere regels die daarmee samenhangen, houden daar geen rekening mee. Bekostiging, termijnen voor leningen, het moeten behalen van een diploma binnen 10 jaren, en zo is er een hele lijst van 'knelpunten' op te stellen. Deze lijst zal ook een duidelijke uitwerking hebben op hetgeen nu wordt voorgesteld, zonder enige twijfel.

Het uitgangspunt is dat de onderwijsinstelling, met instemming van de medezeggenschap, bepaalt voor welke opleidingen en varianten er gewerkt wordt met eenheden van leeruitkomsten. Daarmee is het geen recht van de student om te kunnen leren op basis van eenheden van leeruitkomsten.

Dat is een belangrijk aspect van deze wetswijziging nl. dat het geen recht van een student is om een dergelijke inrichting voorgeschoteld te krijgen. Er is een parallel te trekken met de mogelijkheid om voor vwo'ers en andere groepen een driejarige hbo-bachelor aan te bieden, maar het is aan de instelling om vast te stellen of zo'n aanbod 'rendabel' is. Maar goed, het is ook zo dat een instelling niet verplicht is alle soorten opleidingen aan te bieden (al is maar vanwege de doelmatigheid) en zeker niet alle varianten (vt, dt en duaal) – en ervoor kan kiezen geen Ad's in de markt te zetten, ook als daarvoor alle seinen op groen zouden staan.

Interessant is of een medezeggenschapsraad het initiatief kan nemen, dus het CvB kan verzoeken om bepaalde opleidingen met de eenheden van leeruitkomsten te gaan aanbieden. Dat kan worden geweigerd en ja, wat dan? Omgekeerd kan het CvB een dergelijke vormgeving willen, maar ziet de medezeggenschapsraad het niet zitten, onderbouwd. De wetgever geeft aan dat deze raad het instemmingsrecht heeft, dus het laatste woord in bezit heeft.

De behoeften van studenten zijn als volgt samen te vatten:

- De diversiteit in sociaaleconomische, linguïstische en culturele achtergrond van studenten neemt toe. Er is daarom onder studenten behoefte aan meer maatwerk binnen de opleiding.

We horen graag van experts wat de correlatie is tussen die diversiteit en het gaan werken met opleidingen die gebaseerd zijn op eenheden van leeruitkomsten. Anders gezegd: Kan de overheid aangeven waarin de diversiteit zich bij die achtergronden vertaalt en wat dit inhoudt voor de behoefte aan meer flexibiliteit i.c. het werken met eenheden van leeruitkomsten – en de daarbij behorende kaders zoals een studieplan?

Het lijkt ons van belang om te merken hoe de doelgroepen – nog geen student zijnde overigens – belang hechten aan hetgeen nu wordt voorgesteld, dus los van de andere zaken die binnen het experiment zijn uitgeprobeerd en mogelijk moeten worden teruggedraaid. Maatwerk is voor een a.s. student een ander begrip dan voor de instelling, de werkgevers en dus ook de wetgever.

- De student heeft behoefte aan een betere aansluiting op de arbeidsmarkt. Een hoger opleidingsniveau helpt de student daarbij. Gepersonaliseerde leerroutes kunnen het hoger onderwijs voor hen toegankelijker en effectiever maken.

Wat hier eigenlijk staat is dat de instelling ervoor dient te zorgen dat aan het eind van een opleiding (Ad, B dan wel M) de student het gevoel heeft dat hij of zij daarmee in een soepel traject aan een baan kan beginnen – en dat er voor deeltijders sprake is van een zich beter in het vel voelen in de werkomgeving dan wel een functie op een ander niveau - of in een afwijkende context kan gaan invullen tot volle tevredenheid van de (werk)omgeving.

Overigens hoeft het niet altijd een hoger niveau te zijn. Iemand die na het mbo allerlei certificaten behaalt, kan door een formele Ad te behalen laten zien dat hij of zij ook in bredere zin allerlei competenties beheerst – en daarna ook weer certificaten kan behalen op een hoger niveau.

Bovendien kan niet worden ontkent dat de private markt vreselijk goed in staat is maatwerk te leveren, persoonlijke routes te verzorgen en via allerlei constructies iemand op een hoger niveau te krijgen. Maar daar hangen wel allerlei prijskaartjes aan. Dat betekent dat, als het mogelijk zou zijn, werknemers, zzp'ers, ondernemers en andere individuen best zouden willen en kunnen gaan volstaan met het doen van een aantal eenheden, het beste passend bij de scholingsvraag. Dus wat is dan effectiever: een aantal jaren studeren voor een 'full degree' of voor beroepsgerichte certificaten op basis van grote eenheden met een civiel effect?

De behoeften van de arbeidsmarkt zijn als volgt samen te vatten:

- De behoefte aan hoger opgeleiden blijft groeien. Om aan deze vraag te kunnen voldoen, is het noodzakelijk dat meer (werkende en werkzoekende) volwassenen hoger onderwijs gaan volgen. Daartoe moet bij-, na- en opscholing in het hoger onderwijs aantrekkelijker worden voor werkenden en werkzoekenden.

De arbeidsmarkt kent een complexe opbouw als het gaat om de functiehuizen en de noodzaak aan werkenden op allerlei soorten niveaus. In elke sector en dan ook nog in iedere regio kan dit anders zijn, met gevolgen voor het opleiden van mensen. Het is dan in veel gevallen nodig om jongeren door te laten studeren, en in combinatie daarmee ook de werkenden, afhankelijk van de wijze waarop veranderingen zich voltrekken en die dienen te worden vertaald in aanvullende scholing.

Voor jongeren zijn dat simpelweg de formele opleidingen die hierbij een rol spelen, voor ouderen zit de noodzaak in snel handelen, op korte termijn bijspijkeren en goed kijken naar wat binnen de functie extra nodig is, en – vanuit de eigen positie – bezien hoe de loopbaan op wat langere termijn goed is in te vullen, met alle onzekerheden. In allerlei gevallen kan het hebben van een formeel diploma een zeer noodzakelijke pre zijn, zeker bij een stevige switch.

Een eerste stap is het omzetten van hetgeen al aan competenties is verworven, in een formeel diploma – op het niveau dat al qua positie is bereikt, en vervolgens naar een hoger niveau. Daarin zit dus de winst van het werken met leeruitkomsten, het krijgen van vrijstellingen of een persoonlijk traject om eenheden te gaan omzetten in punten. Nogmaals, dat lijkt ons ook binnen de huidige regelgeving te kunnen, met een paar aanpassingen en een verder kader met allerlei spelregels.

- De door de arbeidsmarkt gevraagde kennis en vaardigheden veranderen steeds sneller, onder andere door technologisering en toenemende complexiteit van het werk. Het is daarom van belang dat studenten het vermogen ontwikkelen om hun eigen leren en ontwikkeling ook na de opleiding te kunnen blijven vormgeven en sturen.

Op zich is hier geen speld tussen te krijgen. Het leren-leren d.w.z. het binnen een opleiding te leren herkennen wanneer het tijd is om aanvullend scholing te gaan volgen, hoe en voor wat, is zeker een cruciaal aspect van het opleiden van iemand. Maar wat is de relatie met de wetswijziging?

- In Nederland besteedt een werknemer tijdens zijn werkzame leven zo'n 0,6 jaar aan formele en non-formele scholing. Dat is lager dan in veel andere EU-landen. In Zweden en Finland is dat bijvoorbeeld ruim 1,8 jaar.

Statistieken en gemiddelden. Hoger versus lager opgeleiden. Sectoren en bedrijfstakken. Er zijn duidelijke verschillen tussen landen, dat valt niet te ontkennen, al staat Nederland bekend als een land waarin het 'levenlang leren en ontwikkelen' wijd en zijd wordt bedreven.

Toch dient de discussie, voor zover die echt goed te voeren is, te beginnen bij de mogelijkheden voor werknemers (dus degenen die in loondienst zijn...) om in combinatie met een baan te bezien wat in samenspraak met het bedrijf kan worden gevolgd aan scholing – en in een gezamenlijk belang. Dat leidt in het algemeen tot het volgen van incompany-trainingen, cursussen en andere kortlopende trajecten, om in het verlengde daarvan te kijken naar langere programma's die leiden tot certificaten.

Een werkgever zal bereid zijn hieraan mee te betalen, en ook allerlei fondsen gaan hiervan uit, gelet op het beperkte bedrag dat beschikbaar is (een formele opleiding vraagt al gauw meer dan 3000 euro per jaar, nog los van de te derven loonkosten. Het omzetten naar een inschrijving voor een formele opleiding is dan toch vaak op initiatief van de betrokken persoon, wetende dat de persoonlijke status van een formele graad hierbij overheerst.

- De deelname van volwassenen aan formele scholing in Nederland, met name in het hoger onderwijs, is lager dan in andere EU-landen. Het percentage studenten van 25 jaar en ouder dat aan een bekostigde bachelorstudie begint, ligt met 6% ver onder het gemiddelde van de landen die behoren tot de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO).

De cijfers van de OESO uit 2019 gaan over de periode 2005-2017. Het klopt dat in ons land boven de 25 jaar weinig mensen kiezen voor het gaan volgen van een bachelor-opleiding. Een verdere analyse is dan nodig. We hebben echter nu ook de Ad-opleidingen en dan trekken we de verhoudingen al wat rechter. Daarnaast is OCW een ministerie dat zich alleen maar kan en mag richten op het zorgen voor een goed werkend formeel systeem, in tegenstelling tot landen waar onderwijs wordt gekoppeld aan werk, jeugd, sociale zaken en/of vorming. Veel scholing is te koppelen aan EZ en SZW, maar dan gaat het om de uitvoering op meso- en micro-niveau, toch echt niet om ervoor te gaan zorgen dan individuen een vierjarige opleiding volgen om daarmee werk te vinden. Daarnaast zijn er veel landen die een systeem hebben waarin iedereen op jonge leeftijd wordt 'opgejaagd' om een formeel diploma te gaan behalen. Er kan ook met een bepaalde vertraging met zo'n opleiding worden begonnen, bijvoorbeeld op basis van werkervaring en in combinatie met een baan. En denk ook - als je kijkt naar bacheloropleidingen - aan het eerst behalen van een diploma op niveau 5 (in het mbo of ho), om pas later door te gaan voor een Bachelor.

De perceptie zal dus anders moeten worden. Ook dient de samenwerking op het niveau van de overheid een bredere insteek dienen te krijgen. Het beste bewijs dat we het niet gaan redden binnen de huidige structuur en context is dat OCW altijd stelt dat het haar taak niet is om het 'level playing field' te verstoren – hoewel er in de praktijk al gewoon van alles gebeurt...

In de Strategische agenda geeft de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) aan dat flexibel onderwijs niet alleen zal gaan gelden voor duale en deeltijdopleidingen, zoals in het experiment, maar ook voor voltijdonderwijs. De reden hiervoor is dat de manier van flexibilisering die dit wetsvoorstel mogelijk maakt ook voor voltijdstudenten interessant kan zijn, aangezien ook voor deze studenten geldt dat de diversiteit in kenmerken, behoeften, achtergrond en situatie steeds groter wordt. De deelnemende instellingen hebben dit in de evaluatie beaamd.

Het besluit om ook de optie om te werken met leeruitkomsten te gaan gebruiken voor de voltijdse opleidingen is gebaseerd op de Strategische Agenda. Het is ons echter niet bekend of in het overleg met de onderwijskoepels, alwaar dit heeft plaatsgevonden, een dergelijk voornemen ook als zodanig is onderschreven.

Ook de uitspraak dat dit kan plaatsvinden op basis van hetgeen door de deelnemende instellingen wordt beaamd, is opmerkelijk. Het is in eerste plaats al zo dat er geen universiteiten bij de experimenten zijn betrokken (geweest). We weten ook niet of in het wetenschappelijk onderwijs er straks wel animo voor zal zijn, mede omdat er simpelweg vrije programma's zijn in te richten, na goedkeuring door de examencommissie, door de studenten zelf met inzet van allerlei vormen die leerwegaafhankelijk (kunnen) zijn.

In de tweede plaats hebben we kunnen constateren in de evaluaties van de experimenten dat er best nog wel wat zaken moeten worden uitgezocht, dus nader dienen te worden bekeken op de gewenste effecten². Zo valt te denken aan het toelatingsbeleid, het gebruik van EVC, de plannen voor 'flexstuderen', de controle op de diplomagerichtheid, de overstap naar een andere opleiding dan wel hogeschool, de combinatie van de Ad en de Bachelor in diverse leerlijnen, het werken met volledige programma's van 2 resp. 4 jaren, het gebruiken van werkervaring van een (flink) aantal jaren eerder, en dat soort zaken.

Overigens is niet helder wat in een juridisch en politieke context moet worden verstaan onder de waarde van 'het beamen' van een bepaalde ontwikkelingen en een daaraan te koppelen voorstel. Ook dat een voornemen 'interessant kan zijn', is een stellingname waarbij toch een wetenschappelijke onderbouwing niet mag ontbreken.

Bovendien worden de meningen van betrokkenen bij de deeltijdse en duale opleidingen overgezet naar 'voornemens' voor voltijdse opleidingen, zonder dat helder is gemaakt alwaar mogelijke instrumenten daarbij dienen te worden aangepast om breder bruikbaar te zijn.

Ook met het oog op de ontwikkeling van microcredentials is het wetsvoorstel wenselijk. Het relatief nieuwe begrip 'microcredential' geeft een zelfstandige waarde aan een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten door de behaalde leerresultaten van de student te erkennen. Het werken met leeruitkomsten kan een belangrijke bijdrage leveren aan de ontwikkeling van microcredentials, aangezien er bij de erkenning van leeruitkomsten geen rekening hoeft te worden gehouden met de gevolgde leerroute. De leeruitkomsten op zichzelf geven dan voldoende informatie over de kennis, de vaardigheden en het inzicht dat is opgedaan. Dit maakt de erkenning van microcredentials door bijvoorbeeld onderwijsinstellingen en de arbeidsmarkt eenvoudiger.

Opmerkelijk. Er bestaat het stevige vermoeden dat velen in het onderwijs en aanverwante delen van onze maatschappij daarbij een beeld hebben. Maar het is nog maar de vraag of het op dit moment handig is om die passage hieraan te wijden.

Het probleem is namelijk dat er geen breed geaccepteerde definitie van de micro-credential bestaat. Dat is erg moeilijk omdat er op dit moment door allerlei partijen, organisaties en belanghebbende adviesclubs wordt gezocht naar wat algemeen bruikbaar is. Dat gaat nooit lukken omdat de invalshoeken essentieel zijn en die kunnen nooit wereldwijd op een lijn worden gebracht.

OCW kiest, en dat is op basis van de wereldwijde zoektocht, voor het koppelen ervan aan een onderwijseenheid, een formeel onderdeel, te waarderen in 'credits' d.w.z. studiepunten. Logisch omdat 'credential' zich in het Engels dat we in Europa gebruiken leent voor het lezen als 'iets dat credits oplevert'.

In de Amerikaanse en Engelse context gaat het echter om het laten zien dat het een bewijsstuk betreft dat een bepaalde waarde kan hebben (krediet opgebouwd en om te zetten binnen een andere context in iets anders van waarde).

Het is derhalve gevaarlijk om in een wetsvoorstel te refereren aan een bepaald gevoel, om te suggereren dat daarmee ons systeem flexibeler wordt en dat door de wijzigingen in de wet al kan worden ingespeeld op wat er zoal nog allemaal op stapel staat.

² Een voorbeeld, erg technisch, maar wel belangrijk genoeg om door de NVAO te worden genoemd in haar rapport: *Eén element van de wettelijke experimenteeruimte heeft in de uitvoering van het experiment weinig aandacht gekregen; het formuleren van een nieuwe definitie voor studielast die past bij een onderwijsconcept gebaseerd op leeruitkomsten. De NVAO vraagt hier aandacht voor.* Het is namelijk zo dat het begrip 'studielast', gekoppeld aan de studiepunten, niet wordt losgelaten voor alle opleidingen.

Lastiger is het als hiermee de suggestie wordt gewerkt dat eenheden kunnen gaan ontstaan die we nu 'unit' noemen of 'semester', 'minor', 'keuzedeel', 'module' of iets anders waarvoor een 'certificaat' is af te geven. Dat is nu te ver voor de troepen uitlopen, vrezende we.

2.3 Uitgangspunten van het wetsvoorstel

2.3.1 Leeruitkomsten

Een leeruitkomst beschrijft de leerresultaten van een student. Het is een leerwegaafhankelijke weergave van wat een student zou moeten weten, begrijpen en kunnen toepassen bij afronding van de eenheid van leeruitkomsten. De inhoud en het niveau van een leeruitkomst zijn op zodanige wijze geformuleerd dat daarin de benodigde kennis, het inzicht en de vaardigheden op betekenisvolle wijze geïntegreerd zijn.

Het wetsvoorstel draait dus om het invoeren van eenheden binnen een opleiding die zijn gebaseerd op het gebruik van leeruitkomsten d.w.z. dat er voor zo'n eenheid wordt beschreven wat nodig is aan 'competenties' om de toets voor de eenheid in voldoende mate te kunnen ondergaan (op basis van een daarvoor beschreven 'activiteit'). Vervolgens krijgt de student het aantal studiepunten die aan de eenheid is gekoppeld, op het conto bijgeschreven.

Maar in de huidige wet is een aantal studiepunten verbonden aan de 'onderwijseenheid'. Omdat kennelijk daarbij te veel wordt verwezen naar 'onderwijs', dus het onderliggende proces om de eenheid te doorlopen, heeft OCW gekozen voor een nieuwe eenheid nl. de 'eenheid van leeruitkomsten'. Dat had ook best de 'leeruitkomsten-eenheid' kunnen zijn, denken we zo, mede omdat daarmee het onderscheid met de 'onderwijseenheid' nog sneller te ontdekken valt. Maar ja, wat is eigenlijk het onderscheidend verschil in gevoel tussen 'onderwijs' en 'leren'?

Een zeer belangrijke consequentie van dit onderscheid is dat er definities voor beide soorten eenheden nodig zijn. Voor de 'onderwijseenheid' was en is dit - opmerkelijk genoeg - nog niet het geval in de WHW, want er staat nu alleen maar: *Een opleiding is een samenhangend geheel van onderwijseenheden, gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit, dient te beschikken.* Er is dus sprake van een beschrijving van wat er aan het eind van de opleiding dient te worden verwezenlijkt, en de instelling mag de weg ernaar toe zelf in stukken opknippen, op een logische wijze, zodanig dat elk studiejaar eenheden kent die optellen tot 60 studiepunten.

Definitie 'onderwijseenheid'

Het betekent derhalve dat in het vernieuwde kader ook een definitie van 'onderwijseenheid' nodig is, zonder dat, voor zover valt na te gaan, hierover een duidelijke vorm van overleg heeft plaatsgevonden. Dat lijkt misschien niet van belang, maar daarmee wordt in wezen de gehele wet zonder slag of stoot op een mogelijk andere basis geschoeid.

De definitie die wordt voorgesteld is: *Onderdeel van een door de instelling aangeboden programma van kennisdeling en activiteiten door middel waarvan de student bepaalde kennis, inzicht en vaardigheden kan verwerven.*

Op zichzelf is de connectie met hetgeen over de opleiding als geheel wordt gezegd, zonder meer wel duidelijk. Of een 'programma van kennisdeling' taalkundig correct is, laten we even in het midden, maar het is echter zo dat in de WHW 'programma' vooral wordt gezien als een begrip waarmee een specifiek gedeelte van de opleiding wordt omschreven. In het wetsvoorstel wordt juist met het 'programma' de gehele opleiding bedoeld, dus waarom die 'omweg' genomen? Om misverstanden te voorkomen zou het beter zijn om te spreken van de 'door de instelling aangeboden opleiding'.

Overigens kan het zo zijn dat de wetgever denkt aan het kunnen werken met leeruitkomsten bij een variant en niet bij alle varianten die men kan aanbieden. Dat wordt elders in de aangepaste wet geregeld, wetende dat elke variant ook een opleiding is, in formele zin.

Definitie 'eenheid van leeruitkomsten'

Vervolgens is er een definitie nodig (en die mag best in artikel 1 worden opgenomen...), van de 'eenheid van leeruitkomsten': *Eenheid van een geïntegreerd samenhangend geheel van kennis, inzicht en vaardigheden die een student op een leerwegaafhankelijke manier kan verwerven of waarvan de student de beheersing op een leerwegaafhankelijke manier kan aantonen.*

Voordat we iets hierover zeggen, eerst wat er in de toelichting hierop in het wetsvoorstel staat: *Een leeruitkomst beschrijft de leerresultaten van een student. Het is een leerwegonafhankelijke weergave van wat een student zou moeten weten, begrijpen en kunnen toepassen bij afronding van de eenheid van leeruitkomsten. De inhoud en het niveau van een leeruitkomst zijn op zodanige wijze geformuleerd dat daarin de benodigde kennis, het inzicht en de vaardigheden op betekenisvolle wijze geïntegreerd zijn.*

Het wordt er niet simpeler opgemaakt, zo te zien. Een *eenheid* binnen het onderwijs, met *leeruitkomsten*, een leeruitkomst met een beschrijving van *leerresultaten*, een geïntegreerde samenhang van een *geheel*, enz.

De definitie zelf bevat twee keer de vermelding 'op een leerwegonafhankelijke manier', de eerste keer heel logisch gekoppeld aan acties die bijdragen aan de eenheid, de tweede keer als veel minder relevant als het gaat om het aantonen van het hebben verworven ervan, zijnde een duidelijk meer statische activiteit aan het eind van de eenheid.

Waarom niet gewoon 'eenheid'...

Het vermoeden duikt op dat er meteen een echt vernieuwende slag had kunnen gemaakt, als het gebruik van leeruitkomsten op deze wijze van alle kanten wordt ondersteund, door te gaan spreken van 'eenheid'. Het begrip 'onderwijseenheid' binnen 'het onderwijs' is al dubbelop... dus het kan gewoon om een 'eenheid' gaan (of eventueel 'opleidingseenheid').

Vervolgens kan in de context van het verzorgen van een opleiding in het onderwijs- en examenreglement worden vermeld voor welke eenheden geldt dat ze gebaseerd zijn op 'leeruitkomsten'. In het verlengde daarvan is de mogelijkheid om deze te combineren met eenheden die op de minder leerwegonafhankelijke wijze worden gegeven, simpeler in te vullen.

Dit wetsvoorstel maakt het mogelijk eenheden van leeruitkomsten vast te stellen die betrekking hebben op een praktijkrelevante (beroeps)situatie, waarin (beroeps)producten worden gerealiseerd en (beroepsmatige) handelingen worden gedemonstreerd. In het experiment bleek dat dergelijke eenheden een uitstekende combinatie vormen met leerwegonafhankelijk beoordelen en flexibel leren.

Op zichzelf is dat een prima constatering en dus goed om te benadrukken dat in het hbo voor een opleiding eenheden scherp zijn neer te zetten door er leeruitkomsten aan te koppelen, dus competenties die bij een bundel van functies horen, in de praktijk nodig zijn en op een werkplek kunnen worden gebruikt, in samenhang met kennis, inzicht en vaardigheden die niet tot die opleiding behoren (bijvoorbeeld te verwerven op een meer informele wijze).

Het gebruik van beroepsproducten (een term die ook nog wel voor uitleg vatbaar is) is iets dat ook in het mbo een belangrijke rol speelt, om de theorie die eveneens in een eenheid aan de orde moet komen (wetende dat niet alles is te baseren op het doen van werk, want al doende blijkt dat het nodig is om te zoeken naar de benodigde kennis, om ook verdere stappen te zetten).

Maar tevens kan hier worden gesteld dat de mogelijkheden die de overheid in dit stukje aangeeft, in de huidige context van de wet zijn onder te brengen in een opleiding. Een voltijdse opleiding heeft veel praktische eenheden, deeltijd kan bogen op opties voor werkplekleren en het geven van vrijstellingen voor werkervaring en duaal is bij uitstek een vormgeving waarbij dit allemaal keurig samenkomt in de twee componenten rond werken en studeren.

Overigens dient te worden opgemerkt – een optie die vorig jaar al eens in een nieuwsbrief is verwoord – dat er landen zijn die juist het werk centraal stellen en de theorie die dan nodig is, 'tegenaan plakken'. Daarmee staan de functies centraal en moet een werkende zich een weg omhoog vinden door scholing te volgen die een stap naar een hoger niveau garandeert.

In Engeland is dat op niveau 5 de Higher Apprenticeship Foundation Degree, maar in ons land zou het een private bedrijfsopleiding zijn - dus niet conform de wet voor het hoger onderwijs. Laat men daar ook eens over gaan nadenken...

Aan iedere eenheid van leeruitkomsten is een aantal studiepunten gekoppeld. Het aantal studiepunten vertegenwoordigt de mate waarin een eenheid van leeruitkomsten bijdraagt aan het realiseren van de eindtermen. De instelling bepaalt het aantal studiepunten dat aan de eenheid van leeruitkomsten gekoppeld is.

Prima. Maar betekent dit dat voor elke student individuele eenheden worden bepaald, op basis van het werk, de opgedane ervaring en dus ook het studieplan dat wordt afgesproken? Een student in werkomgeving A kan mogelijk meer doen en leren dan een collega in omgeving B, zodat een eenheid ook een verschillende hoeveelheid studiepunten gaat kennen?

We nemen aan dat de opleiding op basis van een algemene kennis van zaken van het werkveld dat behoort bij de leeruitkomsten ervan, komt tot een onderverdeling in eenheden en de daaraan te koppelen 'eenheid-leeruitkomsten'. Dus toch een soort vaste verdeling met een aantal studiepunten per eenheid. Deze eenheid-leeruitkomsten kennen een zekere flexibiliteit als het gaat om het behalen ervan, dus ze zijn niet tot in het kleinste detail voorgeschreven. De ene student kan wellicht alles doen via opdrachten en praktische activiteiten, de andere lukt dat niet en zal dus toch op een andere wijze aanvullend iets moeten doen. Dat kan best een traditionele onderwijseenheid zijn, bijvoorbeeld als de eenheid-leeruitkomsten 30 punten omvatten en een dergelijke onderwijs-eenheid uit de 'reguliere' opleiding 4 of 8 punten, of iets van die orde.

Dat betekent overigens dat het voor de hand ligt dat in het geval een opleiding volledig is gebaseerd op eenheden van leeruitkomsten, er ook een opleiding bestaat die is ingevuld met onderwijseenheden, als een soort 'vangnet'. Dat heeft ook te maken met het feit dat een a.s. student zelf geen recht kan doen gelden op een leeruitkomsten-opleiding, maar wellicht wel op een programma dat alleen maar onderwijseenheden kent.

De eenheden van leeruitkomsten gezamenlijk en in samenhang stellen studenten in staat de eindtermen te realiseren.

Dat is dus de crux van het gehele verhaal. Het is en blijft een voorwaarde dat de eenheid een logisch en studeerbaar geheel vormen, al 'stapelend' leidend tot de eindstreep met de eindtermen (om de term van de overheid te gebruiken), dus het beroepsprofiel van de opleiding en de daarbij behorende leeruitkomsten.

De samenhang moet van tevoren helder zijn, vastgelegd in het studieplan. Daarmee kunnen ook de afspraken met de werkgever(s) worden gemaakt, over tijd, plaats, tempo, begeleiding, beoordeling en andere zaken die een werkritme anders maken dan wat ook in wettelijke zin een studieritme inhoudt.

Leeruitkomsten zullen door onderwijsinstellingen zodanig geformuleerd moeten worden dat het voldoen aan een leeruitkomst op verschillende manieren gerealiseerd en beoordeeld kan worden, bijvoorbeeld via beroepsproducten (portfolio assessment) of gedrag (performance assessment).

Helder, al lijkt het ons dat het toetsen van kennis ook kan leiden tot het daarop te baseren vorm van nagaan of die in voldoende mate en op het juiste niveau wordt beheerst. In een assessment van een beroepsproduct kan blijken dat bepaalde handelingen en vormen van omgaan met werkzaamheden alleen maar tot een positief effect kunnen leiden als de onderliggende kennis is verworven, maar dat moet wel duidelijk worden gemaakt in het formuleren van de eenheid.

De opleiding en student bepalen in overleg via welke leer- en onderwijsactiviteiten de leeruitkomsten worden gerealiseerd. Dit kan via een verscheidenheid aan leeractiviteiten, zoals projecten, stages, praktijksimulaties, bestuurswerk, het doen van onderzoek en het uitvoeren van opdrachten in een relevante werkkring. Er wordt bij voorbaat geen leeractiviteit uitgesloten. De aard van de leerervaring in het traject en de mogelijkheid om aan te tonen dat aan een leeruitkomst wordt voldaan, zal bepalen of een leeractiviteit in een bepaalde situatie mogelijk is.

Helder en zonder meer duidelijk wat de opdracht aan de student en de opleiding is. Het is zo dat eerst wordt gezien wat al is bereikt en reeds wordt beheerst (soort EVC dus, leidend tot een mogelijke maatwerkinvulling van een eenheid). Vervolgens moeten dan afspraken worden gemaakt over de komende periode, de eenheden die daarbij behoren, tot het volgende moment waarop een bijstelling van het studieplan nodig is.

Het is dan een kwestie voor vooruitzien, het kunnen inschatten of de opdracht ook in concreto binnen de kaders van het werk en de mogelijkheden die een bedrijf en organisatie biedt, kan worden uitgevoerd. Een risicoanalyse hiervan is nodig, ook om een plan B te hebben als de zaken niet blijken te lopen als verwacht. Een werkgever kan nooit aansprakelijk worden gesteld hiervoor, en moet dus ook roeien met de riemen die aan boord zijn.

Dit kan best complex zijn. Iemand die aan een opleiding wil beginnen (en laten we het dan maar even niet over voltijd hebben) moet eerst dat gehele proces doorlopen, om in te schatten wat kan worden vastgelegd in een studieplan. Enige ervaring lijkt wel noodzakelijk, en daarom zou bijvoorbeeld een eerste jaar met de huidige onderwijseenheden kunnen worden vormgegeven, om dan over te stappen op de andere invulling.

2.3.2 Opbouw van de opleiding

Het is aan de instelling om te kiezen of een opleiding wordt opgebouwd uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, zoals met dit wetsvoorstel mogelijk wordt gemaakt, of uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden, zoals nu al in de wet is geregeld. De instellingen hebben de ruimte om eigen richting te geven aan flexibel leren op basis van leeruitkomsten. Dit betekent dat instellingen vrij zijn om, met het oog op een specifieke doelgroep, de inrichting van de opleiding (voltijd, deeltijd of duaal) en de inzet van eenheden van leeruitkomsten te bepalen.

Het lijkt erop dat er dus ook samenstellingen mogelijk zijn. De gehele opleiding met inzet van leeruitkomsten voor eenheden, maar het kan ook een deel zijn. Bij dat laatste kun je denken aan het resterend programma binnen de Bachelor voor instromende Ad'ers.

In het geval een opleiding bestaat uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden, legt het instellingsbestuur voor een opleiding vast via welk samenhangend geheel van onderwijseenheden de student werkt aan de eindtermen van de opleiding en welke keuzemogelijkheden er binnen dit programma zijn. In het geval van opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten is sprake van een volledig flexibele invulling van de leeruitkomsten, waarbij voor het realiseren van de leeruitkomsten leerwegonafhankelijk beoordelen wordt toegepast.

Indien het niet mogelijk is bepaalde (eenheden van) leeruitkomsten leerwegonafhankelijk te realiseren, kan het gebeuren dat het programma gedeeltelijk samenhangt met een (deel van het) standaardprogramma dat is opgebouwd uit onderwijseenheden. Indien hier sprake van is, dan is zowel leerwegonafhankelijk als leerwegafhankelijk beoordelen mogelijk.

De student die een opleiding volgt die bestaat uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten bepaalt in overleg met het instellingsbestuur (in de praktijk zijn begeleider), per leeruitkomst of er voor een vrije leerroute wordt gekozen of gebruik gemaakt wordt van door de opleiding aangeboden leeractiviteiten. De eenheden dienen daarbij te allen tijde een samenhangend geheel te vormen en te leiden tot realisatie van de eindtermen van de opleiding. Op die manier wordt gewaarborgd dat iedere student, ongeacht diens specifieke opleidingstraject, het gewenste eindniveau van de opleiding realiseert en dat de waarde van diploma's verzekerd is.

Een interessante constructie. Het is aan de hogeschool om het besluit te nemen om een opleiding met eenheden van leeruitkomsten aan te bieden, want de a.s. student kan dit niet afdwingen. Maar als die mogelijkheid er is, kan de student wel zelfstandig vaststellen hoe een bepaalde eenheid wordt gevolgd, dus via een onafhankelijke (vrije...) route met alles dat nodig is dan wel door een huidige onderwijseenheid te gaan doen als dit een 'betere' optie is.

Het houdt in dat de hogeschool beide vormgevingen dient aan te bieden, ook voor alle aanwezige varianten (vt, dt, duaal). Het is dus zorgen voor dubbele trajecten. Dat zal en moet op basis van de wet luid en duidelijk dienen te worden gecommuniceerd naar alle doelgroepen, om te voorkomen dat een opleiding naar buiten toe de suggestie kan wekken dat er alleen maar kan worden gestudeerd met het doen van eenheden van leeruitkomsten – en dat in voorkomend geval naar een alternatief wordt gezocht, eventueel het doen van een onderwijseenheid bij een andere variant.

2.3.3 Validering door de examencommissie

Het werken met leeruitkomsten maakt maatwerk mogelijk, omdat gevalideerd kan worden welke leeruitkomsten de student aantoonbaar al beheerst door bijvoorbeeld werkervaring en deelname

aan cursussen. Voor de eenheden die de student reeds (deels) beheerst, krijgt hij de bijbehorende studiepunten. Op deze manier hoeft de student alleen nog te leren wat hij of zij nog niet kent en kan. Studenten die hiervoor in aanmerking willen komen, moeten hun opgedane relevante kennis en vaardigheden onder de verantwoordelijkheid van de examencommissie laten valideren, bijvoorbeeld door middel van een portfolio assessment, een criteriumgericht interview of een combinatie van toetsvormen. Het maakt voor de validering niet uit waar en wanneer het leren heeft plaatsgevonden, het gaat erom dat aangetoond kan worden dat de student (eenheden van) leeruitkomsten (gedeeltelijk) beheerst. Valideren kan plaatsvinden voor of bij de start van de opleiding, maar ook gedurende het opleidingstraject. Uit de eindevaluatie van het experiment blijkt dat valideren een continue proces is.

Zeg maar gewoon dat het gaat om het beoordelen van de 'eerder en elders verworven competenties', dus EVC, ten aanzien van hetgeen dient te gebeuren voorafgaande aan de start met de opleiding.

Van belang is de vraag of die validering plaatsvindt met het oog op de gehele opleiding of alleen voor het eerste deel c.q. hetgeen in het eerste studieplan wordt opgenomen. Zodoende kan het steeds gebeuren bij elke vernieuwing, zoals in de laatste zin ook staat. Daaronder valt uiteraard ook nog een validering van ervaringen die tijdens de studie worden opgedaan, buiten de studie en de afspraken om.

2.3.4 'Onvolledige' opleidingen

Met dit wetsvoorstel wordt ook een tweede experiment van de pilots 'flexibilisering hoger onderwijs' verankerd, te weten het experiment 'accreditatie onvolledige opleiding'. Het is voor een niet-bekostigde instelling toegestaan om studenten te selecteren en om aanvullende toelatingseisen te stellen. Dat kunnen bijvoorbeeld ook eisen zijn op basis waarvan vrijstellingen verleend kunnen worden voor bepaalde onderwijseenheden.

Voor alle duidelijkheid, het gaat hier om formele opleidingen die worden aangeboden door de private hogescholen. Het gaat om dezelfde soorten opleidingen, maar 'verschil moet er zijn...'. We willen niet zeuren, maar hierbij toch ook maar eens de oproep aan de overheid om na te gaan denken over de status van het resterende programma binnen de Bachelor voor degenen die een inhoudelijk verwante Ad hebben gedaan en daarmee in twee jaar die graad kunnen behalen.

Deze onderwijseenheden, en alle andere onderwijseenheden behorende tot het samenhangende geheel van onderwijseenheden van de opleiding, moeten echter wel worden aangeboden door de instelling. Alleen dan komt de opleiding in aanmerking voor accreditatie. Dit is anders bij opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten. Het instellingsbestuur heeft voor eenzelfde opleiding, maar dan ingericht op basis van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, ook de bevoegdheid te selecteren en toelatingseisen te stellen.

Maar omdat een bij opleiding bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten niet het onderwijsaanbod centraal staat, maar de te bereiken resultaten, is de (niet-bekostigde) instelling bij dergelijke opleidingen niet verplicht om aan de eenheden waar de aanvullende toelatingseisen op gebaseerd zijn leeractiviteiten te verbinden.

Om geaccrediteerd te kunnen worden, moet de instelling wel het onderwijs verzorgen voor het (andere) deel van de eenheden van leeruitkomsten, leidend tot een graad. Daarnaast moeten de eenheden van leeruitkomsten voor de hele opleiding zijn beschreven en zijn vastgelegd.

Bij de selectie en toelating moet tevens worden vastgesteld (via een intake assessment of toelatingsonderzoek) dat de student de (eenheden van) leeruitkomsten waarvoor de niet-bekostigde instelling geen onderwijs verzorgt reeds beheerst. Gedurende de opleiding wordt vervolgens getoetst of de student de (andere) eenheden van leeruitkomsten ook beheerst, zodat een getuigschrift voor de volledige opleiding kan worden afgegeven en de opleiding als geheel in de accreditatie kan worden beoordeeld.

Indien het instellingsbestuur voor een opleiding gebaseerd op een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten een propedeutische fase heeft ingesteld, is het instellingsbestuur gehouden de gehele opleiding aan te bieden. Accreditatie van een 'onvolledige' opleiding is dientengevolge slechts mogelijk indien geen propedeutische fase is ingesteld.

De private instellingen mogen hier mooie 'showcolade' van gaan maken. Veel woorden om aan te geven dat private instellingen een opleiding die eigenlijk 120 of 240 punten moet omvatten, voor bepaalde goed te doorgronden doelgroepen op basis van een heldere EVC-procedure een programma van minder punten mag worden aangeboden. Binnen die kaders kan dat traject worden geaccrediteerd, zodanig dat daarmee de gehele opleiding leidt tot het formele diploma en de bijbehorende graad.

2.3.5 Studielast

Met dit wetsvoorstel verandert er niets aan de studielast van een opleiding. De studielast van een hbo-bacheloropleiding blijft 240 studiepunten met een nominale duur van vier jaar, de studielast van een wo-bachelor blijft 180 studiepunten met een nominale studieduur van drie jaar. Ook voor een associate degree- of masteropleiding verandert er niets aan de studielast.

Gelet op de rest van het verhaal zou het handiger zijn geweest om hier gewoon te stellen: Met dit wetsvoorstel verandert er niets aan het aantal studiepunten voor een opleiding... enz. Ook is het niet goed om de Bachelor te noemen en dan de Ad en Master als een 'aanvulling', dus de rest van dit stukje kan worden weggelaten, want iedereen weet welke aantallen in de wet staan.

De koppeling tussen studiepunten en uren studielast en de verantwoording over de studiebelastingensurennorm (SBU) van gemiddeld 28 uur per studiepunt (60 studiepunten is gelijk aan 1680 uren studielast conform artikel 7.4 WHW) wordt wel losgelaten. Wanneer de opleiding ervoor kiest om enkel met flexibele, vrije leerroutes te werken op basis van eenheden van leeruitkomsten en er geen programma van onderwijseenheden wordt aangeboden, kan de instelling een alternatieve grondslag bepalen voor het toekennen van studiepunten aan eenheden van leeruitkomsten. Het gaat om wat de student moet kennen en kunnen, niet om waar, hoe en in hoeveel tijd men dat leert.

Zoals het hier staat kan iedereen begrijpen en accepteren wat de gedachte is achter het gebruik van eenheden van leeruitkomsten en dat een hogeschool niet kan zeggen: Zo, student, aan het werk bij de baas, kijk eens hoe je bepaalde kennis en andere competenties kunt verwerven en hou ook even bij strikt elke dag en voor alles wat doet, een soort logboek bij – en een vinklijst waarin de begeleider kan markeren wanneer en hoe iets is aangetoond.

De wettelijke koppeling blijft wel echter bestaan, want in de wet komt geen artikel te staan waarin formeel wordt gemeld dat voor deze constructie het begrip 'studielast' wordt losgelaten. De overheid kiest vervolgens voor een constructie die eigenlijk onnavolgbaar is – een reden ook voor de NVAO om in haar rapport aan te bevelen om nog een keer goed naar het gebruik van het begrip 'studielast' te kijken.

In de wet komt namelijk het volgende te staan in een nieuw lid: *'In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur de studielast van een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding of de beroepspraktijk'*. Die derde volzin is: *Zestig studiepunten is gelijk aan 1680 uren studie*.

Waarom niet iets verzinnen waarbij wel de relatie met het aantal studiepunten overeind blijft, voor een eenheid te bepalen om basis van het verdelen van het totaal over de onderliggende eenheden op basis van het leveren van een bijdrage aan het studeerbaar programmeren van de opleiding. Dus waarom niet: *In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur het aantal studiepunten behorende bij een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding'*.

Hierbij is aan het eind van dit artikel: 'of de beroepspraktijk' ook meteen maar weggelaten, aangezien het studeren binnen de beroepspraktijk nu eenmaal deel uitmaakt van de opleiding. Ernaast mag van alles worden gedaan, maar daarmee worden niet op een directe wijze punten verdiend. Ook als het gaat om het vertalen van eerder behaalde competenties in de praktijk, vindt de weging plaats binnen de opleiding.

De instelling is, binnen een breed kader, vrij in het bepalen van de grondslag, maar dient de gehanteerde grondslag toe te lichten en te kunnen verantwoorden. Deze verantwoording dient navolgbaar, consistent en uitlegbaar te zijn aan derden, waaronder de Inspectie van het Onderwijs en de NVAO.

Hoe breed is het kader? Wat betekent dit... is het een vrijbrief om zelf de breedte vast te stellen? Maar goed, het is aan de NVAO om na te gaan of de instelling binnen een zekere bandbreedte juist heeft gehandeld. Maar wanneer doet de NVAO dit? Betekent het dat een dergelijke inrichting voor een opleiding pas mag worden gehanteerd als de NVAO een oordeel heeft geveld, of gebeurt dit als het reguliere moment voor een her-accreditatie (beoordeling) is aangebroken? Dat kan pas over zes jaren zijn, dus wil de overheid dat er tussentijds een audit plaatsvindt? We horen het graag.

Wat is vervolgens de rol van de Inspectie van het onderwijs, vragen we ons af. Normaal gesproken komt deze organisatie in beweging als er klachten zijn of vermoedens bestaan dat er niet juist wordt gehandeld. Uiteraard moet een klacht leiden tot het nagaan of die terecht is en dan moet de hogeschool het juiste verhaal hebben, in voorkomend geval, om de klacht te weerleggen.

Maar het is vreemd om in een wetsvoorstel, de toelichting weliswaar, alvast met de Inspectie 'te gaan dreigen'. Het is echter wel voorstelbaar dat ook de Inspectie ad-random audits kan gaan uitvoeren in de komende jaren, om te bezien wat de ervaringen zijn.

Navolgbaar en uitlegbaar, begrippen die we wel een plek kunnen geven. Maar bij 'consistent' krijgen we niet meteen een juist beeld op het netvlies. Het kan gaan om het vasthouden aan standaarden, het ervoor zorgen dat de studieplannen worden uitgevoerd zoals die zijn afgesproken, het allemaal binnen de organisatie neuzen hebben die dezelfde kant op wijzen, het maken van regelingen die bestendig zijn, het inspelen op de eisen die aan het eindniveau worden gesteld, het zich houden aan de eenheden die de kern van het programma vormen... We horen het graag.

Indien de student in overleg met de opleiding ervoor kiest om bepaalde eenheden van leeruitkomsten te realiseren door middel van het volgen van onderwijseenheden, blijft de grondslag voor de studielast van de onderwijseenheden gebaseerd op een bepaald aantal uren studie (28 uur per studiepunt).

Simpel gezegd in een alinea, maar er zit een compleet ingewikkelde constructie achter verscholen. Zo betekent het dat het aan de student is om aan te geven dat een eerdere afspraak, vastgelegd in het studieplan, niet kan, mag of wil worden nagekomen nl. het doen van de eenheid op basis van een leerwegaafhankelijke route.

Daarin kunnen uiteraard ook lessen en practica zitten, te volgen op allerlei vaste momenten, maar de student zal ook voor aanvang van een eenheid zich gewaar worden dat het alleen maar kan met een onderwijseenheid, dus zoals de reguliere studenten het doen.

De toelichting op dit punt heeft te maken met het feit dat in beide gevallen er sprake is van een bepaalde studielast. Er staat zelfs dat de grondslag daarvoor 'blijft' het aantal uren studie, dus daarmee dit feit bevestigend. Zoals in de commentaren hierboven gemeld, gaat het evenwel om het aantal studiepunten. Dit aantal is links- of rechtsom gelijk d.w.z. het overstappen van de ene naar de andere eenheid betekent dat het aantal te verwerven studiepunten hetzelfde blijft.

Het kan best – en dat weten we eigenlijk wel zeker - dat de eenheden in verschillende vormgevingen niet gelijk zijn, niet dezelfde competenties afdekken en dus ook niet overeenkomstige hoeveelheden studiepunten hebben.

Aanders gezegd, bij deze toelichting: Als de student overstapt naar de onderwijseenheden en daarmee eenheden volgt met meer of minder studiepunten, verandert er niets aan de oorspronkelijke afspraken, binnen de planning en het studieplan. Het gaan doen van de onderwijseenheden is dan eigenlijk ook een soort van onafhankelijke route...

2.3.6 Studieplan

Het studieplan is bedoeld om periodieke gesprekken tussen de student en opleiding te faciliteren over de invulling van (delen van) de flexibele leerroute van de student gedurende de opleiding. Het studieplan is een groeidocument dat (tussentijds) aangepast en aangevuld kan worden. In het studieplan worden afspraken vastgelegd over de invulling van (delen van) het opleidingstraject.

Helder, en eigenlijk aansluitend bij wat mag worden verwacht als het gaat om het plannen en begeleiden van studenten, ook in het algemeen. Als de student in staat wordt gesteld om vanaf het

begin met eenheden van leeruitkomsten te studeren, zal het studieplan in het kader van de aanmelding, de inschrijving en de voorbereiding aan de orde dienen te komen en te worden vastgesteld. In formele zin gaat het plan in werking als het academische jaar is begonnen.

Het gaat hier om afspraken tussen opleiding, student en, indien van toepassing, de werkgever over de inhoud en vormgeving van het flexibele opleidingstraject. Dit betekent dat de student mede regie kan voeren over de inrichting van diens opleiding door keuzes te maken over deelname aan bepaalde onderdelen van het onderwijsaanbod en werkvormen, en door mee te denken over de wijze waarop de werkplek (indien van toepassing) kan worden benut om relevante leeruitkomsten te realiseren.

Zoals het hier wordt verwoord, ligt de invulling van de leerroute volledig in handen van de (a.s.) student. Dat houdt in dat iemand die aan een opleiding wil beginnen, een volledig, compleet en gedetailleerd inzicht moet hebben in wat de consequenties van keuzes zijn. Daarbij vindt een duidelijke ondersteuning plaats vanuit de instelling, maar het kan niet anders dan dat ook van de kant van de opleiding een doorlichting plaatsvindt van hetgeen de a.s. student zoal naar voren brengt aan mogelijkheden. Een check, zeker als de werkgever een plek krijgt toegewezen, is een keiharde voorwaarde om akkoord te gaan met de eerste versie van het studieplan.

Meerdere regisseurs, een paar kapteins aan de macht en nog wat stuurlui die ook aan de kant meedoen...

Zowel voor de instelling als voor de student biedt het studieplan houvast ten aanzien van het te doorlopen opleidingstraject gedurende de opleiding. In het studieplan dient ten minste het volgende te worden opgenomen:

1. De partijen die het studieplan sluiten.
2. De duur van het studieplan en op welk moment er nieuwe afspraken zullen worden gemaakt.
3. Het programma van de student (hoe de leeruitkomsten worden gerealiseerd) en de periodieke aanpassingen daarvan.
4. De beoordeling.
5. De begeleiding.
6. Eventuele validering.
7. Als er sprake is van een onderwijsarbeidsovereenkomst, dan is dat een bijlage bij het studieplan.

Hier worden een paar zaken meer genoemd dan in het wetsvoorstel worden vermeld. Daarin zijn terug te vinden:

- de duur van het studieplan;
- het programma van de student en de wijze waarop de student invulling gaat geven aan het programma;
- de wijze waarop de student wordt begeleid; en
- de wijze waarop de beheersing van de leeruitkomsten wordt beoordeeld.

Is het dan niet handig om hier een synchronisatie te laten plaatsvinden? Vooral het moment om nieuwe afspraken te maken is van belang, in combinatie met het evalueren van de voortgang tot dan toe. Ook voor het punt van de validering, de processen die daarbij worden ingezet, zal het zeker nodig zijn om een en ander met elkaar op papier te zetten.

Nog even zeuren bij punt 7: Bij een onderwijsarbeidsovereenkomst is een verwijzing: 'die of deze, en niet 'dat'. En... waarom 'punten' achter elk onderdeel van deze opsomming?

Artikel 7.13 WHW blijft onverlet van toepassing op de inhoud van de onderwijs- en examenregeling (hierna: OER). Voor het leren met leeruitkomsten betekent dit dat in de OER moet zijn opgenomen op welke wijze afspraken met betrekking tot het studieplan worden gemaakt. Daarnaast dient in de OER in ieder geval te zijn beschreven hoe het proces rond het studieplan eruit ziet, hoe de student in het leerproces ondersteund en begeleid wordt en wie het studieplan vaststelt en bespreekt met de student. Dit betekent dat de rol van de docentcoach ook in de OER wordt beschreven. De opleidingscommissie heeft instemmingsrecht op dit deel van de OER.

Werk aan de winkel voor de opleidingscommissie. We nemen aan dat voor de variant(en) waarbij wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten een eigen opleidingscommissie bestaat, om te voorkomen dat er mogelijk (maximaal) zes routes in de gaten dienen te worden gehouden. In de wet wordt dan wel gesproken over 'de opleidingscommissie', maar het is dan wel weer zo dat elke variant als een zelfstandige opleiding wordt gezien - dus het moet kunnen om te werken met verschillende commissies.

Daarbij zal een opleidingscommissie wel moeten functioneren voor eenzelfde variant, dus voor de programma's met onderwijseenheden en eenheden van leeruitkomsten. Het is dan ook daarom wel aan te raden een aparte commissie hiervoor in te stellen, vanwege het extra werk dat er op tafel komt. Als dan door omstandigheden door een student wordt omgeschakeld van de ene naar de andere eenheid, kan via de betrokken examen- en opleidingscommissie worden bezien waar eventueel elders is te 'shoppen'.

2.3.7 Onderwijsarbeidsovereenkomst

In het geval van leren op de werkplek (werkpleklere, inclusief stages) kunnen de instelling, student en werkgever de afspraken hierover vastleggen in een tripartite overeenkomst. Dit is op dit moment ook de praktijk bij duale opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden (artikel 7.7, vijfde lid, WHW).

In eerste instantie was OCW van mening dat bij deze vorm waarbij sterk op een werkplek wordt geleund, dus op een mogelijkheid om een werkomgeving te werken aan leeruitkomsten, het hebben van een onderwijsarbeidsovereenkomst nodig en ook verplicht is – verwijzend naar wat gangbaar is bij een duale opleiding (waar het een 'overeenkomst' in formele zin is). Na (recent) overleg met betrokken instellingen en andere organisaties is de plicht omgezet in een optie – dus dat het 'kan' en niet moet. Verderop in de toelichting wordt de reden hiervoor gegeven nl. dat de hogescholen menen dat dit een afschrikwekkend effect heeft op studenten die sterk afhankelijk zijn van hun bedrijf om de studie te gaan doen.

Het betekent wel dat doelstellingen die bij het leren op de werkplek horen en op basis van een overeenkomst zijn te borgen via een vastgelegde samenwerkingsstructuur, toch ook dienen te worden omgezet in te verantwoorden contexten die een zekere garantie bieden. Er is dan sprake van een relatie met wat eerder in de toelichting stond: 'Deze verantwoording dient navolgbaar, consistent en uitlegbaar te zijn aan derden, waaronder de Inspectie van het Onderwijs en de NVAO'.

Dit betreft de afspraken over activiteiten, resultaten, te realiseren leeruitkomsten, begeleiding, beoordeling en welke vereisten daarbij gelden, wat de rol van het bedrijf is bij de beoordeling en op welke wijze feedback van bijvoorbeeld collega's en klanten wordt benut.

Bij duaal is helder wat de taakverdeling is en hoe de beoordeling van bepaalde verrichtingen qua leren tijdens de beroepsuitoefening plaatsvindt en hoe degenen die de oordelen vellen en dus vastleggen, gebonden zijn aan de eisen die aan examinatoren worden gesteld. Bij het werkpleklere, in de vorm dat een student de mogelijkheid heeft om binnen een eenheid op de werkplek kennis op te doen maar zonder een contract met de werkgever, wordt er simpelweg door de instelling getoetst – net zo goed als dat gebeurt met iemand die hiervoor andere bronnen kan gebruiken.

Een interessante opmerking is hetgeen de feedback betreft, zeker als het gaat om het opnemen ervan in een toelichting op een wetsvoorstel, met het noemen van voorbeelden. Het is dus beter om te gaan zorgen voor een al eerder gemelde 'handleiding' die door een aantal experts is op te stellen in samenspraak met de wetgever en OCW, en daarin met een aantal uitwerkingen te komen. Een mooi voorbeeld was de brochure die bij de pilots is ontwikkeld door het ROA, OCW en Leido bij het ontwikkelen van nieuwe Ad-opleidingen en de doelmatigheid ervan.

De rol van collega's (welke en in welke hoedanigheid, met welke kennis...) en zeker van klanten (welke en wat is hun verhouding tot het bedrijf en de student...) lijkt op het geven van een oordeel in een specifieke context – en laten we het dan niet over 'tevredenheid' hebben...

2.3.8 Begeleiding

De begeleiding van de student wordt verzorgd door de instelling en eventueel door de werkgever, indien er een werkgever is betrokken. De begeleiding van de student dient op maat te zijn en op

verschillende momenten plaats te vinden (tijdens de onderwijscontacturen, op de werkplek zelf of in de praktijk en online). Iedere student krijgt een studiecoach vanuit de opleiding die de student zal begeleiden bij het maken van keuzes binnen het opleidingstraject en het vaststellen of aanpassen van het studieplan.

Het begrip 'begeleiding' is op zichzelf goed uit te leggen, maar vervolgens kan op zich het begeleiden van iemand ontzettend veel inhouden, op allerlei vlakken. Het is een vorm van ondersteunen op de momenten die voor de studie relevant zijn of kunnen zijn, met het oog op de invulling van een traject in de komende periode.

In deze passage wordt de begeleiding in handen gelegd van een studiecoach, aangesteld door de hogeschool en daarmee gebonden aan het arbeidscontract dat daarvoor met wederzijdse instemming is afgesloten (binnen de baan kan het een deellovereenkomst zijn, dus bij de hogeschool, maar het kan ook alleen om deze taak gaan).

De studiecoach zorgt voor studie- en loopbaanbegeleiding, begeleiding bij het traject van leren met leeruitkomsten en voor persoonlijke en professionele ontwikkeling. De studiecoach richt zich op de leerinhoud en dient daarom breed inhoudelijk deskundig zijn, dit is dus iets anders dan een klassieke studieloopbaanbegeleider.

De eisen die aan de studiecoach worden gesteld gaan dus veel verder dan alleen maar het begeleiden van de (a.s.) student. De effecten van keuzes en het aangaan van een studiecontract door de student, met het studieplan, moeten op elk moment door die persoon zijn in te schatten, voor zowel de studie als de baan, nu, tijdens en na afloop van het behalen van een diploma.

Ook moet de coach inzicht hebben in de werking van eenheden op basis van leeruitkomsten, wat deze op zich inhouden als 'instrument', maar ook in de verdeling over werken en leren, afhankelijk van de werkomgeving en de capaciteiten van de student om aan bepaalde verwachting te voldoen. Het is overigens niet helder of de begeleiding in de eerste zin van deze passage ook betrekking heeft op de 'persoonlijke en professionele ontwikkeling', maar het lijkt er (taalkundig) op dat de coach ervoor is aangesteld om die beide soorten ontwikkeling zodanig te begeleiden dat ze ook zichtbaar worden.

Tevens moet naar de leerinhoud worden gekeken om te kunnen beoordelen op welke wijze de leeruitkomsten al dan niet kunnen worden gerealiseerd. Breed inhoudelijk deskundig zijn betekent kennis hebben van meerdere leer- en beroepsterreinen, en daarmee stel je wel behoorlijk hoge eisen aan mensen die mogelijk al met een lampje zijn te zoeken – mede omdat het gaat om werkzaamheden voor een langere tijd, met alle dynamiek die de arbeidsmarkt kent.

Eigenlijk dus een behoorlijk understatement, het stellen dat het in dit geval niet gaat om de klassieke (wat dat dan ook mogen inhouden) studieloopbaanbeleider...

Het betekent, zo lezende, dat er absoluut een nieuwe functie binnen het hbo aan het ontstaan is. Er zal zeker, zoals reeds gebeurt, een opleiding voor komen (een Master...), met een eigen status en andere eisen die hieraan zijn te stellen. De VH kan hierover misschien een van de instellingen uitkiezen, om een dergelijke masteropleiding op te zetten

Indien de werkgever betrokken is in het geval van werkend leren, dan is het belangrijk dat de docentcoach vanuit de opleiding de werkgever kent en (regelmatig) bezoekt. Het recht van studenten op studiebegeleiding is geregeld in artikel 7.34, eerste lid, onder e, WHW, met dit wetsvoorstel wordt de studiebegeleiding voor studenten die deelnemen aan een opleiding die bestaat uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten enkel nader gespecificeerd.

Er staat nu ineens 'docentcoach' maar we nemen aan dat het ook om die 'studiecoach' draait.

Daarbij is het van belang om aan te tekenen dat de begeleiding van studenten die leren op basis van leeruitkomsten, ook al heeft die begeleiding een ander karakter, net zo zwaar weegt als de begeleiding van studenten die studeren op basis van onderwijseenheden.

Waarom zou het anders moeten zijn? Is men als OCW bang dat studenten die een groot deel van de tijd 'uit zicht zijn' d.w.z. niet op school aanwezig zijn, aan hun lot worden overgelaten?

2.3.9 Propedeutische fase

Bij hbo-bacheloropleidingen die bestaan uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten kan het instellingsbestuur ervoor kiezen om geen propedeutische fase in te stellen. Deze 'kan-bepaling' bestond al in de WHW, voor wo-bacheloropleidingen en wordt nu ook van toepassing op hbo-bacheloropleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten.

In het hbo moeten de bacheloropleiding een propedeutische fase hebben – en dat hoeft dan niet voor de eerste 60 punten te zijn (wel bij duaal). Een dergelijke fase kan ook 30 punten omvatten, tenzij er een examen aan verbonden is, want dan moet het wel weer 60 punten zijn. De Ad-opleidingen hebben toch al geen propedeutische fase meer, dus in dat opzicht is er verder niets meer te regelen. In principe heeft een hbo-opleiding twee keuzes: wel of niet een examen, en zo niet, het vaststellen wat de omvang van de propedeutische fase in voltijd of deeltijd is.

Instellingen die deelnemen aan het experiment hebben aangegeven dat de propedeutische fase zich niet goed verhoudt met flexibiliteit. Dit punt komt ook naar voren in de eindevaluatie van het experiment. Het instellingsbestuur heeft de keuze om geen propedeutische fase in te stellen voor elke inrichting van een opleiding (voltijd, deeltijd, duaal) die bestaat uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten. Het instellingsbestuur kan er echter ook voor kiezen om juist onderscheid te maken per inrichting, dus bijvoorbeeld geen propedeutische fase meer in de deeltijdvariant, maar wel nog voor de voltijdvariant.

Je zou bijna zeggen: Haal gewoon maar het begrip 'propedeutische fase' helemaal uit de wet. Het kan worden vervangen door de eerste 60 punten, met een instellingsverklaring als die zijn behaald. Het wetenschappelijk onderwijs kende voor de invoering van de BaMa-structuur de opzet van een jaar P en dan drie jaren vervolg. Met de opzet van 3+1 is de P in zekere zin obsoleet geworden, zonder een duidelijke status.

De gemeenschappelijkheid van de varianten, binnen 'de opleiding' wordt hiermee ook doorbroken. Ook dat is te doen door uit te gaan van de eerste 60 punten van een variant binnen een opleiding en door niet als wetgever de fout te maken door te denken dat op dit moment alle varianten exact dezelfde eenheden in jaar 1 kennen...

De mogelijkheid tot het toepassen van de 'kan-bepaling' vergroot de flexibiliteit van de leerroute binnen de opleiding. Het is de verantwoordelijkheid van de instelling en de opleiding zelf om die afweging goed te maken.

Ziedaar dus die 'denkfout'... die flexibiliteit is er in de praktijk altijd geweest. Ook kan men altijd zelf leerroutes maken, nu ook al, door daarbij een aantal van 60 punten aan het eerste deel van de opleiding te koppelen. Ook kan iemand die nog niet alles heeft gedaan, met de volgende jaren beginnen, mede in een studieplan waarin een route en de volgorde wordt vastgelegd (dus eerst 30 punten van jaar 1 en 30 van jaar 2, om maar even een jaarindeling te gebruiken...).

Indien zij ervoor kiest om geen propedeutische fase in te stellen, dan kan dat consequenties hebben voor, bijvoorbeeld, de doorstroom van 17 tot 21-jarige havisten naar een wo-bachelor. Indien de opleiding de propedeutische fase blijft hanteren, dan dient vastgelegd te worden in de OER uit welke onderwijseenheden of eenheden van leeruitkomsten de propedeutische fase is opgebouwd en dus op basis waarvan het propedeutisch getuigschrift wordt afgegeven.

Een doordenkertje, zeg maar. Er staat wel 'bijvoorbeeld' maar wat hier wordt gesteld, geldt natuurlijk ook voor mbo'ers en andere groepen die aan een hbo-studie beginnen. En het geldt weer niet voor jongeren die met een Ad-opleiding starten.

De grens van 21 jaar geldt vanwege de mogelijkheid om op basis van een toelatingsonderzoek voor degenen die 21 jaar of ouder zijn, zonder een vwo-diploma te worden toegelaten tot een universitaire studie.

Echter, het is curieus geformuleerd wat vervolgens wordt gemeld. Als er een propedeutische fase is bij een opleiding die eenheden van leeruitkomsten inzet vanaf de start (want het eerste jaar mag best eerst volledig met onderwijseenheden zijn gevuld), moet zijn vastgelegd wat de eerste 60

punten omvat. Het moet dan wel een soort basis van de opleiding zijn, verantwoordbaar vanwege het recht dat eraan valt te ontleen bij de doorstroom naar een wo-bacheloropleiding.

Anders gezegd, de universiteit moet nog steeds vertrouwen hebben in de toelaatbaarheid en dus in het zijn van die opleiding van een voldoende voorbereiding op het wetenschappelijk onderwijs.

Maar wat als er geen propedeutische fase is ingesteld? Men zegt hierover op deze plek niets. We gaan er vanuit dat ook in dat geval een hogeschoolverklaring is af te geven. Natuurlijk kan de student, door het zelf maken van keuzes qua eenheden en volgorde, pas de eerste 60 punten zoals deze als zodanig als het formele (zie de eerste optie hierboven) dan wel het informele eerste leerjaar worden gezien, na 2 jaren hebben behaald. Dat is dan maar zo, mede gelet op het feit dat een inrichting met eenheden van leeruitkomsten wijst op doelgroepen die nu niet meteen na een jaar hbo willen doorgaan in het wetenschappelijk onderwijs. Het is ook een kwestie van navragen bij de a.s. student bij de toelating en vervolgens van adviseren om in voorkomend geval de route met de huidige onderwijseenheden te gaan volgen...

Tekstueel kleinigheidje: Het is '17- tot 21-jarige...', dus een streepje extra.

2.3.10 Het (bindend) studieadvies (BSA)

Het (bindend) studieadvies (BSA) is niet van toepassing op studenten die een opleiding volgen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten. Hier is voor gekozen vanwege de aard van een dergelijke opleiding. Deze opleiding is namelijk flexibel in te richten en de volgorde van de opleiding staat daarom niet vast. Dit past niet bij de gedachte van een bindend studieadvies dat is gerelateerd aan een specifiek aantal studiepunten in het eerste jaar van de opleiding. Dit is tevens benoemd door de instellingen die deelnemen aan het experiment en blijkt uit de eindevaluatie van het experiment. Instellingen zijn uiteraard wel vrij om een (niet-bindend) studieadvies te geven, bijvoorbeeld gekoppeld aan de gesprekken over het studieplan.

Het is een keuze die op zich wel valt te rechtvaardigen, zeker als de opleiding vanaf het begin van het programma is gebaseerd op eenheden van leeruitkomsten. Het kan best zijn dat in een eerste fase nog wel gebruik wordt gemaakt van onderwijseenheden, maar wettelijk gezien zal de opleiding aldus in z'n geheel moeten worden beschouwd als 'zijnde op basis van leeruitkomsten'. Dat is vergelijkbaar met een opleiding die een aantal duale eenheden kent, naast een voltijdse en/of deeltijdse vormgeving, en dan ook als duaal te boek kan worden gesteld.

In het studieplan zal ongetwijfeld van alles worden opgenomen over de rol van de coach en de wijze waarop adviezen over een volgende fase worden gegeven. Als de coach 'het niet meer ziet zitten' en de student wel, nemen we aan dat het recht van de student sterker weegt dan het advies van de begeleider(s). Hoe dat vervolgens zich vertaalt in de leerroute, de begeleiding en de ondersteuning is een kwestie van opdoen van ervaringen met betrekking tot het omgaan hiermee.

Elders gaan we hier verder op in, op het toepassen van het fenomeen BSA, en de reden om er in bepaalde gevallen toch gebruik van te maken.

3. Gevolgen (m.u.v. financiële gevolgen)

3.1 Gevolgen voor het doenvermogen

3.1.1 Doenvermogen van de student

Onderdeel van voorliggend wetsvoorstel is het aan de student en instellingen in het hoger onderwijs bieden van meer vrijheid (de student volgt een leerwegaafhankelijk programma) en keuzemogelijkheden (de student voert de regie - in overleg met het instellingsbestuur - over de leeractiviteiten waarmee leeruitkomsten kunnen worden gerealiseerd, en over de manier waarop de beheersing van leeruitkomsten wordt beoordeeld). Dit brengt voor de student mogelijk mentale belasting met zich mee.

Daarnaast wordt er met name veel gevraagd van de student op het moment dat deze begint aan een studie, voor velen een life event waarvan het denkbaar is dat deze gevolgen heeft voor de mentale belasting. Om dit te voorkomen is het van belang dat studenten tijdig en duidelijk worden geïnformeerd over de opleidingen waarin zij geïnteresseerd zijn. Op deze manier hebben studenten voldoende tijd en mogelijkheden om te bedenken of een opleiding waarin gewerkt wordt met eenheden met leeruitkomsten bij hen past, of dat de voorkeur geven aan een opleiding waarin wordt gewerkt met onderwijseenheden. De wettelijk verplichte studiekeuzecheck kan hierbij helpen.

Het betreft hier een vrij recent geïntroduceerd element bij de overheid als het gaat om het formuleren van plannen voor het gaan invoeren van nieuwe wetten en regelingen. Het betekent het kijken naar wat de effecten ervan kunnen zijn op de gebruikers, de doelgroepen en de organisaties die alles moeten gaan uitvoeren en controleren. Dit wordt het 'doenvermogen' genoemd, naast het 'denkvermogen' van een (a.s.) student, in dit geval als het een voorstel voor het onderwijs betreft. Interessante insteek, ook om te zien hoe in deze toelichting hiermee wordt omgegaan.

We verwachten dat iemand aan het leren gaat en de druk van een studieomgeving kan weerstaan, als dat nodig is. Maar iedereen weet dat de geest zich niet laat dwingen en kneden en daarom is een vorm van begeleiding nodig, met een studentendecaan, een psycholoog en een eventuele ondersteuning van een (extern) bureau dat hiervoor is in te schakelen.

De overheid weet dit ook maar realiseert zich dat een groot deel van de verantwoordelijkheid ligt bij de instelling, voor de inrichting van de opleiding en het kunnen inschatten of dit ook kan op een werkplek, in een vorm die veel vraagt van het handelen en doen binnen een context die mede wordt ingevuld.

Zie het volgende stuk uit de toelichting.

Het kabinet is daarnaast van mening dat voorliggend wetsvoorstel voor bepaalde studenten ook een afname kan betekenen van mogelijke mentale belasting die komt kijken bij (het starten en volgen van) een opleiding in het hoger onderwijs. Het studeren op basis van leeruitkomsten heeft namelijk tot gevolg dat opleidingstrajecten afgestemd kunnen worden op de specifieke situatie, kenmerken en behoeften van de student. Hierbij is regie en inzet (het 'in actie komen') van de student noodzakelijk.

Indien de student hiertoe besluit, heeft hij echter meer mogelijkheden om een eigen leerroute te bepalen, en dus een grotere mate van betrokkenheid en motivatie. Dit bevordert de kwaliteit van het leren. Het wetsvoorstel kan daarnaast positieve gevolgen hebben voor de mentale belasting die bepaalde studenten ervaren vanwege de tijd die het kost om te kunnen studeren (denk aan de werkende student, studenten met een gezin, topsporters, mantelzorgers etc.).

Dit wetsvoorstel maakt het voor hen eenvoudiger om relevante kennis, inzicht en vaardigheden die zij reeds beheersen in te kunnen zetten in het opleidingstraject. Het studeren op basis van leeruitkomsten is (met name) voor deze studenten een zeer efficiënte manier van studeren. Zij volgen slechts leer- en onderwijsactiviteiten voor de leeruitkomsten die zij nog niet beheersen.

Mocht de student in de loop van de opleiding onverhoopt niet in staat blijken om op voldoende wijze betrokken te zijn bij de ontwikkeling van zijn eigen onderwijstraject, dan kan de student, in overleg met het instellingsbestuur, ervoor kiezen alsnog het programma opgebouwd uit onderwijs-eenheden te gaan volgen. Op grond van de tot dan toe gerealiseerde (eenheden van) leeruitkomsten kan de examencommissie mogelijkerwijs aan de student binnen dit onderwijstraject bepaalde vrijstellingen verlenen.

Mogelijke mentale lasten zijn volgens de 'Doenvermogenstoets' van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) het verwerken van informatie, beoordelen van de eigen situatie, in actie komen, deadlines in de gaten houden, en bezwaar maken tegen niet-correcte besluiten (www.wrr.nl/publicaties/publicaties/2020/09/15/doenvermogen)³.

³ Een WRR-rapport maakt onderscheid tussen het denkvermogen en het doenvermogen. Het denkvermogen wordt beïnvloed door cognitieve vaardigheden en intelligentie. Het doenvermogen hangt af van de persoonskenmerken temperament, zelfcontrole en overtuiging van eigen kunnen. Doenvermogen staat dus voor een groot deel los van intelligentie.

Soms doen zich gebeurtenissen voor die de mentale vermogens van burgers onder druk zetten. In periodes van stress, bijvoorbeeld door life-events zoals het verliezen van je baan of een scheiding, kan het doenvermogen onder druk komen te staan, terwijl in deze periodes juist wordt verwacht dat iemand in actie komt (bijvoorbeeld voor het aanvragen van een uitkering).

Bij het voorbereiden van nieuw beleid en regelgeving moet je als beleidsambtenaar of wetgevingsjurist beter bekijken of de regeling 'doenlijk' is voor burgers, zelfs wanneer zij een lastige periode doormaken en hun

Verder is van belang dat de rechten op studiefinanciering zijn gekoppeld aan de inschrijving aan de instelling en dat de totale rechten op reguliere studiefinanciering niet wijzigen door het volgen van één of meerdere onderwijseenheden.

Interessant dus om een dergelijke verhandeling terug te vinden in een toelichting, als een verantwoording met betrekking tot het meer dan nu van de regie in handen leggen van de student.

Het is dus een 'verplichting' die recentelijk is vastgesteld bij het formuleren van maatregelen waarbij de verantwoordelijkheid nadrukkelijk bij de burgers wordt gelegd.

3.1.2 Gevolgen voor de onderwijsinstelling

De doelgroep van onderhavig wetsvoorstel zijn tevens de bekostigde en niet-bekostigde onderwijsinstellingen als het gaat om de keuze om de gebruik te maken van de nieuwe ruimte in de wet om met eenheden van leeruitkomsten te werken in plaats van met onderwijseenheden. Als een instelling daarvoor kiest, heeft dat tot gevolg dat de opleiding (of opleidingsvariant) geformuleerd moet worden in eenheden van leeruitkomsten.

Een instelling moet dus een afweging maken, kijkend naar het type opleiding en de doelgroepen. De student heeft geen recht op het doen van een opleiding met leeruitkomsten bij een bepaalde hogeschool, dus er zal een goede afwegingsprocedure dienen plaats te vinden. Het eenmaal ermee starten kan leiden tot een verre gaande aanpassing van allerlei systemen, mede gelet op de voorwaarden die wettelijk worden gesteld – en impliciet worden verondersteld.

De uitdaging voor de instelling zit in deze formulering van leeruitkomsten (die eenmalig plaatsvindt), het na overleg met de student vaststellen van het studieplan en leerroute en het bepalen van de wijze van toetsen.

Daarnaast vraagt het werken met leeruitkomsten een bredere expertise van docenten en examencommissies als het gaat om het beoordelen van leerwegaafhankelijke toetsen.

Het is zeker een uitdaging. Het is evenwel te simpel om te stellen dat de formulering van een set aan leeruitkomsten, voor de gehele opleiding en de onderliggende eenheden, een eenmalig gebeuren is. Het studieplan kan allerlei mogelijkheden bieden voor studenten, maar uiteraard staat het werkveld ook niet snel als het gaat om de eisen die aan functies worden gesteld. Ook de werkvloer kent een dynamiek die niet altijd voor een wat langere tijd is vast te leggen, als zijnde een uitgangspunt voor wat een opleiding met zich meebrengt.

Terecht wordt gesteld dat de vormgeving zich niet leent voor een simpel overplanten van de huidige ervaringen naar een andere situatie. Ook bij het aannemen en inschakelen van nieuwe docenten

mentale vermogens zwaar worden belast. In uitvoeringstoetsen moet niet alleen het perspectief van uitvoeringsorganisaties worden betrokken, maar ook het perspectief van de doelgroep(en). Zij moeten de wet niet alleen kennen maar ook 'kunnen'. Kernvraag: gaat het beleid en de regelgeving van de overheid uit van realistische assumpties over de mentale belastbaarheid van de doelgroep?

Gedrag speelt in overheidsbeleid een belangrijke rol. Zie voor meer informatie: Toepassen gedragsinzichten. Voor effectief beleid is het van belang te weten hoe burgers reageren op een bepaalde maatregel. Mensen kunnen informatie op twee manieren verwerken, dat wil zeggen op een bewuste manier (rationeel nadenken, voor- en nadelen afwegen) en op een onbewuste manier (intuïtief, snel en spontaan). Het grootste deel van het menselijk handelen blijkt voort te komen uit het onbewuste. Mensen hebben slechts zeer beperkt ruimte om rationele keuzes te maken. Dit maakt dat je er als beleidsmaker/wetgevingsjurist rekening mee moet houden dat je aanspraak doet op een schaarse capaciteit. Het is dus belangrijk enerzijds een inschatting te maken van het doenvermogen van burgers (maar ook bedrijven) en anderzijds zoveel mogelijk gebruik te maken van de inzichten over gedrag.

Waar men voorheen dacht dat het goed was om mensen veel keuzes aan te bieden, geven nieuwe inzichten aan dat dit kan leiden tot keuzestress, waardoor mensen bijvoorbeeld geen keuze maken, hun keuze uitstellen, of zich laten leiden door de standaardoptie (of default) indien deze aanwezig is. Mensen willen de keuzes vaak wel op een bewuste manier verwerken, maar hebben slechts een beperkte capaciteit, waardoor mensen het moeilijk vinden om een goede keuze te maken. Deze reactie is vergelijkbaar met de situatie wanneer mentale vermogens onder druk staan. Inactie staat niet gelijk aan onwil, maar mensen kunnen moeite hebben met het aantal keuzes. Door het keuzeaanbod te beperken, complexiteit van de beslissing te verlagen en/of door in te spelen op de standaardoptie kun je mensen sturen naar een beslissing die hen ondersteunt om actie te ondernemen.

en andere medewerkers moet voortdurend in de gaten worden gehouden om die collega's te laten passen binnen de teams.

Het valideren bij de start van de opleiding, van praktijkervaring of elders verworven competenties, dat voor een (klein) deel van de studenten interessant kan zijn en mogelijk leidt tot vrijstellingen, betekent ook een toename in het doenvermogen van de instelling. Voor studenten en aspirant-studenten bepalen de keuzes die door onderwijsinstellingen worden gemaakt in welke mate opleidingen werken met eenheden van leeruitkomsten.

Een interessante mening en veronderstelling van de kant van OCW nl. dat het aanvragen van vrijstellingen maar voor een klein deel geldt. Maar het klopt, als die kunnen worden toegekend, en maar 'slechts' voor een deel van de leeruitkomsten van eenheden, dan zal er hard moeten worden nagedacht over hoe de rest van de eenheid vorm is te geven – en ja, dat kan een druk leggen op de organisatie.

3.2 Gevolgen voor de organisatie van het onderwijs

In de experimenteerperiode zijn kwesties aan het licht gekomen die gevolgen hebben voor de organisatie van het onderwijs. Deze kwesties zijn besproken tijdens expertsessies met vertegenwoordigers vanuit de publieke HO instellingen.

Op zichzelf is zo'n insteek een eerste stap als het gaat om de rechtvaardiging van het doen van dit wetsvoorstel. Toch schuurt er het een en ander.

Zo is er niet op een echt brede en volledige schaal overleg gevoerd met anderen die geen ervaring hebben opgedaan en mogelijk om zeer moverende redenen hebben afgezien van het meedoen aan het experiment. Ze kunnen straks natuurlijk simpelweg doorgaan met het inzetten van onderwijseenheden, maar daarmee kunnen er toch diffuse situaties gaan ontstaan.

Bovendien is het experiment zoals het was voorzien nog niet afgerond. Op zichzelf hoeft dit geen probleem te zijn, maar de tussenevaluaties gaven aan dat er op diverse punten nog steeds slagen om de arm moeten worden gehouden. Een bredere analyse is dan ook noodzakelijk, ook in wettelijke zin.

Wat nu gebeurt is geen ombouw van de wet naar iets totaal anders, maar zo lijkt bijvoorbeeld een uitbreiding naar de voltijdse variant (ook wetende dat er discussies gaande zijn over het flexstuderend en het bekostigen van meer flexibele leerroutes) niet van alle kanten op de juiste wijze te zijn onderbouwd.

In lijn met hun adviezen zijn deze kwesties als volgt uitgewerkt in dit besluit:

- De propedeutische fase: In de WHW wordt ook voor hbo-bacheloropleidingen een 'kan-bepaling' opgenomen, zodat instellingen zelf kunnen bepalen of een opleiding wel of niet een propedeutische fase heeft.
- Bindend Studieadvies (BSA): Het (bindend) studieadvies (BSA) is niet van toepassing op studenten die een opleiding volgen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten. De opleiding mag wel een studieadvies uitgeven.

Nog maar weer even wat zout op een slak leggen: Het BSA is geen wettelijk begrip. Iedereen weet wat ermee wordt bedoeld, maar de wetgever moet zorgvuldig handelen in dit soort stukken.

Tevens is nog steeds niet duidelijk of een opleiding die voor een deel wordt gebaseerd op het inzetten van eenheden van leeruitkomsten, in formele zin als een 'opleiding met een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten' moet worden gezien en vervolgens behandeld. Dat zou bijvoorbeeld betekenen dat als het eerste leerjaar met onderwijseenheden is ingevuld, daarvoor ook al een studieplan nodig is, in formele zin. Het lijkt op het gebruiken van de duale variant waarbij het eerste jaar of de eerste twee jaren voltijdse zijn in te vullen en conform de eisen daarvoor ook een duale overeenkomst nodig is, maar met voor de beroepsuitoefeningscomponent wordt gewerkt met een aantal studiepunten dat in de 'voltijdse jaren' gelijk is aan 0.

- Alternatieve grondslag studielast: Wanneer de opleiding ervoor kiest om enkel met flexibele, vrije leerroutes te werken op basis van eenheden van leeruitkomsten en er geen programma

van onderwijseenheden wordt aangeboden, kan de instelling een alternatieve grondslag bepalen voor het toekennen van studiepunten aan eenheden van leeruitkomsten.

Wat raadselachtig geformuleerd, om het zo te stellen. Het gaat om een opleiding die is gebaseerd op het gebruik van eenheden van leeruitkomsten. Elke eenheid kan zonder het vastleggen van een onderliggend programma en rooster worden behaald, op basis van het studieplan. Het geheel aan eenheden toont een nadrukkelijke samenhang waardoor de student toch wordt gedwongen om bepaalde volgorde aan te houden, als eenheden op elkaar voortbouwen – een logische situatie omdat vanaf de start van de opleiding vanaf niveau 4 de competenties moeten worden verworven op niveau 5 dan wel 6.

Het is dus niet juist om in wettelijke zin het beeld van de flexibele en vrije leerroute te gebruiken. De flexibiliteit en de vrijheid zijn aan kaders en dus randvoorwaarden gebonden. Er is dan wel geen vaststaand en geprogrammeerd geheel aan onderwijseenheden maar ook de eenheden van leeruitkomsten zullen in bepaalde gevallen in een zekere volgorde dienen te worden doorlopen.

Tevens lijkt de suggestie worden gewekt dat het werken met onderwijseenheden een volledig star geheel oplevert. Denk echter aan bezemklassen, het vooruit kunnen werken, het hebben van eenheden van een behoorlijk grote omvang die ook best flexibel zijn te doen (wat te denken van de stage, het afstuderen en projecten) en het bijvoorbeeld alvast met een bachelor mogen beginnen voordat de Ad-opleiding is afgerond. Hierover is in het algemene deel van dit nummer ook al het een en ander gemeld.

3.3 Positieve gevolgen voor gendergelijkheid en sociale gelijkheid

Dit wetsvoorstel heeft mogelijk positieve gevolgen op de gendergelijkheid. Voor specifieke groepen mensen, zoals jonge, alleenstaande moeders, mensen met een migratieachtergrond en mensen die mantelzorgen kan tevens een positief effect worden verwacht.

Zoals eerder toegelicht draagt dit wetsvoorstel bij aan een meer flexibel hoger onderwijs. Een grotere flexibiliteit van het onderwijs zorgt voor meer ruimte om naast de studie andere taken te doen zoals werk of zorg voor naasten. Hiermee groeit de toegankelijkheid voor studenten met andere belangrijke taken.

Daarnaast is het voorstelbaar dat het met dit wetsvoorstel gemakkelijker wordt voor studenten met een migratieachtergrond om eerder opgedane ervaring en kennis (uit bijvoorbeeld een niet afgeronde opleiding) te laten valideren.

Deze gevolgen zijn zonder meer toe te juichen. Wel zou het mooier zijn geweest als het 'mogelijk zijn' nu na ruim vier jaar experimenteren in dit stuk had kunnen worden vervangen door 'aange-toond is'. Veel van deze zaken worden ook genoemd bij het plan om te laten betalen per studiepunt, om te komen tot een spreiding van het programma over meerdere jaren.

Tevens is het nog steeds zo dat de opleiding dient te zijn ingericht op het behalen van het volledige diploma. Ook dan zijn er 60 punten per jaar beschikbaar volgens de WHW. Bepaalde situaties zijn ook niet te combineren met werkzaamheden, een aspect dat een prominente rol speelt bij het gaan gebruiken van eenheden van leeruitkomsten. Dus hetgeen hier wordt gesteld kan voor verwarring zorgen als doelgroepen en vormgevingen niet helemaal matchen.

Voor een deeltijdse opleiding mag een instelling zelf bepalen hoe de verdeling van de studiepunten is over de tijd die voor de opleiding kan worden genomen. Het is evenwel nog steeds zo dat alle andere regelingen voor de instellingen en ook voor de studenten zijn gebaseerd op een voltijdse inrichting, met een daarbij passend aanbod.

Laten we hopen dat op niet al te lange termijn daarover verdere discussies gaan plaatsvinden.

3.4 Positieve gevolgen voor omscholing (gericht op de kraptesectoren)

Dit wetsvoorstel heeft mogelijk positieve gevolgen voor switchers op de arbeidsmarkt die vrijwillig of noodgedwongen een overstap maken naar een baan in een andere sector. Met dit wetsvoorstel krijgen studenten namelijk meer ruimte om werk- en levenservaring te verzilveren in de vorm van vrijstellingen via validering en leerwegaafhankelijke toetsing.

Het verlenen van vrijstellingen bij een overstap naar een andere opleiding, hogeschool of variant is uiteraard nu ook mogelijk, leidend tot vrijstellingen en mogelijke inkorting van een leerweg. Ook met eenheden van leeruitkomsten zal er een vorm van EVC worden toegepast.

Met grotere eenheden kan het gemakkelijker zijn, maar ook lastiger. Bij kleine eenheden is meteen vrijstelling te geven, bij een eenheid van 30 of meer punten blijft er altijd wel iets nog te doen.

We hopen echter dat niet hiermee de suggestie wordt gewekt dat bij een switch de ontvangende partij als het ware automatisch de eerdere werkervaring dient om te zetten in een eenheid, persoonlijk dus, bijvoorbeeld om die in het vervolg mee te nemen (als een minor...).

Tevens vermoeden we dat wat hier 'levenservaring' wordt genoemd, aansluit bij het 'doenvermogen' van een student, dus het in staat zijn om die vorm met eenheden van leeruitkomsten te kunnen gebruiken in de persoonlijke omstandigheden. Dat zal ook vaak nodig zijn omdat als er sprake is van een snelle verandering ook met de nieuwe werkgever dan wel in de nieuwe werkomgeving afspraken te maken moeten zijn, met een passend studieplan.

Dit kan een aanzienlijke versnelling of verkorting van de opleidingsduur opleveren. Met name voor switchers of zij-instromers is dit van belang, omdat deze groepen het doorgaans financieel niet kunnen opbrengen om te lang zonder werk te zitten. Dit maakt switchen momenteel onaantrekkelijk, terwijl er maatschappelijk gezien juist grote behoefte bestaat aan flexibele omscholingsroutes, met name voor structurele kraptesectoren als de zorg, het onderwijs, de techniek en de IT.

Elke overstap kan in principe leiden tot een situatie waarbij geen tijd verloren gaat en de studieduur gelijk blijft. Versnelling is in dat opzicht voor switchers niet een eerste doel, denken we. Voor de zij-instromer is dat natuurlijk absoluut wel het geval, net zoals dat nu ook nodig is om bepaalde doelgroepen aan te trekken.

Verder kan niemand het zich financieel permitteren om lang zonder werk te zitten, als er geen buffer is opgebouwd en er geen geld voor een 'transitie' is. Hetgeen hier wordt gesteld door OCW is dus totaal niet specifiek gekoppeld aan het hebben van eenheden van leeruitkomsten, maar betreft het een oproep aan het gehele bekostigde onderwijs.

Ook het inspelen op veranderingen, het bezien hoe mensen die een andere baan moeten of willen zoeken kunnen worden bediend en andere op te vangen dynamiek, dit alles behoort tot de taak de instellingen om te bezien wat de beste en meest effectieve scenario's zijn. Maar hierbij moet in de gaten worden gehouden, en dat moet OCW ook onder ogen zien, dat een eerste stap in de praktijk zal zijn het zoeken naar korte scholingstrajecten, met certificaten die een bepaald civiel effect hebben.

Het gehele traject van intake, EVC, studieplannen maken en vervolgens binnen de kaders van de formele opleidingen (studieduur e.d.) te blijven, kost in de praktijk behoorlijk veel tijd, mede wetend dat niet elke eenheid op elk moment kan worden doorlopen dan wel getoetst. Dit scenario, met eerst flexibel een aantal certificaten behalen en dan verder op weg naar een formeel diploma, zal zeker de komende tijd nader moeten worden bekeken.

3.5 Regeldruk

Er is breed draagvlak onder hoger onderwijsinstellingen voor dit wetsvoorstel blijkens de positieve eindevaluatie van ResearchNed en de inventarisatie onder deelnemende instellingen aan het experiment leeruitkomsten. Nut en noodzaak wordt breed onderschreven alsook de meerwaarde die dit wetsvoorstel heeft voor flexibel hoger onderwijs en een leven lang ontwikkelen.

Tegelijkertijd is het aannemelijk dat de regeldruk voor hoger onderwijsinstellingen met dit wetsvoorstel toeneemt indien zij ervoor kiezen om met eenheden van leeruitkomsten te gaan werken binnen een opleiding of opleidingsvariant. Op basis van de 'vinger aan de pols' gesprekken en de eindevaluatie van ResearchNed komt het volgende beeld naar voren over de toename van structurele regeldruk bij het werken met leeruitkomsten:

- Startgesprek en advies: het instellingsbestuur voert met alle studenten een startgesprek om tot een studieadvies te komen voor een persoonlijke leerroute. Dit is een voorwaarde voor effectief studeren, goede begeleiding en inhoudelijk maatwerk. Voor opleidingen betekent dit een tijdsinvestering van één uur per docent en een administratieve last van een half uur per student om het startgesprek administratief te verwerken en een (digitaal) programma en rooster op maat op te stellen.

We kunnen ons absoluut geen voorstelling maken van een scenario waarbij in een startsituatie waarin men over en weer niet met elkaar bekend is, met 90 minuten alle genoemde activiteiten in voldoende mate zijn uit te voeren. Overigens zal met 'docent' wel de coach worden bedoeld.

De a.s. student moet van alles aanleveren, bewijzen hebben als het gaat om de mogelijkheden voor een persoonlijke leerroute, stukken meenemen van de werkgever (die ook nog kan worden geraadpleegd) en ook andere gegevens dienen te verstrekken. De analyse ervan, het interpreteren van hetgeen is overlegd en het vertalen naar een voorstel voor een studieplan... dat gaat iemand echt niet redden in die 90 minuten.

Ook moet alles voor het komende jaar bekend zijn, om een programma, de eenheden, de zaken op de instelling, de beoordelingsmogelijkheden en andere elementen van een studeerbaar geheel in beeld te krijgen. Vervolgens moet ook nog de examencommissie een oordeel vellen, net als anderen, de collega's die allerlei onderdelen in samenhang ermee gaan verzorgen. En zo is er nog wat meer te doen. Niet erg, helemaal niet, maar anderhalf uur lijkt ons niet een juiste inschatting.

- Validering (optioneel): In de regel blijkt gemiddeld zo'n 25% van de studenten voor validering van eerder verworven kennis, inzicht en/of vaardigheden in aanmerking te komen. Valideren door de onderwijsinstelling betekent een gemiddelde tijdsinvestering van vier uur per docent-beoordelaar voor de begeleiding en toetsing en een tijdsinvestering van een half uur per student om alles te documenteren. Studenten investeren ook substantieel in tijd, maar maken dit goed via toegekende vrijstellingen.

Een a.s. student kan dus voor meerdere eenheden vragen om een vrijstelling dan wel verkorting van de route om de eenheid af te ronden. Ons lijkt het aantal van vier uren aan de zeer lage kant, op basis van hetgeen bekend is over de procedure die voor EVC dient te worden gevolgd. Als de hogescholen de wet onderschrijven, doen ze dat impliciet ook voor deze veronderstelling. Er kan geen geld voor worden gevraagd, hebben we het idee, omdat het geheel zich afspeelt nadat de betrokkene formeel is ingeschreven, dus de kosten komen voor rekening van de opleiding.

Overigens zijn de genoemde investeringen in tijd door de (a.s.) student twee verschillende zaken. Het aanvragen van vrijstellingen gebeurt vooraf, terwijl het effect daarvan z'n uitwerking heeft tijdens de studie, zonder dat bekend in hoeverre dit leidt tot een daadwerkelijk verlichting in de tijd gezien.

- Studieplan: Met elke student wordt een studieplan opgesteld dat doorlopend bijgesteld wordt. De docent heeft tenminste twee keer per jaar overleg met de student over de voortgang van het studieplan en past het studieplan hierop aan. Dit betekent zowel een gemiddelde inhoudelijke lastenverzwaring van twee uur per jaar per student en één uur administratieve lastenverzwaring voor het verwerken en aanpassen van het studieplan.

De docent zal wel de coach zijn, nemen we aan. Het doornemen van het studieplan is de kern van de vormgeving, dus de crux van het geheel. In de wet staat dat er twee keer per jaar (aan het begin van elk semester?) een bijstelling dient plaats te vinden, hier te zien als 'doorlopend' – als dat mogelijk is. De tijdsinvestering van 90 minuten per keer, uitgaande van twee momenten, is wel behoorlijk laag ingeschat – en is niet realistisch. Er zal een analyse nodig zijn, een beoordeling van de nieuwe mogelijkheden, het wellicht bezien hoe vertragingen zijn in te lopen en zo is er behoorlijk wat te doen.

Er zijn twee en soms drie partijen bij betrokken, en dat maakt het al complex genoeg. Bovendien hebben de besluiten ook gevolgen voor collega's van bepaalde eenheden en ook voor de organisatie.

Om te komen tot de totale regeldrukkosten die met dit wetsvoorstel gepaard gaan doen we een aantal aannames:

- Op basis van het experiment leeruitkomsten is de prognose dat vooral deeltijdse en duale opleidingsvarianten in het bekostigde hbo kiezen voor leeruitkomsten. Het geraamde aantal bekostigde hbo deeltijd en duaal studenten in Nederland bedraagt ongeveer 60.000. Op basis van de positieve evaluatie van het experiment is de prognose dat 50% van alle bekostigde

deeltijdse en duale opleidingsvarianten Ad, Bachelor en Master zal kiezen voor leeruitkomsten in de komende 5-10 jaar. Dit betekent een volume van 30.000 studenten.

- Voor voltijdse opleidingen bestaan er geen gegevens waarop een prognose is af te geven, daar zij geen onderdeel vormen van het experiment. Dit geldt eveneens voor universitaire opleidingen. De prognose voor zowel voltijdse als universitaire bachelor en master opleidingen is dat in de eerste jaren een marginaal aantal opleidingen kiest voor het werken met leeruitkomsten. Om die reden hanteren we een totaal volume van 20.000 studenten voor voltijdse hbo opleidingen en universitaire bachelor en master opleidingen samen die kiezen voor leeruitkomsten.
- Wat betreft de niet bekostigde instellingen (nbi's) zijn er geen verifieerbare cijfers over deelnemende studenten. Om die reden wordt er geen prognose afgegeven voor de nbi's en zijn zij buiten scope van deze berekening gehouden.
- In de berekening van de regeldrukkosten zijn we uitgegaan van structurele kosten en activiteiten. Eenmalige kosten zoals de noodzaak tot aanschaffing van een nieuw studentvolgsysteem, deskundigheidsbevordering van docenten of het opstellen van leeruitkomsten blijken niet voor alle hoger onderwijsinstellingen hetzelfde te zijn en zijn daarom buiten de scope gehouden van de regeldrukkosten.
- De inhoudelijke of administratieve kosten voor studenten die met dit wetsvoorstel gepaard gaan, zijn niet meegenomen in de berekening van de regeldrukkosten.
- Indien meerdere opleidingen binnen eenzelfde hoger onderwijsinstelling kiezen voor het werken met leeruitkomsten verwachten we een afname van de administratieve regeldruk en in mindere mate van de inhoudelijke nalevingskosten door efficiëntievoordelen. Voor de berekening van de totale regeldrukkosten gaan we daarom uit van een arbitraire 15% afname in de kosten over de komende jaren. Op basis van deze aannames is de standaard methodiek berekening regeldrukkosten toegepast.
- Het NVAO-accreditatiekader verandert niet ten gevolge van de wettelijke verankering van het experiment. De NVAO verwacht ook geen aanpassingen door de wettelijke verankering.

Alle zaken kunnen we punt voor punt doornemen, maar die exercitie laten we maar aan anderen over. Echter, het valt echt op dat er wel veel aannames worden gedaan en ook zodanig dat er best veel over te zeggen is.

Wat staat er zoal:

- De prognose...
- Geen gegevens voor voltijdse opleidingen en wo-opleidingen...
- Verwachten van een afname...
- Arbitraire 15%...

Maar wat echt bijzonder is dat OCW uitgaat van eenmalige kosten voor de deskundigheidsbevordering van docenten. Het lijkt ons dat er altijd weer nieuwe docenten zijn die aan de slag gaan.

Tevens zullen alle betrokkenen periodiek moeten worden bijgeschoold op basis van dynamiek binnen en buiten de opleiding en de wijze waarop moet worden ingespeeld op de mogelijkheden die de studenten hebben.

Tevens is het opmerkelijk dat men verwacht dat het vaststellen van de leeruitkomsten van de opleiding en de onderliggende eenheden ook eenmalige kosten met zich meebrengt. Juist de opzet die voor dit type opleiding is gekozen, houdt in dat leeruitkomsten meebewegen met de arbeidsmarkt, de kansen die studenten hebben en krijgen, en met de inbreng die werkgevers kunnen bieden. Dat vraagt om behoorlijk veel investering qua tijd van alle betrokkenen.

Ook denken we dat de NVAO zal moeten meebewegen in de loop der tijd. Er zullen experts nodig zijn om de accreditatie en verdere audits te kunnen uitvoeren. Het nagaan of alles aan de vereiste kwaliteit voldoet is niet alleen maar af te lezen aan de eindscripties...

Overigens is misschien ook goed om iets te horen over de inzet van de inspectie voor het hoger onderwijs. De vormgeving leunt op een aantal interessante constructies en de studieplannen zullen ook 'gevoelig' zijn als het gaat om het altijd na kunnen komen van alle afspraken. Het oplopen van onnodige vertraging is zo'n punt en dan is de vraag wat de formele rol van de opleiding is, kan en moet zijn.

We springen over naar:

6. Financiële gevolgen

Het werken met leeruitkomsten brengt ontwikkel- en organisatiekosten met zich mee. In de eind-evaluatie van het experiment leeruitkomsten concludeert ResearchNed dat het kostenmodel voor opleidingen verandert. Er is bijvoorbeeld meer persoonlijke begeleiding nodig, meer toetstijd en vaak minder klassikaal onderwijs. Om het werken met leeruitkomsten te stimuleren is in het experiment Leeruitkomsten 31 miljoen euro subsidie verleend. De onderwijsinstellingen hebben 50% co-financiering ingezet.

Totaal is er dus sprake (geweest) van zo'n 60 miljoen euro. Er doen ongeveer 400 opleidingen mee met het experiment. Dat komt neer op ongeveer 150.000 euro per opleiding. De kosten die deze veranderingen binnen een opleiding vergen, zijn proportioneel vanuit het perspectief van onderwijsvernieuwing. Deze stimulering is tijdelijk van aard. Dit betekent dat toekomstige ontwikkel- en organisatiekosten voor opleidingen die ervoor kiezen te gaan werken met leeruitkomsten door instellingen zelf gedragen worden. Volgens ResearchNed lukt het bekostigde opleidingen veelal om het flexibele concept te organiseren binnen de bestaande financiële kaders (overheids-bekostiging). In de lumpsum bekostiging van de instelling is voorzien in dit type innovatiekosten. Daarmee heeft dit wetsvoorstel geen consequenties voor de Rijksbegroting.

Aha, geen extra geld derhalve. Als dit concept wordt ingevoerd, zullen de eventuele meerkosten zelf moeten worden gedragen. Er zal een instellingsbeleid nodig zijn, zo nodig met een reallocatie van inkomsten en uitgaven. Dat zal door de instellingen die vanaf scratch beginnen, toch even diep in de buidel moeten worden getast - tenzij er van elkaar kan worden geleerd, zoals dat binnen het experiment is gebeurd.

Doeltreffendheid

In paragraaf 2.2 van deze MvT is toegelicht wat de doelstellingen van het wetsvoorstel Leeruitkomsten zijn. In paragraaf 2.3 is de wijze waarop dit wetsvoorstel naar verwachting gaat bijdragen aan het realiseren van de doelstellingen toegelicht. Het experiment heeft aangetoond (zoals in paragraaf 2.1 toegelicht) dat het werken met leeruitkomsten significant kan bijdragen aan het bevorderen van deelname en diplomering in het hoger onderwijs.

We laten deze conclusies voor rekening van de overheid.

7. Advies en consultatie

Het ministerie van OCW, de NVAO en de Inspectie van het Onderwijs hebben vanaf de start van experiment op verschillende manieren de implementatie van het experiment gemonitord en feedback opgehaald bij deelnemende instellingen. Voor alle deelnemende instellingen zijn gemiddeld tweemaal per jaar gezamenlijke landelijke uitwisselingsbijeenkomsten georganiseerd, waar informatie wordt gedeeld tussen de instellingen onderling, maar waar ook feedback wordt gegeven door instellingen in het kader van de uitvoering en wettelijke verankering van het experiment.

Daarnaast zijn er gemiddeld twee vinger-aan-de-pols-ontwikkelingsgesprekken gehouden met alle deelnemende instellingen. Deze gesprekken dienen ter monitoring, het opdoen van inzichten in de wijze waarop het leren met leeruitkomsten in de praktijk uitpakt en om te weten waar instellingen, studenten en andere betrokkenen tegenaan lopen tijdens de uitvoering van het experiment.

Daarnaast zijn bredere gesprekken gevoerd waarvoor zowel deelnemende als niet-deelnemende instellingen (hbo en wo) uitgenodigd zijn. In deze zogenoemde 'expertsessies' stond een onderwerp van het experiment leeruitkomsten centraal. Dit is door het Ministerie van OCW georganiseerd voor de onderwerpen 'studielast' en 'de propedeutische fase'. Instellingen hebben tijdens deze bijeenkomsten hun input en feedback kunnen geven aan het ministerie, ten behoeve van de wettelijke verankering.

Daarnaast is er gesproken met studentvertegenwoordigers over het voorgenomen wetsvoorstel. Ook deze input heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het voorliggende wetsvoorstel.

Op 13 april 2021 vond een grote landelijke bijeenkomst plaats voor zowel deelnemende als niet-deelnemende instellingen (hbo en wo) over het wetsvoorstel. Hier konden instellingen reageren

op, en discussiëren over, de voorgenomen inhoud van het wetsvoorstel, zoals de rol van het studieplan, de onderwijsarbeidsovereenkomst, het BSA, de propedeutische fase en de definitie van leeruitkomsten. De feedback van instellingen heeft aanleiding gegeven om de uitgangspunten van het experiment in de wettelijke verankering op een aantal onderdelen aan te passen.

We nemen aan dat er van dit overleg, nog maar zeer recentelijk gehouden dus, een uitgebreid verslag is gemaakt. En dat verslag aan alle deelnemers is voorgelegd en dat daarna nog een aantal experts zijn ingeschakeld om de consequenties van die aanpassingen op die feedback stevig onder het vergrootglas te leggen.

Het is zeker niet handig om ruim vier jaar lang een experiment uit te voeren, allerlei evaluaties uit te voeren, gesprekken te hebben met in- en outsiders... om vervolgens binnen een maand maatregelen te nemen – dus aanpassingen te plegen – die mogelijk niet voortvloeien uit die activiteiten in de afgelopen jaren. Dat zou zonder meer afbreuk doen aan de wijze waarop iedereen heeft meegedaan aan het uitproberen van bepaalde constructies en op een zeer serieuze wijze allerlei ervaringen heeft weten om te zetten in aanbevelingen. De tussenevaluaties laten zien dat er nog wel licht tussen die meningen, gedachten en voorstellen te zien is.

Echter, er zijn – zie hieronder – toch duidelijke besluiten door OCW genomen in de laatste paar weken, zonder dat helder is wat de onderbouwing is. Uiteraard kunnen die besluiten begrijpelijk zijn maar de nuancerings ontbreken.

Ten eerste is op grond van het wetsvoorstel het BSA niet van toepassing bij flexibele opleidingen die zijn opgebouwd uit eenheden van leeruitkomsten. Gezien de aard van een flexibele opleiding wordt het onwenselijk geacht om te werken met een BSA in een opleidingstraject met leeruitkomsten. Immers, het uitgangspunt bij leeruitkomsten is flexibiliteit, diversiteit in de leerroutes en eigen regie van de student, waarbij vooraf geen volgorde is bepaald door de instelling.

Ten tweede is het uitgangspunt bij het experiment dat er verplicht een onderwijsarbeidsovereenkomst gesloten moet worden bij werkend leren, zoals dat wettelijk ook al geldt voor duale opleidingen. Deze verplichting wordt door instellingen als onnodig zwaar ervaren en kan studenten belemmeren in de opleiding als de werkgever niet welwillend staat tegenover de leerbehoefte van de student. Daarom is gekozen voor de niet-verplichtende mogelijkheid tot het sluiten van een onderwijsarbeidsovereenkomst in het geval van werkend leren.

Tot slot geven instellingen aan dat het onwenselijk en onnodig beperkend kan zijn om een maximum van 30 studiepunten (dit maximum gold in het experiment) te koppelen aan een eenheid van leeruitkomsten. Bovendien is het voor een goede uitvoering van het werken met eenheden van leeruitkomsten niet noodzakelijk om een wettelijke maximum te hanteren.

Deze drie zaken zijn in de algemene beschouwing in hoofdstuk A aan de orde gesteld.

8. Inwerkingtreding

De inwerkingtreding is beoogd op het moment van het aflopen van het experiment. Het experiment loopt af op 30 juni 2022 en de wet zal dan per 1 juli 2022 in werking treden.

C Artikelen door OCW toegelicht

In dit hoofdstuk geven we de artikelen die door OCW zijn aangepast, met daarbij steeds een toelichting.

Ons commentaar vlechten we er ook dit keer weer doorheen.

Artikel I. Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek

Artikel 7.1a

Voorgesteld wordt om in de WHW van de begrippen 'onderwijseenheid' en 'eenheid van leeruitkomsten' een begripsbepaling op te nemen, nu het met dit wetsvoorstel mogelijk wordt gemaakt om, naast een opleiding in te richten op basis van een samenhangend geheel van onderwijseenheden, een opleiding in te richten op basis van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten.

In het algemene deel is hier al op ingegaan, dus op de noodzaak op twee soorten eenheden te gaan hanteren, het gaan gebruiken van een definitie van het begrip 'onderwijseenheid' en de onduidelijkheid rond wat dient te worden verstaan onder 'een opleiding met eenheden van leeruitkomsten' als er ook een mix van die eenheden mogelijk is met de huidige onderwijseenheden. Anders gezegd, betekent het hebben van een opleiding op basis van leeruitkomsten-eenheden dat het geheel op basis daarvan dient te zijn ingericht?

Eenheid van leeruitkomsten (artikel 7.1a, onderdeel a)

Iedere eenheid van leeruitkomsten is een samenhangend geheel van leeruitkomsten die te onderscheiden is van andere eenheden van leeruitkomsten. De formulering van een eenheid van leeruitkomsten bevat een beschrijving van wat studenten moeten kennen en kunnen; welke kennis, inzicht en vaardigheden studenten moeten hebben verworven als resultaat van een leerproces. Bij een opleiding bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten kan de student deze kennis, inzicht en vaardigheden verwerven op een leerwegaafhankelijke manier. Dit betekent dat de leeruitkomsten een variatie aan leeractiviteiten en opleidingstrajecten mogelijk moeten maken voor individuele, dan wel groepen studenten. Studenten hebben tevens de ruimte om op verschillende manieren en met verschillende vormen van bewijs aan te tonen dat zij bepaalde (eenheden van) leeruitkomsten reeds beheersen.

Begrijpelijk. Los van de eerste zin die erg raadselachtig is geformuleerd: *ledere* eenheid... te onderscheiden van *andere* eenheden...

Onderwijseenheden (artikel 7.1a, onderdeel a)

Anders dan bij eenheden van leeruitkomsten, waar de focus ligt op de resultaten van een leerproces, ligt de focus van onderwijseenheden meer op het leerproces en het onderwijsaanbod zelf. Het leerproces vindt daarbij (met name) plaats aan de hand van een door de instelling aangeboden, voor een aanzienlijk deel van de opleiding vaststaand (algemeen) programma. Het vastleggen van deze definitie, naast de definitie van een eenheid van leeruitkomsten, is bedoeld om de duidelijkheid van de wet te waarborgen. Het is geenszins de bedoeling de term 'onderwijseenheid' zoals deze in het huidige hoger onderwijs wordt gebezigd te wijzigen.

Gezien deze intentie is zoveel mogelijk aangesloten bij de betekenis die het begrip heeft in het huidige (taal)gebruik.

Het is al eerder gezegd, maar het blijft een gekunstelde wijze van formuleren. Ook een huidige onderwijseenheid kent een afronding, een slot, een set van leeruitkomsten, competenties en/of beroepseisen. Er is nooit sprake van een open einde in het formele systeem, al is het maar om het niveau te kunnen meten en dus aantonen. Bij iedere vorm die je aan een onderwijseenheid kunt toekennen, dient te worden aangegeven wat de weg ernaar toe kan en mag zijn (vastgelegd of losgelaten), en – heel belangrijk – wat op welke wijze en wanneer kan worden getoetst. Er dient dus zonder meer een structuur te zijn waarbinnen hierover afspraken te maken zijn.

Dit betreft dus hetgeen hieronder staat, in de toelichting op het artikel waarin een en ander wordt vastgelegd. In dat opzicht laat de wetgever een aantal zaken niet los...

Artikel 7.3

Onderdelen 1 en 2.

In artikel 7.3, tweede lid, wordt de mogelijkheid opgenomen een opleiding in te richten op basis van een samenhangend geheel van onderwijsseenheden of eenheden van leeruitkomsten. Bij zowel de opleiding bestaande uit onderwijsseenheden, als de opleiding bestaande uit eenheden van leeruitkomsten, dienen de eenheden gezamenlijk en in samenhang de student in staat te stellen de welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die die opleiding voltooid dient te beschikken (de 'eindkwalificaties') naar inhoud en niveau te kunnen realiseren.

Duidelijk dus, het einddoel als zijnde wat aan het eind dient te worden beheerst, is niet veranderd. Het is evenwel toch wel weer jammer dat de wetgever hier werkt met het begrip 'eindkwalificatie'. Dit begrip komt niet de wet voor het hoger onderwijs in die zin voor – wel als gaat om hetgeen ook in het Europese systeem voor een opleiding wordt gebruikt nl. het begrip 'qualification', denkend aan het European Qualifications Framework.

Ons verzoek aan OCW is om nog zorgvuldiger te kijken naar het inzetten van termen en begrippen in een toelichting, een bepaalde suggestie opwekkend bij de lezer, maar geen wettelijke basis kennende. We hebben het wel vaak over een 'beroepskwalificatie', als een beschrijving van wat iemand in een bepaald beroep moet kennen en kunnen, te vertalen naar een 'opleidingskwalificatie'. Maar 'eindkwalificaties' zijn dus ook de eindtermen, de leeruitkomsten van de gehele opleiding en de competenties die bij een beginnend beroepsbeoefenaar met een Ad of Bachelor behoren.

Onderdelen 3.

Ten behoeve van de overzichtelijkheid is de tweede volzin van het huidige tweede lid in een zelfstandig artikellid geplaatst (lid 2a (nieuw)). Het lid is daarnaast zo aangepast dat ook voor opleidingen opgebouwd uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten geldt dat leeruitkomsten bestaande uit stages en beroepsuitoefening in verband met een duale opleiding onder het toezicht van het instellingsbestuur dienen plaats te vinden.

Een lange zin, maar er is eigenlijk alleen maar de eenheid van leeruitkomsten toegevoegd, en er is een lid in twee stukken geknipt.

Maar taalkundig is weer met de vrije hand de toelichting geschetst. Men heeft het over 'stage' maar in de wet komt dit begrip niet voor, wel 'de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening'. Tevens is het zo bij de rol van het instellingsbestuur dat het bij de duale opleidingen niet gaat over 'het toezicht' maar in wettelijke zin 'de begeleiding', en dat is toch wel echt iets anders. Het begeleiden is een vorm die zeker past bij een stage, om te zorgen dat vanuit de opleiding wordt meegedacht, zonder een harde sturing bij het proces. Het toezicht houden kent een insteek waarbij ook kan worden ingegrepen, aanwijzingen dwingend kunnen zijn en derhalve een straffe wijze van het zorgen voor het verwerven van de competenties kan worden gehanteerd.

Tevens staat in de wet bij dit artikel: 'voor zover deze activiteiten onder begeleiding van het instellingsbestuur plaatsvinden'. Dat is toch wat anders dan 'dienen plaats te vinden'. Maar de wetgever corrigeert zichzelf echter wel – zie twee kadertjes verder...

Het zou de overheid sieren om hierover toch nog een keer met het onderwijsveld in gesprek te gaan, om een beeld te schetsen wat nu in het algemeen zoal de bedoeling is. Met duaal is het onderhand wel bekend – niet op alle punten overigens – maar bij nieuwe vormen mag geen misverstand bestaan over wat de rol van de opleiding is.

Daarbij dient opgemerkt te worden dat bij elke inrichting van opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten, de werkplek veelvuldig benut zal worden ten behoeve van de realisatie van (eenheden van) leeruitkomsten.

Is dit een 'disclaimer', het geruststellen van partijen die denken dat het huidige systeem niet voldoet en met het invoeren van eenheden van leeruitkomsten alles meer mogelijk is als het gaat om het gebruik van de werkplek?

Ten overvloede dient daarom te worden benadrukt dat behalve indien er sprake is van beroepsuitoefening als bedoeld in artikel 7.3, lid 2a, het voor de realisatie van een leeruitkomst niet noodzakelijk is dat dergelijke beroepsuitoefening plaatsvindt onder het toezicht van het instellingsbestuur.

Opmerkelijk dus, zoals al twee kadertjes hierboven is gesteld, aangezien in de wet, ook niet na de aanpassingen, helemaal niet wordt gesproken over 'het toezicht'. In het artikel staat dus 'de begeleiding' en die geldt dus voor de beroepsuitoefening.

Tevens staat daarin dat die begeleiding niet verplicht is in bepaalde omstandigheden, als men als opleiding dit niet nodig vindt of niet vindt passen bij de aanpak. Dus bovenstaande zin is wat ons betreft onnodig – en kan nu alleen maar verwarrend werken. Daarom onze oproep om met het onderwijsveld om te tafel te gaan teneinde alles nog helderder te krijgen.

Onderdelen 3 en 4, en wijziging van artikel 7.3h WHW

Artikel 7.3, lid 2a en vierde lid, en artikel 7.3h zijn aangepast aan de (nieuwe) mogelijkheid om een opleiding tevens in te richten op basis van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten.

Onderdelen 5 en 6.

Dit betreft een redactionele wijziging. Het vijfde artikellid van artikel 7.3 is (zonder verdere inhoudelijke wijziging) ten behoeve van de duidelijkheid verplaatst naar artikel 7.10, vijfde lid.

Wijziging van artikel 7.4

In artikel 7.4 wordt geregeld dat, gelijk aan een onderwijseenheid, de studielast van een eenheid van leeruitkomsten wordt uitgedrukt in studiepunten. Anders dan bij onderwijseenheden, regelt het nieuwe vierde lid dat bij eenheden van leeruitkomsten deze studiepunten niet gelijk worden gesteld aan een bepaald aantal uren.

Het is op basis van allerlei regelingen en ook internationale afspraken nodig om met studiepunten te blijven werken. Men heeft kennelijk toch wel iets geleerd van de fuik waarin OCW is gezwommen toen het mogelijk werd voor allerlei doelgroepen (o.a. vwo'ers) om een vierjarige hbo-bachelor in drie jaren te gaan doen, en daarmee die opleiding geen 240 maar 180 studiepunten te laten omvatten. Logisch, aangezien drie jaren een studiebelasting oplevert van $3 \times 1680 = 5040$ uren en gedeeld door 28 is dat een aantal studiepunten van 180.

Het probleem is dat in het diplomasupplement dient te worden uitgelegd dat het gaat om het eindniveau, met een instroom die al 6 jaren een opleiding heeft gedaan (dus een jaar meer dan de 'reguliere' doelgroep), en dat het dus echt wel studenten betreft die een bachelordiploma verdienen.

Eigenlijk wordt daarmee al de leerroute losgelaten omdat deze studenten kunnen versnellen, op basis van bepaalde persoonlijke kenmerken en derhalve ook in een versneld tempo normale eenheden kunnen combineren.

Maar hiermee valt ook de aanbeveling van de NVAO aan OCW te verklaren, als het gaat om het uitleggen van dit alles aan het buitenland – en andere partijen. Het gaat nog steeds eenheden met leeruitkomsten voor de 'doorsnee- en gemiddelde student' die in andere omstandigheden de studiepunten had kunnen behalen met een investering van 28 uren per punt en rond de 40 uren per week. Dus is het de vraag of in het diplomasupplement blijft staan dat Nederland voor alle formele hbo- en wo-opleiding kan garanderen dat het gaat om een programma waarbij achter een studiepunt het aantal studielasturen van 28 schuilgaat.

Een discussie die we hier nu niet hoeven te voeren, is of we dan eigenlijk maar beter kunnen overstappen naar het gebruik van (ECTS)-credits (niet EC, want dat begrip wordt nergens gebruikt) en dus op leeruitkomsten, gekoppeld aan het niveau. Eenheden, hoe dan ook te noemen, kennen aan het eind een set leeruitkomsten. Het hebben behaald ervan, op welke wijze dan ook, levert het aantal credits op dat eraan is toegekend. Het sluit ook aan bij onze aanbeveling om geen twee begrippen te gaan hanteren, maar alleen te gaan spreken over 'eenheden'.

Bij eenheden van leeruitkomsten worden de studiepunten die de studielast uitdrukken gebaseerd op het gewicht of relatieve belang van die betreffende eenheid van leeruitkomsten binnen de gehele opleiding of binnen de beroepspraktijk.

Interessant dat hier wel staat: 'studiepunten die de studielast uitdrukken...', in het licht van hetgeen hierboven is gezegd. Er zijn geen studielasturen, wel studiepunten. Verwarrend derhalve op een bepaalde manier, zo te zeggen. Waarom dit compromis? Het antwoord op de aanbeveling van de NVAO?

En wat is de reden om aan het eind te stellen: '...binnen de beroepspraktijk'? Dit alles maakt toch gewoon deel uit van de opleiding?

En kan de overheid, als wetgever, scherp aangeven wat in juridische zin dient te worden verstaan onder het 'belang' van een eenheid? Is dat 'de wijze waarop de eenheid bijdraagt aan het verwerven de leeruitkomsten van de opleiding'?

Waarom niet simpelweg de consequenties aanvaarden en zeggen: 'Bij eenheden van leeruitkomsten wordt het aantal aan een eenheid te koppelen studiepunten gebaseerd op het gewicht van de bijdrage ervan aan het behalen van de leeruitkomsten van de opleiding.'

Vanwege deze aanzienlijke (beleids)ruimte, dienen beslissingen van het instellingsbestuur hieromtrent navolgbaar, consistent en uitlegbaar te zijn. Voor een verdere toelichting met betrekking tot de verantwoording van de studielast van eenheden van leeruitkomsten wordt verwezen naar paragraaf 2.3.5 van het algemene deel van deze toelichting.

Naar onze mening dienen alle beslissingen die een instellingsbestuur neemt, zodanig te worden genomen dat er sprake is van duidelijke vorm van 'accountability', dus van het kunnen afleggen van de noodzakelijke verantwoording richting de betrokkenen, gevraagd en ongevraagd. Het stellen dat alles navolgbaar, consistent en uitlegbaar dient te zijn, laat te veel ruimte voor een eigen interpretatie van het instellingsbestuur, dus dat het dan meer een subjectieve zaak kan gaan worden.

Wijziging van artikel 7.7

Opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten kunnen, gelijk aan opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden, worden ingericht als voltijd, deeltijd of duale opleiding. Gezien de rationale van dit wetsvoorstel - het beter aansluiten bij het niveau van kennis en kunde van de student, diens werksituatie en voorkeuren voor wijze van leren en studeren – wordt het niet passend geacht als beroepsuitoefening in verband met het onderwijs als bedoeld in artikel 7.7, tweede lid, niet op elk moment van de opleiding plaats zou kunnen vinden. De restrictie genoemd in artikel 7.7, tweede lid, tweede volzin, geldt daarom alleen voor wo-opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden.

Het gaat er hierbij om het feit dat een duale opleiding in het wo geen duale opzet in de propedeuse mag kennen. Het is daarmee indirect een 'bewijs' van onze stelling (ons feit) dat een duale wo-opleiding niet voor alle eenheden een duale invulling behoeft te kennen. Het kan met een jaar voltijds en twee jaren duaal...

Wijziging van artikel 7.8

Voorgesteld wordt om bij zowel hbo- als wo-bacheloropleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten het instellingsbestuur de bevoegdheid te geven een propedeutische fase in te stellen (artikel 7.8, derde lid, eerste volzin (nieuw)). Dit betekent dat het instellingsbestuur ook kan besluiten om géén propedeutische fase in te stellen. Deze bevoegdheid komt overeen met de bevoegdheid die het instellingsbestuur reeds heeft ten opzichte van bacheloropleidingen in het wo (zie artikel 7.8, eerste lid), maar wijkt af van de huidige bevoegdheid in het hbo (waar de propedeutische fase een verplichting is, zie artikel 7.8, tweede lid).

Dit wetsvoorstel regelt aanvullend dat het instellingsbestuur bij een bacheloropleiding (in zowel het hbo als het wo) bestaande uit een samenhangend geheel van leeruitkomsten kan besluiten om niet voor elke inrichting van dezelfde opleiding (voltijd, deeltijd of duaal) een propedeutische fase in te stellen (artikel 7.8, derde lid, tweede volzin (nieuw)). Om aan te geven dat deze bevoegdheid slechts geldt voor hbo- en wo-bacheloropleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van

eenheden van leeruitkomsten, is in de eerste twee leden geëxpliciteerd dat deze alleen van toepassing zijn op bacheloropleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijs-eenheden.

Voor een verdere toelichting op deze bevoegdheid wordt verwezen naar paragraaf 2.3.9 van het algemene deel van deze toelichting.

Hierover willen we niet veel kwijt, naast hetgeen verderop is terug te vinden.

We zijn van mening dat het begrip propedeuse kan verdwijnen, gezien alle uitzonderingen, aanvullende regelingen en het ook kunnen werken met de eerste 60 punten en een instellingsverklaring voor het behalen ervan (in plaats van het spreken over het examen doen...)

Wijziging van artikel 7.8b

Voorgesteld wordt om artikel 7.8b buiten toepassing te laten voor de student die een opleiding volgt bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten. Voor een verdere toelichting hierop wordt verwezen naar paragraaf 2.3.10 van het algemene deel van deze toelichting.

Het gaat hierbij om het voorstel dat er geen studieadvies wordt gegeven bij een opleiding waarbij wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten.

Maar... voor de goede orde, het moet dan wel gaan om een opleiding die in het eerste jaar (de eerste fase van 60 punten) eenheden van leeruitkomsten kent. Dus als ze daarvoor kiezen vanaf de tweede fase zou een advies wel moeten worden uitgebracht, lijkt ons.

Er zal, zoals al eerder gemeld, een voorschrift moeten komen over wat in het verband met dit soort zaken onder een 'opleiding met een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten' exact moet worden verstaan.

Overigens willen we ook wel graag weten of bij zo'n opleiding de eerste eenheid een omvang van meer dan 60 punten mag hebben. Kan het 90 punten zijn, dus zonder dat bekend is wanneer bij een hbo-opleiding de eerste 60 punten zijn behaald, teneinde het recht te hebben om toelating te vragen tot een wo-bacheloropleiding?

Wijziging van artikel 7.10

Onderdeel 1.

Dit betreft een noodzakelijke aanpassing vanwege de in dit wetsvoorstel geregelde mogelijkheid om een opleiding tevens in te richten op basis van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten.

Onderdeel 2.

Dit betreft een redactionele wijziging. Het vijfde artikellid van artikel 7.3 is (zonder verdere inhoudelijke wijziging) ten behoeve van de duidelijkheid verplaatst naar artikel 7.10, vijfde lid.

Wijziging van artikel 7.12b WHW

Artikel 7.12b regelt de taken en bevoegdheden van de examencommissie. Hieraan wordt met dit wetsvoorstel een taak toegevoegd: het valideren van buiten de opleiding opgedane kennis, inzicht of vaardigheden van een student die een opleiding bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten volgt.

Dit klopt in formele zin, net zoals dat geldt voor de uitkomsten van een EVC-procedure. We nemen aan dat de examencommissie het validatieproces niet zelf gaat uitvoeren, maar daarvoor een aparte regeling treft.

Dat kan overigens wel behoorlijk gecompliceerd worden omdat student 'van alles kan aandragen' en ook nog moet worden gezien wat de consequenties van een formele validatie zijn.

Het kan gebeuren door een docent, een groep studenten, een aparte commissie... dus ja, zoals de wetgever ook stelt: men dient van vele markten thuis te zijn, ook van hetgeen in allerlei delen van de arbeidsmarkt is gebeurd...

Aan de hand van het valideringsproces kan worden bepaald of de student de leeruitkomsten van bepaalde eenheden aantoonbaar al geheel of gedeeltelijk beheerst⁴. Als wordt vastgesteld dat een student een bepaalde eenheid van leeruitkomsten in zijn geheel beheerst, kan de examencommissie besluiten de bijbehorende studiepunten voor die eenheid toe te kennen.

Indien de student van een bepaalde eenheid van leeruitkomsten slechts een deel heeft gerealiseerd, kan in het studieplan afspraken worden gemaakt over de wijze waarop de student de andere leeruitkomsten van die eenheid gaat realiseren (zie ook de artikelsgewijze toelichting bij artikel 7.14a WHW).

De leeruitkomsten zijn zodanig geformuleerd dat zij ruimte bieden aan studenten om op verschillende manieren en met verschillende vormen van bewijs aan te tonen dat zij bepaalde leeruitkomsten hebben gerealiseerd (leerwegaafhankelijke beoordeling). De validering betreft onder andere het beoordelen en erkennen van de kennis en kunde die een student heeft opgedaan door formeel leren (bijvoorbeeld d.m.v. (werk)ervaring) en door non-formeel leren (bijvoorbeeld d.m.v. deelname aan cursussen en trainingen).

Op grond van artikel 7.61, eerste lid, onderdeel e, is beroep bij het college van beroep voor de examens mogelijk ten aanzien van beslissingen van de examencommissie.

Los van de constatering en het feit dat het ook kan gaan over 'erkenning van eerder en elders verworven competenties' kan zonder meer worden gesteld dat er heel veel scenario's kunnen gaan optreden als studenten alles op deze wijze kunnen 'inbrengen'. Het moet ook allemaal goed worden gearchiveerd, onderbouwd als het gaat om de eenheden of delen daarvan die niet meer behoeven te worden gedaan, en het programma dat op welke wijze kan worden doorlopen.

Wijziging van artikel 7.13 WHW

Vanwege de voorgestelde invoering van de mogelijkheid een opleiding tevens in te richten op basis van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, worden de instellingen, indien van toepassing, verplicht aanvullende informatie op te nemen in de onderwijs- en examenregeling. Dit betreft informatie met betrekking tot de wijze waarop en de termijn waarbinnen het studieplan, bedoeld in artikel 7.14a van de WHW, wordt vastgesteld, en de wijze waarop de examencommissie kennis, inzicht of vaardigheden kan valideren die buiten de opleiding is opgedaan (zie artikel 7.12b, eerste lid, onderdeel f, WHW).

Artikel 7.14b (nieuw)

Op grond van het nieuwe artikel 7.14b worden bij opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten periodiek afspraken met betrekking tot het opleidingstraject van de student vastgelegd in een studieplan (eerste lid).

Bij de inrichting en afstemming van het studieplan wordt rekening gehouden met de uitgangssituatie, werksituatie, kenmerken en behoeften van de student (vijfde lid). Het instellingsbestuur en de student zijn binnen dit kader vrij het studieplan in te richten zoals zij willen, behoudens een aantal wettelijke minimumvereisten (tweede en derde lid).

Naast de duur van het studieplan (tweede lid, onderdeel a), wordt in het studieplan tevens het programma van de student opgenomen en de wijze waarop de student invulling gaat geven aan dat programma (tweede lid, onderdeel b).

In dit deel van het studieplan, waarbij initiatief en regie wordt verwacht van de student, wordt in overleg gekeken naar de manier waarop en op basis van welke leeractiviteiten gewerkt gaat worden aan het realiseren van de (delen van) leeruitkomsten die de student nog niet beheerst.

Daarnaast dient te worden opgenomen op welke wijze de student hierbij wordt begeleid door de instelling (tweede lid, onderdeel c). Indien onderdelen van het onderwijsaanbod van de instelling ondersteunend kunnen zijn bij het verwerven van de kennis, inzicht en vaardigheden die de student nog niet beheerst, dan kan de student er ook voor kiezen voor die delen onderwijsseenheden te volgen (vierde lid).

⁴ In de toelichting staat deze voetnoot hierbij: Enige overlap bestaat met de vrijstelling in de WHW. Ondanks dat het (rechts)gevolg van beide processen (valideren en vrijstellen) overeenkomt, komen de processen zelf niet (helemaal) overeen. Er is daarom voor gekozen om een apart artikel op te nemen voor het valideren van kennis, inzicht en vaardigheden bij opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten.

Een ander, verplicht onderdeel van het studieplan zijn de afspraken die zijn gemaakt met betrekking tot de wijze waarop de beheersing van de leeruitkomsten wordt beoordeeld (tweede lid, onderdeel d). Van belang hierbij is dat daarbij methoden en instrumenten worden gehanteerd die toetsing en beoordeling op een leerwegaafhankelijke manier mogelijk maken. Dit is noodzakelijk om te kunnen waarborgen dat de diversiteit aan flexibel ingerichte opleidingstrajecten van de verschillende individuele studenten of groepen studenten tot vergelijkbare leerresultaten leiden.

Vormen van leerwegaafhankelijke beoordeling zijn, bijvoorbeeld, portfolioassessment, performance assessment en voortgangstoetsing. Deze toetsvormen kunnen daarnaast gecombineerd worden met een andere toetsvorm, zoals bijvoorbeeld een vorm van kennistoetsing. De toetsing en beoordeling moeten, net als elke andere vorm van beoordeling, voldoen aan de eisen van validiteit (de toets levert de juiste informatie op om te kunnen beoordelen of de leeruitkomsten zijn behaald), betrouwbaarheid (de mate waarin scores consistent, nauwkeurig en reproduceerbaar zijn) en transparantie (het volledig en tijdig informeren van studenten over de toetsing en beoordeling, zodat zij zich adequaat kunnen voorbereiden).

Indien de student een duale opleiding volgt bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, dan dient op een zelfde wijze als bij een duale opleiding bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden een onderwijsarbeidsovereenkomst deel uit te maken van het studieplan (derde lid). Indien bij een voltijd of deeltijd opleiding de werkplek wordt benut voor leeractiviteiten gericht op het realiseren van leeruitkomsten kan ervoor worden gekozen om ook dan een overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, aan te gaan en als bijlage bij te voegen bij het studieplan.

We hebben in het eerste deel van deze nieuwsbrief deze tekst meegenomen in het bezien van het nieuwe artikel.

Wijziging van de artikelen 7.24, 7.32, 7.34, 7.43, 7.45b, 7.46, 7.51j en 7.55

De bovengenoemde artikelen zijn aangepast aan de mogelijkheid om een opleiding tevens in te richten op basis van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten. Met betrekking tot de Open Universiteit betekent dit dat studenten zich ook alleen voor een eenheid van leeruitkomsten in kunnen schrijven, in plaats van voor de gehele opleiding of voor een onderwijseenheid.

Artikel II. Wet studiefinanciering 2000 Onderdelen A en B (Wijziging van de artikelen 2.12 en 12.15 van de WSF 2000)

De artikelen 2.12, onderdeel d, en 12.15, onderdeel c, zijn aangepast aan de mogelijkheid om een opleiding tevens in te richten op basis van een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten. Studenten die ingeschreven staan voor (een) eenhe(i)d(en) van leeruitkomsten worden daarmee, voor wat betreft de rechten die de student ontleend aan de WSF 2000, gelijkgesteld aan de student die is ingeschreven voor het volgen van (een) onderwijseenhe(i)d(en).

Artikel IV. Inwerkingtreding

Dit wetsvoorstel betreft de wettelijke verankering van het experiment leeruitkomsten. Aangezien de einddatum van dit experiment is vastgesteld op 30 juni 2022, is het streven dit wetsvoorstel uiterlijk op 1 juli 2022 in werking te laten treden.

D Nalopen artikelen die worden aangepast

In dit deel lopen we de artikelen na die met het wetsvoorstel worden aangepast, aangevuld of als nieuw worden opgenomen. Om zichtbaar te maken waar het steeds om draait, hebben we in D.2 die zaken in kleur opgenomen in de vernieuwde artikelen.

D.1 Algemene kanttekeningen: verkeerde zaken e.d. in het wetsvoorstel

Voordat we de artikelen geven met hun veranderingen en het commentaar van onze kant, hierbij eerst een aantal relevante kanttekeningen over de meest opvallende 'ommissies' in de wet.

1 Ontbreken artikel 7.27

In de lijst met artikelen waarin ook de 'eenheid van leeruitkomsten' dient te worden vermeld, ontbreekt het volgende artikel:

Artikel 7.27. Eisen werkring

Het instellingsbestuur kan met het oog op de inschrijving voor een deeltijdse opleiding aan een universiteit of aan een hogeschool eisen omtrent het verrichten van werkzaamheden tijdens het volgen van de opleiding stellen indien de desbetreffende werkzaamheden in de onderwijs- en examenregeling als onderwijseenheden zijn aangemerkt.

We hebben een nadere analyse losgelaten op deze tekst, maar het lijkt ons niet meer dan logisch om te spreken over 'onderwijseenheden of eenheden van leeruitkomsten'. Bij die eenheid van leeruitkomsten gaat om het mogelijk maken van een leerwegaafhankelijk te verwerven competenties en leeruitkomsten, maar in dit geval moet de instelling de optie hebben om voor bepaalde eenheden te stellen dat er werkzaamheden nodig zijn die passen bij bepaalde leeruitkomsten. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor stages en duale eenheden. Dus dan moet het artikel worden:

Artikel 7.27. Eisen werkring

Het instellingsbestuur kan met het oog op de inschrijving voor een deeltijdse opleiding aan een universiteit of aan een hogeschool eisen omtrent het verrichten van werkzaamheden tijdens het volgen van de opleiding stellen indien de desbetreffende werkzaamheden in de onderwijs- en examenregeling als onderwijseenheden **of eenheden van leeruitkomsten** zijn aangemerkt.

2 Taalkundige zaken

In vorige nieuwsbrieven hebben we al vaker gewezen op bepaalde taalkundige constructies die naar onze mening niet juist zijn. Het hebben van dit wetsvoorstel is een mooie kans op een aantal zaken 'recht te zetten'.

2.1 Voorzover

In een flink aantal artikelen in de WHW wordt gebruikt: 'voorzover'. Volgens de formele regels voor het Nederlands betreft het hier twee woorden, dus 'voor zover'. Het opmerkelijke is dat in artikel 7.3 in het nieuwe onderdeel 2a, een oud deel van het onderdeel 2, dit wel is aangepast. Maar in andere artikelen is het niet gebeurd, maar dat zal zonder meer te maken hebben met het gegeven dat het in die artikelen alleen maar om toevoegingen gaat en er geen 'herschrijving' plaatsvindt.

2.2 Komma verdwenen

In artikel 7.3 is in lid 2 een komma weggehaald, zonder verdere toelichting. Het gaat om het volgende nieuwe zinsdeel: ...**waarover degene die de opleiding voltooit dient te beschikken**. Achter voltooit staat nu een komma, en die dient daar volgens ons ook thuis.

2.3 Twee keer 'uit'... verkeerde suggestie...

In artikel 7.3h over vrije programma's bij universiteiten staat nu met de aanvulling van de eenheden van leeruitkomsten het volgende: 'Een student die is ingeschreven voor een opleiding in het wetenschappelijk onderwijs kan zelf **uit** eenheden van leeruitkomsten of **uit** onderwijseenheden...'.
Naar onze mening mag de tweede 'uit' uit de zin worden weggelaten, taalkundig gezien. Tevens wordt aldus de suggestie gewekt dat de keuze is te maken uit of de eenheden van leeruitkomsten of de onderwijseenheden.

Interessant is ook dat de volgorde van de eenheden net andersom is dan in andere artikelen... maar dat heeft verder geen invloed op wat dan ook.

2.4 *Punten achter de nummers van de artikelen en andere 'delen'*

Een algemeen punt is de 'punt' die in de WHW wordt gebruikt aan het begin van delen van opsommingen. Er wordt als het om cijfers gaat, geen punt achter gezet. Dus: '1 Er is...' Echter, als het letter betreft, gebeurt het wel. Dus 'a. De kwestie...'

Opvallend en vervolgens ook niet logisch, is dat in de kopjes van de paragrafen, artikelen en dergelijke wel weer met punten wordt gewerkt. Dus: 'Paragraaf 1. Definities...', 'Artikel 7 Lessen...' en ook 'Artikel 7.12. Uitzonderingen...' (we verzinnen maar een tekst).

Het zou de wetgever sieren om tot een eenduidige aanpak te komen. In kopjes geen punten gebruiken, want ze staan ook 'lelijk'. Dus: 'Artikel 7.12 Uitzonderingen'. In opsommingen, met cijfers en letters gewoon wel een punt gebruiken, dus '1. Er is...' en 'a. De kwestie...'

2.5 *Opsommingen en ; en...*

Het is een lastig taalkundig probleem, het gebruik van 'niets', 'een komma' dan wel 'een punt-komma' aan het eind van elk onderdeel van een opsomming. Het is aan te raden aan de Neerlandici van OCW om hier nog eens goed naar te kijken. Hierbij een voorbeeld van mogelijk een verkeerd gebruik van bepaalde combinaties van leestekens en tekst, ter overweging.

In het nieuwe artikel 7.14a is een opsomming te vinden. Daarbij wordt bij het voorlaatste onderdeel ervan: **'de wijze waarop de student wordt begeleid; en'** aan het eind een ';' gevolgd voor 'en'. De algemene taalkundige mening is dat een ';' op zich al een 'en' inhoudt en er hierbij aldus sprake is van een dubbeling. Bij opsommingen met het gebruik van een ';' aan het eind kan bij het voorlaatste onderdeel wel een 'en' worden toegevoegd. Als bij opsommingen helemaal niets aan het eind van de onderdelen staat – als het om korte zinnen gaat – komt er in ieder geval geen 'en' achter de voorlaatste zin te staan.

2.6 *Teveel gebruik van 'of' in 7.24*

In artikel 7.24 voor de toelatingseisen is lid 4 aangepast, voor de Open Universiteit. De bedoeling is helder, maar er wordt wel kwistig met het woordje 'of' gestrooid – ook gevolgen hebbend voor het al dan niet plaatsen van ergens een ';'.

We nemen de vrijheid om eerst het wetsvoorstel erbij te nemen, met in kleur de aanpassingen door OCW, om daarna een voorstel te doen om in taalkundig opzicht verbeteringen – naar onze mening – aan te brengen. Daarbij gooien we ook wat om, en voegen ergens een 'er' toe.

Wetsvoorstel

4. Voor de inschrijving **voor een opleiding, of voor een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, behorend tot een opleiding, aan de Open Universiteit gelden geen vooropleidingseisen, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#). Indien geen vooropleidingseisen gelden, staat de inschrijving **voor een opleiding, of voor een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, behorend tot een opleiding, open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

Met onze aanpassingen

4. Voor de inschrijving aan de Open Universiteit voor een opleiding dan wel onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten die behoort tot een opleiding, gelden geen vooropleidingseisen, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#). Indien er geen vooropleidingseisen gelden, staat de inschrijving voor een opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

Je zou taalkundig ook nog wat samen kunnen nemen, niet echt nodig, maar wel zo mooi:

4. De inschrijving aan de Open Universiteit voor een opleiding dan wel onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten die behoort tot een opleiding, kent geen vooropleidingseisen en staat open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#).

2.7 *Een 'of' teveel in artikel 7.45b en een ';' te weinig*

Ook in artikel 7.45b staat naar onze mening een 'of' teveel:

4. De hoogte van het collegegeld OU wordt door het instellingsbestuur van de Open Universiteit vastgesteld. Voor de categorie studenten, bedoeld in het derde lid, kan het instellingsbestuur van de Open Universiteit **per onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten, of groep van onderwijseenheden of groep van eenheden van leeruitkomsten** of per groep of groepen studenten een verschillend collegegeld OU vaststellen.

In de tweede zin is sprake van een opsomming van mogelijkheden en in dat geval komt de 'of' te staan tussen de voorlaatste en laatste mogelijkheid. Tevens is het raadzaam voor alle duidelijkheid bij het lezen van een dergelijke lange zin, een ',' achter de voorlaatste mogelijkheid te plaatsen. Dus daarom stellen we voor:

4. De hoogte van het collegegeld OU wordt door het instellingsbestuur van de Open Universiteit vastgesteld. Voor de categorie studenten, bedoeld in het derde lid, kan het instellingsbestuur van de Open Universiteit **per onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten, groep van onderwijseenheden of groep van eenheden van leeruitkomsten**, of per groep of groepen studenten een verschillend collegegeld OU vaststellen.

2.8 Ook een 'of' overbodig in 7.55 en iets niet aangevuld

Net als hierboven is een opsomming, ook weer voor de OU, ingevuld met een naar onze mening overbodige 'of' bij artikel 7.55. Tevens is een keer vergeten de eenheid van leeruitkomsten te vermelden:

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde **opleiding, of onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** opschorten voorzover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen van deze opleiding of onderwijseenheid daartoe naar zijn oordeel noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding voor de desbetreffende **opleiding, of onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

Daarom stellen we voor om de volgende versie te gaan gebruiken:

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde **opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** opschorten voor zover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen van deze opleiding, **onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** daartoe naar zijn oordeel noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding voor de desbetreffende **opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

Of nog simpeler:

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde **opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** opschorten voor zover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen ervan daartoe naar zijn oordeel noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

2.9 Verkeerde verwijzing (1)

Het wetsvoorstel stelt de volgende aanpassing voor: In artikel 7.34, tweede lid, wordt na 'van de onderwijseenheden' ingevoegd 'of eenheden van leeruitkomsten'. Het betreft evenwel het eerste lid, onderdeel b.

2.10 Verkeerde verwijzing (2)

Het is op zichzelf geen probleem, maar in de toelichting wordt op pagina 23 het volgende gesteld: 'Onderdeel # (Artikel 7.14b WHW (nieuw)) - Op grond van het nieuwe artikel 7.14b worden bij opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten periodiek afspraken met betrekking tot het opleidingstraject van de student vastgelegd in een studieplan (eerste lid).'

Het betreft evenwel artikel 7.14a en niet 7.14b.

2.11 Overbodig stukje tekst

In artikel 7.4 komt een nieuw lid 4, waarin onder meer het volgende komt te staan:

'In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur de studielast van een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding of de beroepspraktijk.'

Het is evenwel zo dat de studiepunten behoren bij een opleiding, en de beroepspraktijk die daarbij of ervoor wordt gebruikt en daar dus ook deel van uitmaakt, dient aan het eind 'of de beroepspraktijk' te worden weggelaten, als overbodig zijnde en dus verwarrend.

2.12 Propedeutisch examen en getuigschrift

Het gaat om een onderdeel van het wetsvoorstel dat niet specifiek voortvloeit uit hetgeen nu allemaal wordt voorgesteld. Het is nu zo dat er een examen kan zijn aan het eind van de propedeutische fase dan wel de eerste 60 studiepunten en dat bij het hebben behaald daarvan er een propedeutisch getuigschrift wordt uitgereikt (los van het gegeven dat in de wet eigenlijk onder examen het afsluitend examen wordt verstaan, als 'het' examen). In het wetsvoorstel wordt voorgesteld dat de verplichting van het hebben van die fase in het hbo komt te vervallen als er wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten.

Echter, er wordt in het wetsvoorstel niets gezegd over het hebben van een propedeutisch examen als er wel zo'n fase is. Nu wordt het in de huidige wet al aan de instellingen overgelaten, maar het zou toch handig zijn geweest om er toch aandacht aan te besteden, mede gelet op de volgende passage in de toelichting: 'Indien zij ervoor kiest om geen propedeutische fase in te stellen, dan kan dat consequenties hebben voor, bijvoorbeeld, de doorstroom van 17 tot 21-jarige havisten naar een wo-bachelor. Indien de opleiding de propedeutische fase blijft hanteren, dan dient vastgelegd te worden in de OER uit welke onderwijseenheden of eenheden van leeruitkomsten de propedeutische fase is opgebouwd en dus op basis waarvan het propedeutisch getuigschrift wordt afgegeven.'

Er wordt in deze tekst aan het eind gesproken over het 'propedeutisch getuigschrift', zonder dat helder is of er een examen is afgelegd. Men dient hier dus te spreken over een 'hogeschoolverklaring', ook als er geen propedeuse is ingesteld.

2.13 Duaal: overeenkomst en studieplan

Het nieuwe artikel 7.14a gaat over het studieplan dat als basis fungeert voor een opleiding waarbij wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten. Daarbij wordt in lid 3 het volgende gesteld: 'Indien van toepassing wordt de overeenkomst, bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, als bijlage aan het studieplan toegevoegd.'

Meteen duaal noemen

Het 'van toepassing' zijn houdt op basis hiervan in 'als het een duale opleiding betreft'. Het is daarom beter als dit direct wordt aangegeven: 'In het geval van een duale opleiding wordt de overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, als bijlage aan het studieplan toegevoegd'.

Status van beide stukken

De wetgever dient zich af te vragen of wat de status van de duale overeenkomst in dit geval is. Wat is in formele zin het belangrijkste stuk en welk van de twee is dan ondergeschikt aan de ander? Ons lijkt dat de duale overeenkomst de basis is voor de inrichting van de eenheden van het programma, zoals formeel vastgelegd, en dat het studieplan een afspraak is die niet per se geldt voor de werkgever, mede omdat er door de student en de opleiding op elk moment kan worden gesleuteld (bijstellen van het studieplan).

Ergo, dit lid van het artikel lijkt ons niet mogelijk te zijn. Het is juist andersom, dus het studieplan is een bijlage. We zouden dus graag zien dat dit nader wordt uitgezocht voor duale opleidingen op basis van eenheden van leeruitkomsten.

Maar in ieder geval zou de tekst van dit lid moeten gaan luiden: *'In het geval van een duale opleiding worden de overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, en het studieplan in samenhang met elkaar vastgesteld, waarbij afspraken in de overeenkomst in voorkomend geval voorrang hebben boven de afspraken in het studieplan.'*

Deeltijd en een duale overeenkomst

Er wordt in de toelichting ook gesproken over het gebruiken van een 'duale overeenkomst' voor bepaalde eenheden van een deeltijdse opleidingen. Onder bepaalde voorwaarden betekent dit dat de opleiding de status dient te veranderen van deeltijd naar duaal, gelet op allerlei randvoorwaarden die aan een variant worden gesteld. Deze vorm van 'het van toepassing zijn' slaat dus niet terug op duale eenheden van een deeltijdse opleiding aangezien dit verder in de wet niet is opgenomen.

3 Opschonen... opsomming en de letters...

Bij artikel 7.13 is sprake van een opsomming, beginnend bij a. en dan alfabetisch verder. Er is een aantal zaken toegevoegd, maar helaas is er nog steeds niet zodanig opgeschoond dat er nu ook sprake is van een onderdeel w.

Er lijkt ons geen sprake te zijn van een letter waaraan onjuiste connotaties kunnen worden ontleend, dus hier kan alsnog een herstel worden doorgevoerd.

Bovendien kan de lelijke a.1 in deze opsomming een b. worden, en dan doorletteren...

4 Omvang van eenheden: onbeperkt?

Er wordt voorgesteld om geen bovengrens te stellen aan het aantal studiepunten voor een eenheid van leeruitkomsten. Dit kan onder meer in de volgende gevallen tot onduidelijkheden leiden voor een student die een hbo-bacheloropleiding volgt en op basis van het hebben behaald van de prope- deuse resp. de eerste 60 punten toelating wil vragen bij een wo-bacheloropleiding:

- De opleiding kent een eerste eenheid met een omvang van meer dan 60 punten;
- De eerste eenheden van een opleiding kennen een gezamenlijke omvang die minder dan wel meer dan 60 bedraagt;
- De student kan, op basis van de samenstelling van eenheden, geen bundel van eenheden maken met een omvang van 60 punten;
- Er wordt, gezien de opzet van de opleiding, niet aangegeven welke eenheden behoren tot het basisdeel ervan.

Een mogelijke oplossing dat er dan een verklaring wordt afgegeven voor het aantal studiepunten dat is behaald op een gegeven moment, als het de 60 overstijgt.

5 Studielast waar studiepunten worden bedoeld

In het al eerder genoemde artikel 7.4 wordt het volgende nieuwe lid 4 opgenomen: '*In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur de studielast van een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding of de beroepspraktijk*'. Die derde volzin is: *Zestig studiepunten is gelijk aan 1680 uren studie*.

Het is echter zo dat de wetgever bij het gebruik van eenheden van leeruitkomsten het begrip 'studielast' wil vermijden als het gaat om het plannen en gebruiken ervan. Daarom moet in dit lid geen begrip studielast voorkomen.

Het voorstel is om deze tekst te hanteren: '*In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur het aantal studiepunten behorende bij een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding*'.

6 Gebruik van begrippen

In de toelichting op het wetsvoorstel wordt kwistig gestrooid met allerlei begrippen. Dat is op zichzelf prima, ware het niet dat veel daarvan niet terug zijn te vinden in de wet- en regelgeving. Ze zijn wel hun eigen leven gaan leiden binnen het onderwijs, maar dat ontslaat OCW er niet van om zeer zorgvuldig te zijn in een traject als nu wordt doorlopen.

Een aantal voorbeelden van niet-wettelijke begrippen: stage, BSA, toezicht, eindkwalificatie... en zo is er nog wel meer te noemen. De wetgever dient zich dus te houden aan de wettelijke zaken om de transparantie te vergroten.

7 Tijdpad en besluitvorming

Uit de toelichting valt af te lezen dat het wetsvoorstel mede is gebaseerd op een eind-evaluatie (hoewel het experiment loopt tot en met 2022) die in april dit jaar bekend is geworden en een online bijeenkomst in diezelfde maand. Dat heeft mede geleid tot verregaande aanpassingen van eerdere

voornemen en zaken die in het experiment zijn onderzocht. Daarbij valt ook te constateren dat er tussen aanbevelingen, conclusies en besluiten bepaalde verschillen kunnen zitten.

Het betekent dat er geen tijd is geweest om allerlei cruciale voorstellen voor het aanpassen van de wet niet met allerlei experts, organisaties en besluitvormende organen te bespreken. Dat lijkt een niet echt zorgvuldige wijze van handelen, ook al was door OCW aan de Tweede Kamer toegezegd rond deze tijd met een wetsvoorstel te komen.

8 Nog even samengevat... en gevolgen... en neem nog meer tijd...

Het invoeren van twee type eenheden, met een eigen 'karakter', voor het gehele hoger onderwijs en niet alleen voor bepaalde varianten, is een forse ingreep in de wijze waarop studenten een opleiding kunnen en mogen doorlopen. Nu is het zo dat deeltijd en duaal hun eigen aspecten kennen qua vormgeving. Die zijn nadrukkelijk gebaseerd op bepaalde doelgroepen en de mogelijkheden die ze in de persoonlijke situatie hebben, vaak in combinatie met andere maatschappelijk factoren die van belang zijn voor het volgen van een studie.

Er komen twee soorten opleidingen als het wetsvoorstel doorgang vindt, voor alle studenten. Dat betekent ook dat er verschillende kaders gaan ontstaan voor groepen lerenden zonder dat daarvoor echte redenen zijn aan te reiken, zoals bij voltijd, en dan specifiek gelet op de uitzonderingen die worden toegestaan.

Zoals door ons voorgesteld, is het beter om eerst nog juist die 'bewegingen' de komende tijd nader onder de loep te nemen, het experiment op de voorgenomen wijze af te maken, en de besluiten die nu recent zijn genomen op basis van een onvolledige inventarisatie van de meningen, verder met experts en betrokkenen te bespreken. Ook heeft de NVAO de mogelijkheid om allerlei inventarisaties die niet door konden gaan, zonder haast uit te voeren. Tevens is er ruimte voor het opstellen van een handleiding voor de consequenties van de aanpassingen die vervolgens concreet zullen worden doorgevoerd, met een zo breed mogelijk draagvlak en bewijsbare en bruikbare onderbouwingen.

D.2 Artikelen bezien, stuk voor stuk

We geven vanaf hier de artikelen die met dit wetsvoorstel onder handen worden genomen. Om zichtbaar te maken waar de veranderingen hebben plaatsgevonden, hebben we gemeend om zowel het huidige artikel als de aangepaste versie ervan te vermelden. De aanpassingen dan wel volledig nieuwe artikelen zijn **in kleur** weergegeven.

In de kaders tussen de artikelen door geven we in voorkomend geval commentaar. Het gaat daarbij vooral om technische zaken. In andere delen van deze nieuwsbrief gaan we in op de consequenties en de doelstellingen.

Artikel 7.1. Reikwijdte

1. Dit hoofdstuk heeft betrekking op bekostigde universiteiten en hogescholen, op de Open Universiteit en op de levensbeschouwelijke universiteiten.
2. De [titels 1 en 2 van dit hoofdstuk](#), met uitzondering van de [artikelen 7.3a, tweede lid, onder c, 7.8b, 7.17, 7.17a, 7.18, 7.22, 7.25, 7.30b, tweede tot en met zesde lid, en 7.30e](#), zijn van toepassing op de rechtspersonen voor hoger onderwijs.
3. Van [titel 3 van dit hoofdstuk](#) zijn de [artikelen 7.39 en 7.52, eerste lid en zesde tot en met achtste lid](#) van toepassing op de rechtspersonen voor hoger onderwijs.

Titel 1. Het onderwijs, de examens en de promoties

Paragraaf 1. Het onderwijs en de examens

Artikel 7.1a. Begripsbepaling

In dit hoofdstuk wordt verstaan onder:

eenheid van leeruitkomsten: eenheid van een geïntegreerd samenhangend geheel van kennis, inzicht en vaardigheden die een student op een leerwegaafhankelijke manier kan verwerven of waarvan de student de beheersing op een leerwegaafhankelijke manier kan aantonen;
onderwijseenheid: onderdeel van een door de instelling aangeboden programma van kennisdeling en activiteiten door middel waarvan de student bepaalde kennis, inzicht en vaardigheden kan verwerven.

We nemen aan dit artikel thuishoort, op deze plek, dus na het kopje Paragraaf 1, en niet direct na Artikel 7.1.

Het is aan te raden om duidelijk te laten zien dat het om een opsomming gaat. Dus bijvoorbeeld:

- a eenheid van leeruitkomsten:
- b onderwijseenheid.

Daarmee kunnen ook verwijzingen beter worden ingevuld.

Artikel 7.3. Opleidingen en onderwijseenheden

1. Het onderwijs wordt door de instelling aangeboden in de vorm van opleidingen.
2. Een opleiding is een samenhangend geheel van onderwijseenheden, gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit, dient te beschikken. Een onderwijseenheid kan betrekking hebben op de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening en op de beroepsuitoefening in verband met het onderwijs in een duale opleiding, voorzover deze activiteiten onder begeleiding van het instellingsbestuur plaatsvinden.
3. Aan elke opleiding is een examen verbonden. Aan elke onderwijseenheid is een tentamen verbonden.
4. Elke opleiding wordt op de voet van titel 3 van hoofdstuk 6 geregistreerd in het Centraal register opleidingen hoger onderwijs.
5. Het examen, bedoeld in het derde lid, dat met goed gevolg is afgelegd en de met het oog daarop vervaardigde werkstukken worden door het instellingsbestuur gedurende een periode van ten minste zeven jaar bewaard.
6. Indien het instellingsbestuur besluit een opleiding, te beëindigen, worden de aan die opleiding ingeschreven studenten in de gelegenheid gesteld hun opleiding zonder onderbreking bij die instelling te vervolgen. Daarbij wordt een termijn in acht genomen die ten hoogste de voor de betrokken studenten resterende, aan de studielast van de opleiding gerelateerde studieduur vermeerderd met een jaar bedraagt.

Artikel 7.3. De opleiding, onderwijseenheden en eenheden van leeruitkomsten

1. Het onderwijs wordt door de instelling aangeboden in de vorm van opleidingen.
2. Een opleiding is een samenhangend geheel van onderwijseenheden **of eenheden van leeruitkomsten**, gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit dient te beschikken.
- 2a. Een onderwijseenheid **of eenheid van leeruitkomsten** kan betrekking hebben op de praktische voorbereiding op de beroepsuitoefening en op de beroepsuitoefening in verband met het onderwijs in een duale opleiding, voor zover deze activiteiten onder begeleiding van het instellingsbestuur plaatsvinden.
3. Aan elke opleiding is een examen verbonden. Aan elke onderwijseenheid **en eenheid van leeruitkomsten** is een tentamen verbonden.
4. Elke opleiding wordt op de voet van titel 3 van hoofdstuk 6 geregistreerd in het Centraal register opleidingen hoger onderwijs.
5. Indien het instellingsbestuur besluit een opleiding **te** beëindigen, worden de aan die opleiding ingeschreven studenten in de gelegenheid gesteld hun opleiding zonder onderbreking bij die instelling te vervolgen. Daarbij wordt een termijn in acht genomen die ten hoogste de voor de betrokken studenten resterende, aan de studielast van de opleiding gerelateerde studieduur vermeerderd met een jaar bedraagt.

Naast de taalkundige opmerking over de laatste zin in lid 2, kan alleen nog worden opgemerkt dat het vreemd lijkt in een dergelijke opsomming binnen een artikel te werken met 2 en 2a. Ons voorstel is om te gebruiken: 2a en 2b, dan 2a om te nummeren naar 3 en de rest op te schuiven qua nummering.

Over het gebruik in lid 2a voor een uitzondering door te stellen dat het alleen maar kan als 'deze activiteiten onder begeleiding van het instellingsbestuur plaatsvinden' is (zoals dat ook binnen de experimenten is gebeurd) is veel te zeggen, maar niet echt binnen het kader van dit wetsvoorstel. Het betreft een situatie binnen het duale onderwijs en waarbij onderdelen van de opleiding vallen onder de 'beroepsuitoefening'. Maar het stellen dat een opleiding componenten kan hebben die

geen begeleiding vergen vanuit de instelling, is niet conform de wijze waarop een duaal traject dient te worden ingevuld.

Bij deeltijd kan een vorm van werkplekleren juist wel een dergelijke aanpak kennen, door te toetsen op de instelling. Maar bij duaal is de begeleider op het werk toch een vorm van 'verlengstuk' van de opleiding. Zeker als er vormen van beoordelen aan te pas komen, kan dit alleen gebeuren onder de vlag en regie van de examencommissie.

Ons voorstel zou zijn om bij een benodigde evaluatie van het duale hbo, zeker ruim 20 jaren na de invoering ervan, hierover verder met experts van gedachten te wisselen. En deze uitspraak in 2a nog maar even te laten staan...

Artikel 7.3h. Vrij onderwijsprogramma in het wetenschappelijk onderwijs

Een student die is ingeschreven voor een opleiding in het wetenschappelijk onderwijs, kan, zelf uit onderwijseenheden die door een instelling worden verzorgd, een programma samenstellen waaraan een examen is verbonden. Indien nodig wijst het instellingsbestuur een examencommissie aan die met de in de eerste volzin bedoelde beslissing is belast.

Artikel 7.3h. Vrij onderwijsprogramma in het wetenschappelijk onderwijs

Een student die is ingeschreven voor een opleiding in het wetenschappelijk onderwijs kan zelf uit **eenheden van leeruitkomsten of uit** onderwijseenheden die door een instelling worden verzorgd een programma samenstellen waaraan een examen is verbonden. Indien nodig wijst het instellingsbestuur een examencommissie aan die met de in de eerste volzin bedoelde beslissing is belast.

Er zijn geen universiteiten geweest die hebben meegedaan aan de experimenten, maar met dit artikel kan een student een 'dubbele' flexibele route bouwen. Het kan gaan om het zelf maken van een leerroute, wel leidend tot een diploma, en het bouwen van de onderliggende eenheden om tot het diploma te geraken. Over dit artikel is verder niets te zeggen, los van de opmerking over het taalkundig twee keer 'uit' gebruiken.

Artikel 7.4. Studielast en studiepunten

1. De studielast van elke opleiding en elke onderwijseenheid wordt door het instellingsbestuur uitgedrukt in studiepunten. De studielast voor een studiejaar bedraagt zestig studiepunten. Zestig studiepunten is gelijk aan 1680 uren studie.
2. Een opleiding wordt zodanig ingericht dat een student in staat is het aantal studiepunten te behalen waarop de studielast voor een studiejaar gebaseerd is.
3. Het instellingsbestuur bepaalt de jaarlijkse studielast van deeltijdopleidingen.

Artikel 7.4. Studielast en studiepunten

1. De studielast van **elke opleiding, onderwijseenheid en eenheid van leeruitkomsten** wordt door het instellingsbestuur uitgedrukt in studiepunten. De studielast voor een studiejaar bedraagt zestig studiepunten. Zestig studiepunten is gelijk aan 1680 uren studie.
2. Een opleiding wordt zodanig ingericht dat een student in staat is het aantal studiepunten te behalen waarop de studielast voor een studiejaar gebaseerd is.
3. Het instellingsbestuur bepaalt de jaarlijkse studielast van deeltijdopleidingen.
4. **In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur de studielast van een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding of de beroepspraktijk. Het instellingsbestuur verantwoordt de studielast van eenheden van leeruitkomsten op een navolgbare, consistente en uitlegbare wijze.**

Er is dus niet gesleuteld aan het gebruiken van de studielast en het gebruiken van 28 uren (nog steeds wel klokuren en geen lesuren...) per studiepunt.

Om binnen de afspraken te blijven over het kunnen benoemen van de studielast van een opleiding, ook internationaal, is er gekozen voor een extra lid om toch ook voor beide type eenheden een kader (handreiking, zeg maar) duidelijk te maken hoe er tot een aantal studiepunten voor eenheid van leeruitkomsten kan worden gekomen.

Dat is op zichzelf opmerkelijk omdat hier in een wet de begrippen 'gewicht' en 'belang' worden gebruikt, zonder daarvan helder te maken wat de betekenis ervan is in een formele en wettelijke context.

Het is tevens zo dat een dergelijk verdeling van de studiepunten over de gehele opleiding en dan specifiek een studiejaar ook wordt gebruikt voor de huidige onderwijseenheden. Omdat er dergelijke eenheden moeten zijn, wordt gekeken naar de zwaarte van een eenheid en de wijze waarop de tijd die aan een eenheid door de gemiddelde student ('de mediane student') aan het behalen van de competenties van die eenheid moet worden besteed. Dan gaat het niet alleen om de tijd op school (onderwijsgeboden tijd, colleges, practica) maar ook om de zelfstudie, het groepswork en de tijd die nodig is om individueel aan bepaalde zaken te werken.

Dat met een eenheid van leeruitkomsten ook wordt gekeken naar een gemiddelde investering in tijd door een student, met mogelijk de huidige eenheden als referentie, is helemaal logisch. Men mag niet verwachten dat opleidingen eenheden met leeruitkomsten gaan bedenken voor een studiejaar waarvoor normaal gesproken twee jaren aan investeringen in werkervaring, certificaten en specifieke scholing nodig zijn.

Er wordt ook nog gesproken over 'gewicht en belang' binnen de beroepspraktijk. Juist ook daar vliegt de wet de bocht uit (zoals men in het mbo altijd heeft geroepen dat er geen maat bestaat voor het leren op een werkplek, zeker in een bbl-route). In een bedrijf is niet vast te stellen wat exact bijdraagt aan het leren, hoeveel tijd het vraagt, welke mogelijkheden er zijn om binnen een bepaalde periode competenties te verwerven, hoe de begeleiding hierbij een rol speelt en hoe dus het gewicht van de praktijkzaken valt te meten.

Ons voorstel is om een dergelijk lid van dit artikel niet op te nemen. Hooguit kan iets worden gezegd over de eis dat een opleiding dient te worden opgedeeld in eenheden, met de eis dat de opleiding uitermate zorgvuldig dient na te gaan in beide gevallen dat de opleiding als geheel en ook per studiejaar 'studeerbaar' is.

Dat wil zeggen dat de student in staat wordt gesteld om onder normale omstandigheden en met de vormgeving die relevant is voor de opleiding, binnenschools en op een werkplek (eerder en tijdens de studie), in staat mag worden geacht de eenheden succesvol te doen en de studiepunten te behalen.

Artikel 7.7. Voltijdse, deeltijdse en duale inrichting van opleidingen

1. Opleidingen aan bekostigde instellingen kunnen voltijds, deeltijds of duaal zijn ingericht en worden alsdan aangeduid als voltijdse, deeltijdse onderscheidenlijk duale opleidingen.
2. Een duale opleiding is zodanig ingericht dat het volgen van onderwijs gedurende een of meer perioden wordt afgewisseld met beroepsuitoefening in verband met dat onderwijs. Deze beroepsuitoefening vindt in het wetenschappelijk onderwijs niet plaats gedurende de propedeutische fase van een bacheloropleiding of, indien die fase niet is ingesteld, gedurende de eerste periode in die opleiding met een studielast van 60 studiepunten. Het gedeelte van een duale opleiding dat bestaat uit het volgen van onderwijs, wordt aangeduid als onderwijsdeel.
3.

Artikel 7.7. Voltijdse, deeltijdse en duale inrichting van opleidingen

1. Opleidingen aan bekostigde instellingen kunnen voltijds, deeltijds of duaal zijn ingericht en worden alsdan aangeduid als voltijdse, deeltijdse onderscheidenlijk duale opleidingen.
2. Een duale opleiding is zodanig ingericht dat het volgen van onderwijs gedurende een of meer perioden wordt afgewisseld met beroepsuitoefening in verband met dat onderwijs. Deze beroepsuitoefening vindt **bij een opleiding bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden** in het wetenschappelijk onderwijs niet plaats gedurende de propedeutische fase van een bacheloropleiding of, indien die fase niet is ingesteld, gedurende de eerste periode in die opleiding met een studielast van 60 studiepunten. Het gedeelte van een duale opleiding dat bestaat uit het volgen van onderwijs, wordt aangeduid als onderwijsdeel.
3. ...

De overheid wil de regeling bewaren (en bewaken) dat in het wetenschappelijk onderwijs een duale opleiding pas begint na de propedeutische. Voor de andere opzet, dus bij het werken van opleidingen met eenheden van leeruitkomsten wordt hiervoor iets geregeld in het volgende artikel. Mogelijk dat dit ook in samenhang met elkaar is vast te leggen, maar zo kan het dus ook prima.

Artikel 7.8. Propedeutische fase en propedeutisch examen

1. Het instellingsbestuur kan in een bacheloropleiding in het wetenschappelijk onderwijs een propedeutische fase instellen.
2. Een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs omvat een propedeutische fase, die voor studenten als bedoeld in artikel 7.9a, eerste en tweede lid, een afwijkende inhoud kan hebben.
3. Aan de propedeutische fase is, voorzover in de onderwijs- en examenregeling niet anders is bepaald, een propedeutisch examen verbonden.
4. De studielast van de propedeutische fase waaraan een propedeutisch examen is verbonden, bedraagt 60 studiepunten. De studielast van de propedeutische fase van een duale bacheloropleiding bedraagt 60 studiepunten.
5. De propedeutische fase wordt met het oog op de toepassing van artikel 7.8b zodanig ingericht dat er sprake is van het verkrijgen van inzicht in de inhoud van de bacheloropleiding met de mogelijkheid van verwijzing en selectie aan het eind van die fase.

Artikel 7.8. Propedeutische fase en propedeutisch examen

1. Het instellingsbestuur kan in een bacheloropleiding in het wetenschappelijk onderwijs **bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden** een propedeutische fase instellen.
2. Een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs **bestaande uit een samenhangend geheel van onderwijseenheden** omvat een propedeutische fase, die voor studenten als bedoeld in artikel 7.9a, eerste en tweede lid, een afwijkende inhoud kan hebben.
3. **Indien een bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs bestaat uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, kan het instellingsbestuur een propedeutische fase instellen. Het instellingsbestuur kan daarbij besluiten de propedeutische fase niet voor elke inrichting, bedoeld in artikel 7.7, eerste lid, van de opleiding in te stellen.**
4. Aan de propedeutische fase is, voorzover in de onderwijs- en examenregeling niet anders is bepaald, een propedeutisch examen verbonden.
5. De studielast van de propedeutische fase waaraan een propedeutisch examen is verbonden, bedraagt 60 studiepunten. De studielast van de propedeutische fase van een duale bacheloropleiding bedraagt 60 studiepunten.
6. De propedeutische fase wordt met het oog op de toepassing van [artikel 7.8b](#) zodanig ingericht dat er sprake is van het verkrijgen van inzicht in de inhoud van de bacheloropleiding met de mogelijkheid van verwijzing en selectie aan het eind van die fase.

Wetstechnisch is hier niet zoveel over te zeggen. De overheid ziet graag dat in opleidingen die met het nieuwe type eenheden gaan werken, duidelijkheid wordt geschapen. Voor de huidige insteek met onderwijseenheden verandert er niets, vergeleken met wat er nu geldt voor voltijd en deeltijd (dual: hbo altijd 60 punten, wo: mag niet in het eerste jaar).

Voor de nieuwe situatie met leeruitkomsten-eenheden mag de instelling in het hbo en wo zelf bepalen of er een propedeuse komt. Maar daarbij kan het zo zijn dat dit per variant (vt, dt en dual) anders is, afhankelijk van de opzet, vormgeving, de start van die eenheden (kan ook pas na het eerste leerjaar).

De Ad-opleidingen hebben nooit een propedeuse, dus vandaar dat hierover niets wordt gezegd. Maar ook daarbij kan een opleiding besluiten om deze leeruitkomsten-eenheden niet voor alle varianten in te zetten of daarmee pas in jaar 2 te beginnen (net zoals een duale opleiding in het eerste jaar een voltijdse invulling mag hebben).

Op een andere plek wordt gezegd dat nu een hbo-propedeuse kan worden afgeschaft in bepaalde varianten, waarmee de doorstroom naar een wo-bachelor ook mogelijk moet gaan worden op basis van een hogeschoolverklaring waarin staat dat de student de eerste 60 punten van de opleiding heeft behaald.

Dus van een bacheloropleiding... niet van een Ad-opleiding, alwaar een dergelijke verklaring niet wordt geaccepteerd door een universiteit...

Artikel 7.8b. Studieadvies propedeutische fase

1. Het instellingsbestuur van een bekostigde universiteit, hogeschool of levensbeschouwelijke universiteit brengt iedere student uiterlijk aan het einde van diens eerste jaar van inschrijving

voor de propedeutische fase van een voltijdse of duale associate degree-opleiding of bacheloropleiding advies uit over de voortzetting van zijn studie binnen of buiten de associate degree-opleiding of de bacheloropleiding. In geval van een deeltijdse associate degree-opleiding of bacheloropleiding regelt het instellingsbestuur het tijdstip waarop dat advies wordt uitgebracht.

2. ...

Artikel 7.8b. Studietoelichting propedeutische fase

1. Het instellingsbestuur van een bekostigde universiteit, hogeschool of levensbeschouwelijke universiteit brengt iedere student uiterlijk aan het einde van diens eerste jaar van inschrijving voor de propedeutische fase van een voltijdse of duale associate degree-opleiding of bacheloropleiding advies uit over de voortzetting van zijn studie binnen of buiten de associate degree-opleiding of de bacheloropleiding. In geval van een deeltijdse associate degree-opleiding of bacheloropleiding regelt het instellingsbestuur het tijdstip waarop dat advies wordt uitgebracht.

2. ...

9. Dit artikel is niet van toepassing op de student die een opleiding volgt bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten

Simpel, een lid erbij, met als regel dat aan iemand die een opleiding met leeruitkomsten volgt, vanaf het begin dus met het gaan doen van een propedeutische of een daarmee gelijkwaardige fase, geen advies hoeft te worden uitgebracht – en dus ook geen advies op basis waarvan een student kan worden gedwongen de opleiding te verlaten.

Het blijft interessant om te zien dat hierbij het begrip ‘samenhangend’ wordt gebruikt, aangezien een opleiding als zodanig al is ingericht. Je zou ook kunnen spreken over: ‘een opleiding volgt op basis van eenheden van leeruitkomsten’. Maar hierover is in het algemene deel reeds het een en ander gezegd.

Artikel 7.10. Examens en tentamens

1. Elk tentamen omvat een onderzoek naar de kennis, het inzicht en de vaardigheden van de examinandus, alsmede de beoordeling van de uitkomsten van dat onderzoek.

2. Indien de tentamens van de tot een opleiding of propedeutische fase van een bacheloropleiding behorende onderwijseenheden met goed gevolg zijn afgelegd, is het examen afgelegd, voorzover de examencommissie niet heeft bepaald dat het examen tevens omvat een door haar zelf te verrichten onderzoek als bedoeld in het eerste lid.

3. ...

Artikel 7.10. Examens en tentamens

1. Elk tentamen omvat een onderzoek naar de kennis, het inzicht en de vaardigheden van de examinandus, alsmede de beoordeling van de uitkomsten van dat onderzoek.

2. Indien de tentamens van de tot een opleiding of propedeutische fase van een bacheloropleiding behorende onderwijseenheden of eenheden van leeruitkomsten met goed gevolg zijn afgelegd, is het examen afgelegd, voorzover de examencommissie niet heeft bepaald dat het examen tevens omvat een door haar zelf te verrichten onderzoek als bedoeld in het eerste lid.

3. ...

5. Het examen, bedoeld in het tweede lid, dat met goed gevolg is afgelegd en de met het oog daarop vervaardigde werkstukken worden door het instellingsbestuur gedurende een periode van ten minste zeven jaar bewaard.

Lid 5 is overgenomen van een eerder artikel, omdat het hier beter op z'n plaats is.

Over het gebruik van ‘voorzover’ is al in het algemene stuk iets gemeld.

Artikel 7.12b. Taken en bevoegdheden examencommissie

1. Naast de taken en bevoegdheden, bedoeld in de [artikelen 7.11](#) en [7.12, tweede lid](#), heeft een examencommissie de volgende taken en bevoegdheden:

- a. het borgen van de kwaliteit van de tentamens en examens onverminderd [artikel 7.12c](#),
- b. het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen binnen het kader van de onderwijs- en examenregeling, bedoeld in [artikel 7.13](#), om de uitslag van tentamens en examens te beoordelen en vast te stellen,

- c. het door de meest daarvoor in aanmerking komende examencommissie verlenen van toestemming aan een student om een door die student samengesteld programma als bedoeld in [artikel 7.3h](#) te volgen, waarvan het examen leidt tot het verkrijgen van een graad, waarbij de examencommissie tevens aangeeft tot welke opleiding van de instelling dat programma wordt geacht te behoren voor de toepassing van deze wet,
 - d. het verlenen van vrijstelling voor het afleggen van één of meer tentamens, en
 - e. het borgen van de kwaliteit van de organisatie en de procedures rondom tentamens en examens.
2. Indien een student of extraneus fraudeert, kan de examencommissie de betrokkene het recht ontnemen één of meer door de examencommissie aan te wijzen tentamens of examens af te leggen, gedurende een door de examencommissie te bepalen termijn van ten hoogste een jaar. Bij ernstige fraude kan het instellingsbestuur op voorstel van de examencommissie de inschrijving voor de opleiding van de betrokkene definitief beëindigen.
 3. De examencommissie stelt regels vast over de uitvoering van de taken en bevoegdheden, bedoeld in het eerste lid, onderdelen a, b en d, en het tweede lid, en over de maatregelen die zij in dat verband kan nemen. De examencommissie kan onder door haar te stellen voorwaarden bepalen dat niet ieder tentamen met goed gevolg afgelegd hoeft te zijn om vast te stellen dat het examen met goed gevolg is afgelegd.
 4. ...

Artikel 7.12b. Taken en bevoegdheden examencommissie

1. Naast de taken en bevoegdheden, bedoeld in de [artikelen 7.11](#) en [7.12, tweede lid](#), heeft een examencommissie de volgende taken en bevoegdheden:
 - a. het borgen van de kwaliteit van de tentamens en examens onverminderd [artikel 7.12c](#),
 - b. het vaststellen van richtlijnen en aanwijzingen binnen het kader van de onderwijs- en examenregeling, bedoeld in [artikel 7.13](#), om de uitslag van tentamens en examens te beoordelen en vast te stellen,
 - c. het door de meest daarvoor in aanmerking komende examencommissie verlenen van toestemming aan een student om een door die student samengesteld programma als bedoeld in [artikel 7.3h](#) te volgen, waarvan het examen leidt tot het verkrijgen van een graad, waarbij de examencommissie tevens aangeeft tot welke opleiding van de instelling dat programma wordt geacht te behoren voor de toepassing van deze wet,
 - d. het verlenen van vrijstelling voor het afleggen van één of meer tentamens,
 - e. het borgen van de kwaliteit van de organisatie en de procedures rondom tentamens en examens, en
 - f. het valideren van buiten de opleiding opgedane kennis, inzicht of vaardigheden, indien sprake is van deelname aan een opleiding bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten.
2. Indien een student of extraneus fraudeert, kan de examencommissie de betrokkene het recht ontnemen één of meer door de examencommissie aan te wijzen tentamens of examens af te leggen, gedurende een door de examencommissie te bepalen termijn van ten hoogste een jaar. Bij ernstige fraude kan het instellingsbestuur op voorstel van de examencommissie de inschrijving voor de opleiding van de betrokkene definitief beëindigen.
3. De examencommissie stelt regels vast over de uitvoering van de taken en bevoegdheden, bedoeld in het eerste lid, **onderdelen a, b, d en f**, en het tweede lid, en over de maatregelen die zij in dat verband kan nemen. De examencommissie kan onder door haar te stellen voorwaarden bepalen dat niet ieder tentamen met goed gevolg afgelegd hoeft te zijn om vast te stellen dat het examen met goed gevolg is afgelegd.
4. ...

Je zou kunnen zeggen dat het gebruik van EVC zoals in artikel 7.13 staat als een mogelijkheid (punt r) ook een aangrijpingspunt is, maar het gaat hier toch volgens OCW in wettelijke zin om iets anders, zoals ook in de toelichting wordt aangegeven. De wetgever heeft het over 'valideren', een proces waarvoor geen wettelijke definitie is vastgelegd, maar waarbij wel een beeld bestaat nl. het leiden tot een geheel of gedeeltelijke vrijstelling. Dat kan de studiepunten opleveren dan wel een opname in het studiecontract over wat daarvoor nog wel moet worden gedaan.

Het advies is echter om toch te zorgen voor een eenduidige aanpak en niet te gaan werken met twee verschillende soorten procedures. Dat is mede omdat het begrip 'validatie' niet formeel is vastgelegd.

Een optie kan zijn om de gevolgen ervan ook in de wet op te nemen, zoals dat nu in de toelichting is gebeurd.

Artikel 7.13. Onderwijs- en examenregeling

1. Het instellingsbestuur stelt voor elke door de instelling aangeboden opleiding of groep van opleidingen een onderwijs- en examenregeling vast. De onderwijs- en examenregeling bevat adequate en heldere informatie over de opleiding of groep van opleidingen.
2. In de onderwijs- en examenregeling worden, onverminderd het overigens in deze wet terzake bepaalde, per opleiding of groep van opleidingen de geldende procedures en rechten en plichten vastgelegd met betrekking tot het onderwijs en de examens. Daaronder worden ten minste begrepen:
 - a. de inhoud van de opleiding en van de daaraan verbonden examens,
 - a1. de wijze waarop het onderwijs in de desbetreffende opleiding wordt geëvalueerd,
 - b. de inhoud van de afstudeerrichtingen binnen een opleiding,
 - c. de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die een student zich bij beëindiging van de opleiding moet hebben verworven,
 - d. waar nodig, de inrichting van praktische oefeningen,
 - e. de studielast van de opleiding en van elk van de daarvan deel uitmakende onderwijseenheden,
 - f. de nadere regels, bedoeld in [de artikelen 7.8b, zesde lid](#), en [7.9, vijfde lid](#),
 - g. ten aanzien van welke masteropleidingen toepassing is gegeven aan [artikel 7.4a, achtste lid](#),
 - h. het aantal en de volgtijdelijkheid van de tentamens alsmede de momenten waarop deze afgelegd kunnen worden,
 - i. de voltijdse, deeltijdse of duale inrichting van de opleiding,
 - j. waar nodig, de volgorde waarin, de tijdvakken waarbinnen en het aantal malen per studiejaar dat de gelegenheid wordt geboden tot het afleggen van de tentamens en examens,
 - k. de nadere regels bedoeld in [artikel 7.10, vierde lid](#),
 - l. of de tentamens mondeling, schriftelijk of op een andere wijze worden afgelegd, behoudens de bevoegdheid van de examencommissie in bijzondere gevallen anders te bepalen,
 - m. de wijze waarop studenten met een handicap of chronische ziekte redelijkerwijs in de gelegenheid worden gesteld de tentamens af te leggen,
 - n. de openbaarheid van mondeling af te nemen tentamens, behoudens de bevoegdheid van de examencommissie in bijzondere gevallen anders te bepalen,
 - o. de termijn waarbinnen de uitslag van een tentamen bekend wordt gemaakt alsmede of en op welke wijze van deze termijn kan worden afgeweken,
 - p. de wijze waarop en de termijn gedurende welke degene die een schriftelijk tentamen heeft afgelegd, inzage verkrijgt in zijn beoordeelde werk,
 - q. de wijze waarop en de termijn gedurende welke kennis genomen kan worden van vragen en opdrachten, gesteld of gegeven in het kader van een schriftelijk afgenomen tentamen en van de normen aan de hand waarvan de beoordeling heeft plaatsgevonden,
 - r. de gronden waarop de examencommissie voor eerder met goed gevolg afgelegde tentamens of examens in het hoger onderwijs, dan wel voor buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden, vrijstelling kan verlenen van het afleggen van een of meer tentamens,
 - s. waar nodig, dat het met goed gevolg afgelegd hebben van tentamens voorwaarde is voor de toelating tot het afleggen van andere tentamens,
 - t. waar nodig, de verplichting tot het deelnemen aan praktische oefeningen met het oog op de toelating tot het afleggen van het desbetreffende tentamen, behoudens de bevoegdheid van de examencommissie vrijstelling van die verplichting te verlenen, al dan niet onder oplegging van vervangende eisen,
 - u. de bewaking van studievoortgang en de individuele studiebegeleiding,

- v. indien van toepassing: de wijze waarop de selectie van studenten voor een speciaal traject binnen een opleiding, bedoeld in [artikel 7.9b](#), plaatsvindt,
 - x. de feitelijke vormgeving van het onderwijs, en
 - y. indien van toepassing: de regeling, bedoeld in [artikel 7.9a, derde lid, tweede volzin](#).
3. In de onderwijs- en examenregeling van de associate degree-opleiding wordt beschreven welke mogelijkheden er zijn voor een aan de instelling afgestudeerde met een graad Associate degree om door te stromen naar een bacheloropleiding.

Artikel 7.13. Onderwijs- en examenregeling

1. Het instellingsbestuur stelt voor elke door de instelling aangeboden opleiding of groep van opleidingen een onderwijs- en examenregeling vast. De onderwijs- en examenregeling bevat adequate en heldere informatie over de opleiding of groep van opleidingen.
2. In de onderwijs- en examenregeling worden, onverminderd het overigens in deze wet terzake bepaalde, per opleiding of groep van opleidingen de geldende procedures en rechten en plichten vastgelegd met betrekking tot het onderwijs en de examens. Daaronder worden ten minste begrepen:
 - a. de inhoud van de opleiding en van de daaraan verbonden examens,
 - a1. de wijze waarop het onderwijs in de desbetreffende opleiding wordt geëvalueerd,
 - b. de inhoud van de afstudeerrichtingen binnen een opleiding,
 - c. de kwaliteiten op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden die een student zich bij beëindiging van de opleiding moet hebben verworven,
 - d. waar nodig, de inrichting van praktische oefeningen,
 - e. de studielast van de opleiding en van elk van de daarvan deel uitmakende onderwijseenheden of eenheden van leeruitkomsten,
 - f. de nadere regels, bedoeld in [de artikelen 7.8b, zesde lid](#), en [7.9, vijfde lid](#),
 - g. ten aanzien van welke masteropleidingen toepassing is gegeven aan [artikel 7.4a, achtste lid](#),
 - h. het aantal en de volgtijdelijkheid van de tentamens alsmede de momenten waarop deze afgelegd kunnen worden,
 - i. de voltijdse of duale inrichting van de opleiding,
 - j. waar nodig, de volgorde waarin, de tijdvakken waarbinnen en het aantal malen per studiejaar dat de gelegenheid wordt geboden tot het afleggen van de tentamens en examens,
 - k. de nadere regels bedoeld in [artikel 7.10, vierde lid](#),
 - l. of de tentamens mondeling, schriftelijk of op een andere wijze worden afgelegd, behoudens de bevoegdheid van de examencommissie in bijzondere gevallen anders te bepalen,
 - m. de wijze waarop studenten met een handicap of chronische ziekte redelijkerwijs in de gelegenheid worden gesteld de tentamens af te leggen,
 - n. de openbaarheid van mondeling af te nemen tentamens, behoudens de bevoegdheid van de examencommissie in bijzondere gevallen anders te bepalen,
 - o. de termijn waarbinnen de uitslag van een tentamen bekend wordt gemaakt alsmede of en op welke wijze van deze termijn kan worden afgeweken,
 - p. de wijze waarop en de termijn gedurende welke degene die een schriftelijk tentamen heeft afgelegd, inzage verkrijgt in zijn beoordeelde werk,
 - q. de wijze waarop en de termijn gedurende welke kennis genomen kan worden van vragen en opdrachten, gesteld of gegeven in het kader van een schriftelijk afgenomen tentamen en van de normen aan de hand waarvan de beoordeling heeft plaatsgevonden,
 - r. de gronden waarop de examencommissie voor eerder met goed gevolg afgelegde tentamens of examens in het hoger onderwijs, dan wel voor buiten het hoger onderwijs opgedane kennis of vaardigheden, vrijstelling kan verlenen van het afleggen van een of meer tentamens,
 - s. waar nodig, dat het met goed gevolg afgelegd hebben van tentamens voorwaarde is voor de toelating tot het afleggen van andere tentamens,
 - t. waar nodig, de verplichting tot het deelnemen aan praktische oefeningen met het oog op de toelating tot het afleggen van het desbetreffende tentamen, behoudens de bevoegdheid

- van de examencommissie vrijstelling van die verplichting te verlenen, al dan niet onder oplegging van vervangende eisen,
- u. de bewaking van studievoortgang en de individuele studiebegeleiding,
 - v. indien van toepassing: de wijze waarop de selectie van studenten voor een speciaal traject binnen een opleiding, bedoeld in [artikel 7.9b](#), plaatsvindt,
 - x. de feitelijke vormgeving van het onderwijs,
 - y. indien van toepassing: de regeling, bedoeld in [artikel 7.9a, derde lid, tweede volzin](#),
 - z. indien van toepassing, de wijze waarop en de termijn waarbinnen een studieplan als bedoeld in artikel 7.14a, wordt vastgesteld, en
 - aa. indien van toepassing, de wijze waarop de examencommissie kennis, inzicht en vaardigheden kan valideren die buiten de opleiding zijn opgedaan.
3. In de onderwijs- en examenregeling van de associate degree-opleiding wordt beschreven welke mogelijkheden er zijn voor een aan de instelling afgestudeerde met een graad Associate degree om door te stromen naar een bacheloropleiding.

In de WHW wordt gesproken over 'opleidingen' en varianten, maar daarbij is het zo dat elke variant op zich weer als een opleiding wordt gezien. Op basis van het eerste lid kan worden geconcludeerd dat er met ingang van dit voorstel er zes soorten opleidingen gaan ontstaan, op basis van:

- Voltijd, deeltijd en duaal
- Onderwijseenheden en Eenheden van Leeruitkomsten.

Dat betekent dat het zo kan zijn dat per 'opleiding met een bepaalde naam' zes verschillende OER'en moeten worden opgesteld.

Er zijn twee leden toegevoegd, die voortvloeien uit andere artikelen en waarbij wordt verwacht dat in de OER een en ander is geregeld.

Op basis van lid 3 kan worden geconcludeerd dat naast de huidige afspraken er ook aanvullende arrangementen nodig zijn, zeker binnen de eigen hogeschool, om te bezien hoe een combinatie van een Ad en een resterend programma binnen een Bachelor kan worden vormgegeven als die twee stukken verschillende varianten en ook eenheden gebruiken. Hoe, dat zal moeten gaan blijken, in de praktijk.

Artikel 7.14a. Studieplan bij eenheden van leeruitkomsten

1. Indien de student een opleiding volgt welke bestaat uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten, stelt het instellingsbestuur na overleg met de student ten minste twee keer per studiejaar een studieplan vast.
2. In het studieplan is ten minste opgenomen:
 - a. de duur van het studieplan;
 - b. het programma van de student en de wijze waarop de student invulling gaat geven aan het programma;
 - c. de wijze waarop de student wordt begeleid; en
 - d. de wijze waarop de beheersing van de leeruitkomsten wordt beoordeeld.
3. Indien van toepassing wordt de overeenkomst, bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, als bijlage aan het studieplan toegevoegd.
4. De student kan voor de realisatie van eenheden van leeruitkomsten onderwijseenheden volgen.
5. Bij de inrichting en afstemming van het studieplan wordt rekening gehouden met de uitgangspositie, werksituatie, kenmerken en behoeften van de student.

Het gaat hier om een volledig nieuw artikel. Het betreft een kernaspect van het opzetten van een opleiding met gebruikmaking van eenheden van leeruitkomsten. Het kan best zo zijn dat het gaat om een mix van beide type eenheden. Dan is er – algemeen gesproken – een duidelijke parallel te trekken met een duale opleiding waarbij 'werken' en 'studeren' worden gecombineerd in een bepaalde mix.

Daarbij wordt op basis van de wettelijke voorschriften gewerkt met een 'overeenkomst' waarin de beoogde afspraken worden vastgelegd, en dat kan ook per semester – of zelfs voor een aantal eenheden.

In het algemene deel hebben we hieraan al aandacht besteed, maar het gaat in dit geval om het opzetten van een 'studieplan', opgesteld tussen de hogeschool en de student. Bij een duale opleiding met leeruitkomsten wordt dit plan gecombineerd met de duale overeenkomst waarin de werkgever (de werkplek) een partner is en mee-tekent. Dat kan ook voor deeltijdse opleidingen als daarbij eenheden zijn gebaseerd op het leren op een specifieke werkplek, en er ook een soort 'duale' overeenkomst wordt gesloten. Zoals al in het algemene deel aangegeven, betekent dit eigenlijk – heel formeel geredeneerd – dat de opleiding hiermee als een duale variant dient te worden gezien, maar laten we de discussie daarover bewaren voor een mogelijk nog uit te voeren evaluatie van duaal hbo in het algemeen.

In deze gevallen betekent het dat er een complexe situatie kan gaan ontstaan, dus als het studieplan dient te worden gecombineerd met de overeenkomst voor duale onderdelen. Het lijkt ons dat de variant van de opleiding als uitgangspunt dient te worden gehanteerd, om vervolgens te bezien op welke wijze het studieplan hieraan is te koppelen. Het betekent nl. dat ook de werkgever in een duale opleiding – of bij de deeltijdse duale eenheden – moet worden betrokken om te bezien wat mogelijk is. Anders gezegd, de tripartite overeenkomst dient te worden aangepast voor de eenheden waarbij het gaat om de beroepsuitoefening met betrokkenheid van de werkgever, om deze om te vormen naar een aanpak die past bij het studieplan.

Tevens houdt dit in dat de dynamiek van een duale opleiding, gelet op het wat kan worden gedaan op welk moment binnen de duale beroepsuitoefening, moet worden vertaald naar het studieplan. Op zichzelf hoeft dit geen probleem te zijn, aangezien het gaat om een vergelijkbare vorm van het inschakelen van een bedrijf, maar aandacht is en blijft geboden, zeker als het 'studieritme' hiermee wordt beïnvloed.

Wetstechnisch gezien gaan we hier verder niet op in, aangezien dit al in het algemene deel is gedaan, mede aan de hand van de toelichting.

Artikel 7.24. Vooropleidingseisen

1. ...
3. Voor de inschrijving voor een opleiding of voor een onderwijseenheid, behorend tot een opleiding, aan de Open Universiteit gelden geen vooropleidingseisen, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#). Indien geen vooropleidingseisen gelden, staat de inschrijving voor een opleiding of voor een onderwijseenheid, behorend tot een opleiding, open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.
4. Voor de inschrijving voor een opleiding tot leraar basisonderwijs kunnen bijzondere nadere vooropleidingseisen worden gesteld als bedoeld in de [artikelen 7.25a](#) en [7.25b](#).

Artikel 7.24. Vooropleidingseisen

1. ...
3. Voor de inschrijving **voor een opleiding, of voor een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, behorend tot een opleiding, aan de Open Universiteit gelden geen vooropleidingseisen, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#). Indien geen vooropleidingseisen gelden, staat de inschrijving **voor een opleiding, of voor een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, behorend tot een opleiding, open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.
4. Voor de inschrijving voor een opleiding tot leraar basisonderwijs kunnen bijzondere nadere vooropleidingseisen worden gesteld als bedoeld in de [artikelen 7.25a](#) en [7.25b](#).

Geen nadere opmerkingen, naast hetgeen in taalkundig opzicht al is gemeld. Uiteraard dient alles nog een keer te worden bezien omdat de Variawet is gepubliceerd.

Artikel 7.32. Algemene bepaling inschrijving

1. Onverminderd [artikel 7.51e](#), [tweede lid](#), [aanhef en onder d](#), dient een ieder die wenst gebruik te kunnen maken van onderwijsvoorzieningen, examenvoorzieningen of voorzieningen van andere aard ten behoeve van initieel onderwijs aan een instelling, zich door het instellingsbestuur als student of extraneus te laten inschrijven.
2. In afwijking van het eerste lid is inschrijving voor een duale opleiding dan wel aan de Open Universiteit uitsluitend mogelijk als student.

3. De inschrijving geschiedt voor een opleiding, met dien verstande dat de inschrijving aan de Open Universiteit geschiedt voor een of meer onderwijsseenheden.
4. ...

Artikel 7.32. Algemene bepaling inschrijving

1. Onverminderd [artikel 7.51e](#), [tweede lid](#), [aanhef en onder d](#), dient een ieder die wenst gebruik te kunnen maken van onderwijsvoorzieningen, examenvoorzieningen of voorzieningen van andere aard ten behoeve van initieel onderwijs aan een instelling, zich door het instellingsbestuur als student of extraneus te laten inschrijven.
2. In afwijking van het eerste lid is inschrijving voor een duale opleiding dan wel aan de Open Universiteit uitsluitend mogelijk als student.
3. De inschrijving geschiedt voor een opleiding, met dien verstande dat de inschrijving aan de Open Universiteit geschiedt voor een of meer onderwijsseenheden **of eenheden van leeruitkomsten**.
4. ...

Er is op zich weinig over te zeggen, maar in lid 3 lijkt het dat bij de Open Universiteit alleen maar zou kunnen worden ingeschreven voor eenheden. Maar de OU biedt ook gewoon opleidingen aan. Zou hier dan eigenlijk moeten staan: '... aan de Open Universiteit *mede kan geschieden* voor een of meer...'?

Artikel 7.34. Rechten inschrijving als student

1. De inschrijving als student geeft het recht:
 - a. aan het initieel onderwijs van de instelling deel te nemen, behoudens de bevoegdheid van het instellingsbestuur van een universiteit, hogeschool of levensbeschouwelijke universiteit in geval van toepassing van de [artikelen 6.7a](#), [7.9](#), [eerste lid](#), [7.30b](#), [eerste lid](#), [7.42a](#), [7.53](#), [derde lid](#), [7.56](#) of [7.57h](#) anders te beslissen,
 - b. de tentamens af te leggen van de onderwijsseenheden behorend tot de opleiding, alsmede de examens af te leggen van die opleiding,
 - c. van toegang tot de bij de instelling behorende inrichtingen en verzamelingen, tenzij naar het oordeel van het instellingsbestuur de aard of het belang van het onderwijs of het onderzoek zich daartegen verzet,
 - d. gebruik te maken van andere ten behoeve van de studenten getroffen voorzieningen, daaronder begrepen, behoudens wat de Open Universiteit betreft, de diensten van een studentendecaan, en
 - e. op studiebegeleiding; het instellingsbestuur besteedt daarbij bijzondere zorg aan de begeleiding van studenten die behoren tot een etnische of culturele minderheid waarvan de deelname aan het hoger onderwijs in betekenende mate achterblijft bij de deelname van Nederlanders die niet behoren tot een dergelijke minderheid.
2. ...

Artikel 7.34. Rechten inschrijving als student

1. De inschrijving als student geeft het recht:
 - a. aan het initieel onderwijs van de instelling deel te nemen, behoudens de bevoegdheid van het instellingsbestuur van een universiteit, hogeschool of levensbeschouwelijke universiteit in geval van toepassing van de [artikelen 6.7a](#), [7.9](#), [eerste lid](#), [7.30b](#), [eerste lid](#), [7.42a](#), [7.53](#), [derde lid](#), [7.56](#) of [7.57h](#) anders te beslissen,
 - b. de tentamens af te leggen van de onderwijsseenheden **of eenheden van leeruitkomsten** behorend tot de opleiding, alsmede de examens af te leggen van die opleiding,
 - c. van toegang tot de bij de instelling behorende inrichtingen en verzamelingen, tenzij naar het oordeel van het instellingsbestuur de aard of het belang van het onderwijs of het onderzoek zich daartegen verzet,
 - d. gebruik te maken van andere ten behoeve van de studenten getroffen voorzieningen, daaronder begrepen, behoudens wat de Open Universiteit betreft, de diensten van een studentendecaan, en
 - e. op studiebegeleiding; het instellingsbestuur besteedt daarbij bijzondere zorg aan de begeleiding van studenten die behoren tot een etnische of culturele minderheid waarvan de

deelname aan het hoger onderwijs in betekenende mate achterblijft bij de deelname van Nederlanders die niet behoren tot een dergelijke minderheid.

2. ...

In het wetsvoorstel staat: In artikel 7.34, tweede lid, wordt na 'van de onderwijseenheden' ingevoegd 'of eenheden van leeruitkomsten'. Dat is niet mogelijk (en nodig) voor lid 2, maar wel voor lid 1, onderdeel b. Dit zal dus moeten worden aangepast, om misverstanden te voorkomen.

Artikel 7.43. Collegegeldverplichting

1. Een student is voor elk studiejaar dat hij door het instellingsbestuur voor een opleiding is ingeschreven, aan de desbetreffende instelling volledig, gedeeltelijk of verlaagd wettelijk collegegeld als bedoeld in de [artikelen 7.45](#) en [7.45a](#) of instellingscollegegeld als bedoeld in [artikel 7.46](#) verschuldigd. Een student die door het instellingsbestuur van de Open Universiteit voor een onderwijseenheid is ingeschreven, is het collegegeld OU, bedoeld in [artikel 7.45b](#), verschuldigd.
2. Met uitzondering van de gevallen, bedoeld in de [artikelen 7.47a](#) en [7.48, eerste en tweede lid](#), is [artikel 7.42, tweede lid](#), van toepassing.

Artikel 7.43. Collegegeldverplichting

1. Een student is voor elk studiejaar dat hij door het instellingsbestuur voor een opleiding is ingeschreven, aan de desbetreffende instelling volledig, gedeeltelijk of verlaagd wettelijk collegegeld als bedoeld in de [artikelen 7.45](#) en [7.45a](#) of instellingscollegegeld als bedoeld in [artikel 7.46](#) verschuldigd. Een student die door het instellingsbestuur van de Open Universiteit voor een onderwijseenheid **of een eenheid van leeruitkomsten** is ingeschreven, is het collegegeld OU, bedoeld in [artikel 7.45b](#), verschuldigd.
2. Met uitzondering van de gevallen, bedoeld in de [artikelen 7.47a](#) en [7.48, eerste en tweede lid](#), is [artikel 7.42, tweede lid](#), van toepassing.

Geen commentaar nodig. Helder.

Artikel 7.46. Instellingscollegegeld

1. Een student die niet voldoet aan de voorwaarden, bedoeld in [artikel 7.45a, eerste, tweede en zesde lid](#), en niet is ingeschreven voor een onderwijseenheid bij de Open Universiteit, is het instellingscollegegeld verschuldigd.
2. ...

Artikel 7.46. Instellingscollegegeld

1. Een student die niet voldoet aan de voorwaarden, bedoeld in [artikel 7.45a, eerste, tweede en zesde lid](#), en niet is ingeschreven voor een **onderwijseenheid of een eenheid van leeruitkomsten** bij de Open Universiteit, is het instellingscollegegeld verschuldigd.
2. ...

Ook geen verder commentaar nodig. Simpele aanvulling.

Artikel 7.51j. Open Universiteit

Deze paragraaf is van overeenkomstige toepassing op een student die aan de Open Universiteit is ingeschreven voor een onderwijseenheid.

Artikel 7.51j. Open Universiteit

Deze paragraaf is van overeenkomstige toepassing op een student die aan de Open Universiteit is ingeschreven voor een onderwijseenheid **of een eenheid van leeruitkomsten**.

De OU is gemakkelijk te behandelen...

Artikel 7.45b. Collegegeld OU

1. Een student als bedoeld in [artikel 7.45a, eerste en tweede lid](#), die is ingeschreven voor een onderwijseenheid bij de Open Universiteit, is collegegeld OU verschuldigd ter hoogte van ten minste één zestigste deel en ten hoogste één dertigste deel van het volledig wettelijk collegegeld, bedoeld in [artikel 7.45, eerste lid](#), vermenigvuldigd met het aantal studiepunten dat een onderwijseenheid groot is.

2. In afwijking van het eerste lid, wordt bij algemene maatregel van bestuur voor de in het eerste lid bedoelde studenten een verlaagd collegegeld OU vastgesteld. De artikelen 7.45, zesde lid, en 7.45a, vijfde lid, zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Een student die is ingeschreven voor een onderwijseenheid bij de Open Universiteit en die niet voldoet aan de voorwaarden, bedoeld in [artikel 7.45a, eerste en tweede lid](#), is collegegeld OU verschuldigd ter hoogte van ten minste één dertigste deel van het volledig wettelijk collegegeld, bedoeld in [artikel 7.45, eerste lid](#), vermenigvuldigd met het aantal studiepunten dat een onderwijseenheid groot is.
4. De hoogte van het collegegeld OU wordt door het instellingsbestuur van de Open Universiteit vastgesteld. Voor de categorie studenten, bedoeld in het derde lid, kan het instellingsbestuur van de Open Universiteit per onderwijseenheid of groep van onderwijseenheden of per groep of groepen studenten een verschillend collegegeld OU vaststellen.
5. ...

Artikel 7.45b. Collegegeld OU

1. Een student als bedoeld in [artikel 7.45a, eerste en tweede lid](#), die is ingeschreven voor een onderwijseenheid **of een eenheid van leeruitkomsten** bij de Open Universiteit, is collegegeld OU verschuldigd ter hoogte van ten minste één zestigste deel en ten hoogste één dertigste deel van het volledig wettelijk collegegeld, bedoeld in [artikel 7.45, eerste lid](#), vermenigvuldigd met het aantal studiepunten dat een onderwijseenheid groot is.
2. In afwijking van het eerste lid, wordt bij algemene maatregel van bestuur voor de in het eerste lid bedoelde studenten een verlaagd collegegeld OU vastgesteld. De artikelen 7.45, zesde lid, en 7.45a, vijfde lid, zijn van overeenkomstige toepassing.
3. Een student die is ingeschreven voor een **onderwijseenheid of een eenheid van leeruitkomsten** bij de Open Universiteit en die niet voldoet aan de voorwaarden, bedoeld in [artikel 7.45a, eerste en tweede lid](#), is collegegeld OU verschuldigd ter hoogte van ten minste één dertigste deel van het volledig wettelijk collegegeld, bedoeld in [artikel 7.45, eerste lid](#), vermenigvuldigd met het aantal studiepunten dat een onderwijseenheid groot is.
4. De hoogte van het collegegeld OU wordt door het instellingsbestuur van de Open Universiteit vastgesteld. Voor de categorie studenten, bedoeld in het derde lid, kan het instellingsbestuur van de Open Universiteit **per onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten, of groep van onderwijseenheden of groep van eenheden van leeruitkomsten** of per groep of groepen studenten een verschillend collegegeld OU vaststellen.
5. ...

Ook helder. Maar taalkundig even de kanttekening dat er toch wel een 'of' teveel aan is toegevoegd in lid 4. Bij een opsomming volgt de 'of' bij de verbinding tussen de voorlaatste en laatste optie, samen met een ','.

Artikel 7.55. Beperking inschrijving OU op grond van beschikbare organisatorische en technische capaciteit

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde opleiding of onderwijseenheid opschorten voorzover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen van deze opleiding of onderwijseenheid daartoe naar zijn oordeel noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding voor de desbetreffende opleiding of onderwijseenheid, volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

Artikel 7.55. Beperking inschrijving OU op grond van beschikbare organisatorische en technische capaciteit

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde **opleiding, of onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** opschorten voorzover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen van deze opleiding of onderwijseenheid daartoe naar zijn oordeel noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding voor de desbetreffende **opleiding, of onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

Net als bij het vorige artikel is er sprake van een overbodige 'of', in beide gevallen dat de eenheid van leeruitkomsten is toegevoegd.

In dit artikel is verder vergeten in de eerste zin in het laatste deel 'de eenheid van leeruitkomsten' toe te voegen, met een aanpassing als het gaat om de opsomming: '...voor het verzorgen van deze opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten...'.
Verder hebben we dus hier te maken met 'voorzover', met de oproep om die twee woorden los te maken...

E Bijlagen

Voor de goede orde en de stug doorgaande lezers geven we hier een drietal stukken extra, zonder verder commentaar – want dat zit al verwerkt in de eerdere hoofdstukken. Maar we achten ze zonder meer relevant voor verdere discussies.

Daarnaast is voor de goede orde als bijlage opgenomen het document dat separaat is ingediend bij de internetconsultatie, met de 'highlights' betreffende de zaken die zeker nodig zijn voor een 'reparatie'.

E.1 Uit het rapport van ResearchNed – geciteerd door OCW

Er heeft een evaluatie van het experiment plaatsgevonden, door ResearchNed, uitmondend in rapport dat in april dit jaar verscheen, dus ook kort voor het publiceren van het wetsvoorstel. OCW heeft flink wat zaken uit het rapport op een rijtje gezet. We raden overigens iedereen aan om het rapport zelf goed door te nemen aangezien er nog wat haken en ogen op tafel worden gelegd, met allerlei kanttekeningen en ook aanbevelingen om diverse aspecten verder te bezien. Dat heeft dus mede te maken met het feit dat OCW in 2019 aangaf het eind van het experiment niet te willen afwachten, om in 2021 (eind van de regeerperiode) aanzetten te kunnen geven voor het aanpassen van de wet.

Veel van de voorstellen die we in de vorige hoofdstukken hebben gedaan hebben te maken met een duidelijk optimisme dat OCW probeert uit te stralen, door vooral op de positieve uitkomsten te wijzen, soms gebaseerd op nog wel onvolledig inzicht in wat alle effecten zullen zijn. Dat was ook niet het doel van het onderzoek en de evaluatie, maar men had nog best een jaar kunnen wachten en voor voltijd en duaal nadere experimenten kunnen bedenken. Een paar interessante maar ook opmerkelijke punten hebben we toch maar even *gecursiveerd*, zonder ze verder uit te werken. Ze lijken relevant voor de politieke discussie, als het gaat om de effecten en doelstellingen.

Resultaten eindevaluatie experiment leeruitkomsten

- Er is bij nagenoeg alle betrokken instellingen veel enthousiasme en draagvlak voor het experiment leeruitkomsten. Het werken met beroepspraktijkgerichte leeruitkomsten en leerweg-onafhankelijke toetsen maakt gepersonaliseerde leerpaden mogelijk waarin de mogelijkheden van werkplekleren optimaal kunnen worden benut. Volgens geïnterviewde betrokkenen bij instellingen levert het flexibele concept voor iedereen voordelen op: studenten doen kennis en vaardigheden op die voor hen direct van belang zijn in de werkcontext en ervaren beter en meer betekenisvol onderwijs, docenten staan dicht bij de beroepspraktijk waardoor opleidingen kunnen innoveren en werkgevers krijgen opleidingen die beter aansluiten op hun vraag.
- De instroom van studenten in deeltijdse en duale hbo-opleidingen is sinds 2015 met ongeveer 50% gegroeid, waarbij de groei in de instroom bij de experimentopleidingen groter is dan bij andere deeltijdse en duale opleidingen. Betrokkenen bij experimentopleidingen stellen dat het flexibele onderwijsconcept meer studenten en andere doelgroepen kan aantrekken en binden aan de opleiding. Opleidingen die actief werven met het flexibele concept, melden dat zij merken dat de aantrekkelijkheid van de opleiding is vergroot. *Veel opleidingen zetten echter nog niet actief of vol in op het flexibele concept bij de marketing van opleidingen.* Het wervingspotentieel van flexibele opleidingen is daardoor mogelijk groter dan nu blijkt.
- *De effecten op diplomarendementen zijn nog niet duidelijk*, veel studenten in met name de bacheloropleidingen (waaraan de meeste studenten deelnemen) zitten nog in hun studietraject. Uitval en switchen van opleiding vertonen bij de experimentopleidingen geen afwijkend beeld ten opzichte van de controlegroep, zodat verwacht wordt dat de grotere deelname resulteert in de beoogde groei van het aantal hoger opgeleiden. Uit de enquête blijkt ook dat het streven naar het diploma zeer hoog is, *vrijwel alle studenten melden bij de start door te willen gaan tot het diploma.*
- De deeltijdse en duale experimentopleidingen zijn primair gericht op werkende en werkzoekende volwassenen. De gemiddelde deelnemer is 37 jaar en heeft 16 jaar werkervaring. Veruit de meeste studenten (86%) werken in loondienst en een deel is werkzoekend (6%) of zzp'er (4%). Zo'n 6 procent van de studenten is werkzoekende.

De experimenten trekken veel volwassenen die zich willen opscholen: 22% van de respondenten heeft een diploma voortgezet onderwijs en 46% heeft een mbo-diploma als hoogste diploma. *Er is daarnaast ook een vrij groot deel omscholers: 28% heeft al een bachelor- of master-diploma (hbo of wo).*

Verder heeft ruim een kwart van de respondenten eerder een (niet-experimentele) deeltijdse of duale opleiding gevolgd, waarvan de helft toen het diploma niet haalde.

- De meeste werkgevers zijn tevreden over de experimentopleidingen. Veel werkgevers zien het belang van flexibele trajecten en een betere aansluiting op de beroepspraktijk. In de opleidingen in het experiment leeruitkomsten wordt volgens werkgevers een actievere leerhouding van studenten gevraagd, is er meer maatwerk mogelijk en is er een nauwere aansluiting op de beroepspraktijk. *Verbeterpunten liggen volgens werkgevers bij de praktische samenwerking op de werkvloer tussen opleiding en werkgevers en bij de informatieverstrekking vanuit opleidingen.* Daarnaast geven werkgevers aan dat het flexibele concept niet voor iedere werknemer past en dat het voor *onduidelijkheden bij student en werkgever kan zorgen.*
- De meeste studenten zijn tevreden over de opleiding en over de geboden flexibiliteit. In flexibele opleidingstrajecten wordt doorgaans een mix van online en klassikaal onderwijs en werkplekleren gehanteerd. Over zowel online leren als werkplek- en klassikaal leren is *ruim de helft (55-59%)* van alle respondenten (zeer) tevreden. Leren op de werkplek wordt gemiddeld duidelijk positiever ervaren bij bekostigde hogescholen dan bij niet-bekostigde instellingen (nbi's). Dit betreft zowel de geboden mogelijkheden voor werkplekleren als de tevredenheid daarover. Het inbrengen van een beroepsproduct om leeruitkomsten aan te tonen, *wordt (heel) veel benut door 51 procent* van de respondenten bij de bekostigde instellingen (tegenover 24% bij de nbi's). Ook de tevredenheid over dit aspect is bij de bekostigde instellingen het hoogst. Bij de bekostigde instellingen meldt voorts 55 procent van de respondenten dat ze (heel) veel gebruik maken van de mogelijkheid om samen te werken met andere studenten (nbi's 21%).
- Een deel van de studenten (18%; 14% bij bekostigde hogescholen en 30% bij nbi's) is echter kritisch op de experimentopleiding en zou die niet aanbevelen aan anderen. Ontevredenheid bij studenten hangt ofwel samen met te hoge verwachtingen van flexibiliteit ofwel juist met een hang naar meer structuur. Het blijkt lastig om het alle studenten naar hun zin te maken *en goede voorlichting over flexibiliseringsmogelijkheden blijft een belangrijk aandachtspunt.* Positief is dat blijkt dat naarmate de start van de opleiding korter geleden is, studenten minder vaak ontevreden zijn over flexibele aspecten van hun opleiding en dat zij ook vaker hun opleiding aan anderen zouden aanraden. Dat kan duiden op verbeteringen in de voorlichting en informatievoorziening, bij de intake en in de eerste fase van de opleiding.
- Bij de nbi's in het experiment is gemiddeld een achterstand te zien op bekostigde hogescholen bij het realiseren van het flexibele onderwijsconcept, met name op het gebied van de activering van studenten om zelf regie te nemen op hun opleiding en de activerende rol van de studiebegeleider daarin. Ook ligt het accent bij de nbi's minder dan bij de bekostigde hogescholen op werkplekleren en meer op online en klassikaal onderwijs en op zelfstudie. Naast onderschatting (nbi's spreken van 'remmende voorsprong') speelt het *relatief grote belang van kostenminimalisering hierbij een rol.* Veel nbi's werken bij voorkeur met vaste programma's en vaste groepen ('flexibiliteit binnen aanbodsturing'), omdat dit goedkoper is. Ook is er bij nbi's *veelal minder aandacht voor docentprofessionalisering en onderwijskundige ondersteuning van de onderwijsvernieuwingen.* Echter, er is ook bij de nbi's in het algemeen enthousiasme voor het concept en zij investeren na een aanvankelijke onderschatting van de transitie in passende systemen en studiebegeleiding, om de achterstand in te lopen.
- Flexibel onderwijs op basis van leeruitkomsten vraagt om een brede en ingrijpende omslag. Bij de tussenevaluatie bleek dat transitie meer tijd en inspanningen te kosten dan aanvankelijk gedacht en bovendien ook breder en dieper in de organisatie van hogescholen in te grijpen. Sinds de tussenevaluatie zijn flinke stappen gezet. Instellingen melden dat de (cultuur)omslag bij de direct betrokken docenten en examencommissies inmiddels grotendeels is afgerond. Wel blijft het nodig om *nieuwe docenten goed te introduceren in het flexibele leerconcept,* omdat het afwijkt van hoe docenten (en studenten) gewend zijn onderwijsprocessen vorm te geven.

De doorontwikkeling van ondersteunende ICT-systemen is *veelal nog niet afgerond* en blijft aandacht vragen. De transitie naar een volwassen, uitgekristalliseerd systeem van leeruitkomsten is *al met al nog vrijwel nergens afgerond*.

Volgens ResearchNed indiceren de onderzoeksresultaten dat *het flexibele concept niet elke student past. Dat is een belangrijk gegeven bij het regulier maken van dit onderwijsconcept en bij de verdere uitrol van flexibele opleidingen*. Gelet op de verschillende voorkeuren van studenten zouden, om een optimale deelname aan onderwijs te bereiken, zowel gestructureerde als flexibele leerpaden mogelijk moeten zijn. Een juiste mix - open en flexibel waar mogelijk, structuur en begeleiding waar en voor wie nodig - en een *optimaal verwachtingenmanagement* en een daarop toegesneden communicatie lijken de sleutels om de tevredenheid bij studenten over de opleidingen te optimaliseren.

ResearchNed concludeert dat het wenselijk is dat de voorgenomen wijziging van de WHW om ruimte geven aan flexibel leren, zoveel mogelijk vrijheid laat aan instellingen en opleidingen om het onderwijs op basis van leeruitkomsten naar eigen inzichten zo optimaal mogelijk in te richten, met meer of minder gestructureerde leerpaden.

E.2 Uit het advies van de NVAO – door OCW

Aan de NVAO is als een van de betrokken organisaties gevraagd een advies uit te brengen over de verankering van bepaalde zaken in de wet, gelet op de consequenties voor de accreditatie.

- De NVAO heeft een advies uitgebracht op basis van rapportages van accreditatiebeoordelingen van experimentopleidingen in 2018/2019 en 2019/2020. Dit betreft 12 instellingen en 87 opleidingen. Door de coronacrisis zijn veel geplande beoordelingen in het experiment leeruitkomsten uitgesteld en daardoor niet in dit advies meegenomen.
- De projectgroep flexibilisering van OCW, Inspectie en NVAO begeleidt het experiment leeruitkomsten vanaf de start en is partner in het experiment. Onderdeel van haar rol is het bestuderen van de jaarlijkse groeidocumenten en hierover zogenoemde vinger-aan-de-pols ontwikkelingsgesprekken voeren met hogescholen. Alle hogescholen zijn inmiddels minimaal één, en soms twee keer, bezocht. Van deze gesprekken stelt de projectgroep flexibilisering reflectieverslagen op die zij met de hogescholen afstemt en deelt. Het advies van de NVAO is mede gebaseerd op informatie uit de groeidocumenten, ervaringen tijdens de genoemde gesprekken en de reflectieverslagen.
- Op grond van de bestudeerde accreditatiebeoordelingsrapporten experimenten leeruitkomsten concludeert de NVAO dat de deelnemende deeltijdse en duale opleidingsvarianten aan de gestelde eisen in het protocol voldoen.
- De NVAO adviseert om de huidige wettelijke experimenteerruimte van het experiment leeruitkomsten structureel onderdeel te maken van de Wet op hoger Onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW).
- De NVAO verwacht dat er geen aanpassingen van het accreditatiekader nodig zijn ten gevolge van de verankering van de wettelijke experimenteerruimte in de WHW. Het bij de accreditatiebeoordeling van experimentopleidingen gehanteerde protocol is een nadere uitwerking van het geldende NVAO-beoordelingskader, gemaakt ten behoeve van het experiment leeruitkomsten. Deze nadere uitwerkingen passen per standaard naadloos onder de geldende eisen, die derhalve geen aanpassing behoeven.
- De NVAO benoemt de optie om te zijner tijd een handreiking beschikbaar te stellen voor opleidingen en beoordelingspanels met daarin een toelichting bij de ontwikkeling en beoordeling van leertrajecten gebaseerd op een onderwijsconcept met leeruitkomsten, zoals in het experiment.
- In bijgaand advies geeft de NVAO per standaard van de accreditatiebeoordeling weer wat de bevindingen zijn en welke aanbevelingen gelden, op basis van de bevindingen van de panels. De NVAO constateert dat sprake is van een duurzame ontwikkeling waar door instellingen met veel energie en enthousiasme aan wordt gewerkt. Dit slaat inmiddels over op de voltijdse varianten, waar hogescholen, passend bij het andere profiel van de doelgroep, elementen uit het nieuwe leerconcept implementeren. Deze snelle olievlekwerking versterkt het beeld dat het om een duurzame ontwikkeling gaat.

E.3 NVAO zelf, een aantal zaken onder de loep

We geven ook nog een aantal zaken uit het rapport van de NVAO zelf en die zeker toch wat aanbevelingen bevatten. De nummering is van onze kant.

E.3.1 Leeruitkomsten

De panels geven verschillende aanbevelingen om het werken met leeruitkomsten te verbeteren. Het gaat om:

- Versterk (of bestendig) de inhoudelijke samenwerking met het werkveld over de ontwikkeling van leeruitkomsten en het leren van studenten in en met de praktijk; Kies voor grotere, geïntegreerde leeruitkomsten met een goede zichtbaarheid van inhoudelijke eisen (in samenhang met duidelijke beoordelingscriteria);
- Werk aan een noodzakelijk, nieuwe definitie van EC's en;
- Verantwoord expliciet in tekst de equivalentie van het geheel van leeruitkomsten aan de beoogde leerresultaten.

E.3.2 Overwegingen en conclusie

Volgens de beoordelingspanels hebben deelnemende opleidingsvarianten een goede stap gezet om leeruitkomsten te ontwikkelen die passen in het experiment leeruitkomsten. Opleidingen die in de beginfase dichtbij bestaande leerdoelen bleven, hebben inmiddels, op basis van voortschrijdend inzicht, de stap naar leeruitkomsten gezet.

De NVAO concludeert dat deelnemende opleidingsvarianten halverwege de experimentele periode goed op weg zijn met de ontwikkeling van passende leeruitkomsten.

E.3.3 Onderwijsleeromgeving

De panels geven een aantal aanbevelingen mee om het gebruik van de onderwijsleeromgeving te verbeteren.

Het gaat om:

- Breng de optie groeiende eigen regie/ persoonlijke leerroute voorafgaand aan en tijdens de opleiding sterker onder de aandacht van studenten.
- Laat studenten een bewuste keuze maken voor hun leerroute.
- Breng met elke nieuwe student bij de start expliciet de al verworven competenties in kaart. Het doel daarvan is niet (ten eerste) validering door de examencommissie, maar wel het bieden van de beste maatwerkroute aan de student.
- Intensiveer de scholing tot studiecoach en assessor. Het zijn cruciale rollen bij succesvolle, persoonlijke leerroutes van studenten.
- Stimuleer studenten waar mogelijk om gebruik te maken van werkplekleren. In hbo-opleidingen is leren in en met de praktijk onmisbaar. Authentieke beroepssituaties bieden studenten de sterkste uitdaging tot leren.
- Sla als hogescholen de handen ineen om gezamenlijk (bijv. met SURF) administratieve systemen te ontwikkelen die passen bij de nieuwe onderwijsconcepten.
- Ga zo efficiënt mogelijk om met de noodzakelijke onderwijsovereenkomst; doe geen dubbel werk en digitaliseer.
- Werk aan een leercultuur waarin docenten en studenten samenwerken om brede en duurzame implementatie van onderwijsconcepten voor flexibel leren verder te ontwikkelen.

E.3.4 Overwegingen en conclusie

Opleidingen hebben aantoonbare inspanningen geleverd om een onderwijsleeromgeving te ontwikkelen die studenten voldoende mogelijkheden van maatwerk biedt. Daarin zijn zij geslaagd, zo geven de beoordelingsrapporten aan.

Studenten echter maken van deze mogelijkheden nog weinig gebruik.

Volledig persoonlijke leerwegen van studenten vormen daarom een echte kans voor opleidingen en studenten. Voorop staat echter dat studenten flexibel kunnen leren, zoals zij dat wensen, en dat is nu grotendeels het geval.

Studenten noemen wel verbetermogelijkheden t.a.v. volgordevrijheid en versnellen of vertragen. Maar als het gaat om beter gebruik maken van de beschikbare blend dan is de student ten eerste aan zet door meer eigen regie te nemen. De opleiding kan hierbij de student nog beter ondersteunen.

De NVAO concludeert dat deelnemende opleidingsvarianten halverwege de experimentele periode voldoende hebben gerealiseerd t.a.v. de ontwikkeling van passende onderwijsleeromgevingen.

Tegelijkertijd zien panels dat studenten wel kiezen voor flexibele invulling (een eigen blend) uit de mogelijkheden die de opleiding biedt, maar nog weinig voor echt persoonlijke leerweg. Hier ligt een belangrijke informerende en begeleidende taak voor de opleidingen.

E.3.5 Ontwikkelkansen en aanbevelingen

De panels zien enkele ontwikkelkansen/aanbevelingen om toetsing meer in lijn te brengen met de vereisten van het experiment.

Het gaat om:

- Wees voorbereid op meer persoonlijke leerwegen van studenten en de noodzaak van gevarieerde leerwegaafhankelijke toetsing.
- Ontwikkel per (eenheid van) leeruitkomsten meerdere toets vormen. Denk daarbij o.a. aan meer variatie in beroepsproducten.
- Blijvende (onderlinge) scholing van studiecoaches en assessoren is nodig om de toets kwaliteit te bewaken en te verbeteren.
- Investeer in een stevige leercultuur waarin docenten en studenten participeren en besteed aandacht aan de navolgbaarheid van oordelen op ingevulde beoordelingsformulieren.
- Geef opvolging aan de wens van studenten om toetsmomenten te flexibiliseren. Verleg de balans in toetsing van sterk summatief naar meer formatief, zodat studenten regelmatig rijke feedback ontvangen die het (dieper) leren stimuleert.

E.3.6 Overwegingen en conclusie

De NVAO stelt vast dat toetsing in overeenstemming met de vereisten van het experiment een geleidelijke ontwikkeling doormaakt. Alle hogescholen ontwikkelen nieuwe, leerwegaafhankelijke toetsen, maar kwaliteitsvolle inzet hiervan kost leertijd van assessoren, examen- en toetscommissie.

Het is positief dat onderlinge afstemming tussen studiecoaches en assessoren over leerinhouden en eisen van leeruitkomsten uitgroeit tot een reguliere activiteit. Zeker als dit niet alleen binnen maar ook tussen gelijksoortige opleidingen gebeurt. Panels benadrukken het belang hiervan.

De examen- en toets commissies zitten over het algemeen dicht op de ontwikkelingen en hebben net als docenten een leerproces doorlopen. Zij nemen hun verantwoordelijkheid door (proactief) adequate ondersteuning te bieden.

De NVAO concludeert dat de experimenten leeruitkomsten goed inzetten op de ontwikkeling van passende toetsing. Het is een geleidelijk proces dat vertrouwen biedt aan alle betrokkenen: studenten, werkveld, hogescholen zelf en de overheid. Veel studenten kiezen nog voor bestaand leeraanbod en bijbehorende al bestaande toetsing. Dat geeft opleidingen de kans om nieuwe toets vormen eerst op kleinere schaal uit te proberen, daarvan te leren, om later ruimere toepassing goed toe te passen.

E.3.7 Eindniveau

Unaniem hebben de panels vertrouwen in het te realiseren vereiste eindniveau door studenten. De panels hebben in bijna alle gevallen alleen tussenprestaties van studenten kunnen beoordelen. Rekening houdende met de fase van de opleiding waarin studenten verkeren, vinden panels deze studentprestaties-producten aan de maat. In geen enkel beoordelingsrapport geeft een panel aanbevelingen gericht op versteviging van (de aanloop naar) het te realiseren eindniveau.

E.3.8 Overwegingen en conclusie

De NVAO stelt vast dat vertrouwen in het te realiseren eindniveau op zijn plaats is. Panels spreken zich zonder voorbehoud in deze zin uit. Onverwacht is deze constatering niet. Met name deeltijdse varianten (waarin studenten gemiddeld wat ouder zijn en beschikken over werkervaring) hebben door de jaren heen bij accreditatiebeoordeling een solide eindniveau laten zien.

De panels hebben geen aanbevelingen bij deze standaard geformuleerd.

De NVAO concludeert dat de experimenten leeruitkomsten goed op weg zijn om aan de gestelde niveaueisen te voldoen.

E.3.9 NVAO-advies over verankering van de wettelijke experimenteerruimte in de WHW

De NVAO adviseert de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen om de huidige wettelijke experimenteerruimte van het experiment leeruitkomsten onderdeel te maken van de Wet op hoger Onderwijs en Wetenschappelijk onderzoek (WHW).

Eén element van de wettelijke experimenteerruimte heeft in de uitvoering van het experiment weinig aandacht gekregen: het formuleren van een nieuwe definitie voor studielast die past bij een onderwijsconcept gebaseerd op leeruitkomsten. De NVAO vraagt hier aandacht voor.

E4 Internetconsultatie – ons document

Er is een apart document ingestuurd bij de internetconsultatie, met een aantal van de meest opvallende zaken betreffende het voorstel. De onderdelen daarvan zijn overigens gelijk aan hetgeen in de nieuwsbrief bij D.1 is opgenomen.

Leido – 30 juni 2021

Kanttekeningen bij het wetsvoorstel

In dit document worden onze kanttekeningen bij het wetsvoorstel vermeld. Het gaat om zaken die te maken hebben met de wettelijke aspecten, de wijze van formuleren, het gebruik van taal, het ontbreken van diverse elementen, enzovoort.

In een nieuwsbrief hebben we het gehele wetsvoorstel, inclusief de toelichting, uitgebreid onder de loep genomen. Daarin worden nog veel meer voorstellen gedaan als het gaat om de gang van zaken. We beschouwen deze nieuwsbrief als een integraal onderdeel van onze reactie, op basis van de internetconsultatie.

1 Ontbreken artikel 7.27

In de lijst met artikelen waarin ook de ‘eenheid van leeruitkomsten’ dient te worden vermeld, ontbreekt het volgende artikel:

Artikel 7.27. Eisen werkring

Het instellingsbestuur kan met het oog op de inschrijving voor een deeltijdse opleiding aan een universiteit of aan een hogeschool eisen omtrent het verrichten van werkzaamheden tijdens het volgen van de opleiding stellen indien de desbetreffende werkzaamheden in de onderwijs- en examenregeling als onderwijseenheden zijn aangemerkt.

We hebben een nadere analyse losgelaten op deze tekst, maar het lijkt ons niet meer dan logisch om ook hier te spreken over ‘onderwijseenheden of eenheden van leeruitkomsten’. Bij die eenheid van leeruitkomsten gaat om het mogelijk maken van een leerwegaafhankelijk te verwerven competenties en leeruitkomsten, maar in dit geval moet de instelling de optie hebben om voor bepaalde eenheden te stellen dat er werkzaamheden nodig zijn die passen bij bepaalde leeruitkomsten. Dat geldt bijvoorbeeld ook voor stages en duale eenheden. Dus dan moet het artikel worden:

Artikel 7.27. Eisen werkring

Het instellingsbestuur kan met het oog op de inschrijving voor een deeltijdse opleiding aan een universiteit of aan een hogeschool eisen omtrent het verrichten van werkzaamheden tijdens het volgen van de opleiding stellen indien de desbetreffende werkzaamheden in de onderwijs- en examenregeling als onderwijseenheden **of eenheden van leeruitkomsten** zijn aangemerkt.

2 Taalkundige zaken

In vorige nieuwsbrieven hebben we al vaker gewezen op bepaalde taalkundige constructies die naar onze mening niet juist zijn. Het hebben van dit wetsvoorstel is een mooie kans op een aantal zaken ‘recht te zetten’.

2.1 Voorzover

In een flink aantal artikelen in de WHW wordt gebruikt: ‘voorzover’. Volgens de formele regels voor het Nederlands betreft het hier twee woorden, dus ‘voor zover’. Het opmerkelijke is dat in artikel 7.3 in het nieuwe onderdeel 2a, een oud deel van het onderdeel 2, dit wel is aangepast. Maar in andere artikelen is het niet gebeurd, maar dat zal zonder meer te maken hebben met het gegeven dat het in die artikelen alleen maar om toevoegingen gaat en er geen ‘herschrijving’ plaatsvindt.

2.2 Komma verdwenen

In artikel 7.3 is in lid 2 een komma weggehaald, zonder verdere toelichting. Het gaat om het volgende nieuwe zinsdeel: ...**waarover degene die de opleiding voltooit dient te beschikken**. Achter voltooit staat nu een komma, en die dient daar volgens ons ook thuis.

2.3 Twee keer 'uit'... verkeerde suggestie...

In artikel 7.3h over vrije programma's bij universiteiten staat nu met de aanvulling van de eenheden van leeruitkomsten het volgende: 'Een student die is ingeschreven voor een opleiding in het wetenschappelijk onderwijs kan zelf **uit** eenheden van leeruitkomsten of **uit** onderwijseenheden...'.
Naar onze mening mag de tweede 'uit' uit de zin worden weggelaten, taalkundig gezien. Tevens wordt aldus de suggestie gewekt dat de keuze is te maken uit of de eenheden van leeruitkomsten of de onderwijseenheden.

Interessant is ook dat de volgorde van de eenheden net andersom is dan in andere artikelen... maar dat heeft verder geen invloed op wat dan ook.

2.4 Punten achter de nummers van de artikelen en andere 'delen'

Een algemeen punt is de 'punt' die in de WHW wordt gebruikt aan het begin van delen van opsommingen. Er wordt als het om cijfers gaat, geen punt achter gezet. Dus: '1 Er is...' Echter, als het letter betreft, gebeurt het wel. Dus 'a. De kwestie...'.
Opvallend en vervolgens ook niet logisch, is dat in de kopjes van de paragrafen, artikelen en dergelijke wel weer met punten wordt gewerkt. Dus: 'Paragraaf 1. Definities...', 'Artikel 7 Lessen...' en ook 'Artikel 7.12. Uitzonderingen...' (we verzinnen maar een tekst).

Het zou de wetgever sieren om tot een eenduidige aanpak te komen. In kopjes geen punten gebruiken, want ze staan ook 'lelijk'. Dus: 'Artikel 7.12 Uitzonderingen'. In opsommingen, met cijfers en letters gewoon wel een punt gebruiken, dus '1. Er is...' en 'a. De kwestie...'

2.5 Opsommingen en ; en...

Het is een lastig taalkundig probleem, het gebruik van 'niets', 'een komma' dan wel 'een punt-komma' aan het eind van elk onderdeel van een opsomming. Het is aan te raden aan de Neerlandici van OCW om hier nog eens goed naar te kijken. Hierbij een voorbeeld van mogelijk een verkeerd gebruik van bepaalde combinaties van leestekens en tekst, ter overweging.

In het nieuwe artikel 7.14a is een opsomming te vinden. Daarbij wordt bij het voorlaatste onderdeel ervan: **'de wijze waarop de student wordt begeleid; en'** aan het eind een ';' gevolgd voor 'en'. De algemene taalkundige mening is dat een ';' op zich al een 'en' inhoudt en er hierbij aldus sprake is van een dubbeling. Bij opsommingen met het gebruik van een ',' aan het eind kan bij het voorlaatste onderdeel wel een 'en' worden toegevoegd. Als bij opsommingen helemaal niets aan het eind van de onderdelen staat – als het om korte zinnen gaat – komt er in ieder geval geen 'en' achter de voorlaatste zin te staan.

2.6 Teveel gebruik van 'of' in 7.24

In artikel 7.24 voor de toelatingseisen is lid 4 aangepast, voor de Open Universiteit. De bedoeling is helder, maar er wordt wel kwistig met het woordje 'of' gestrooid – ook gevolgen hebbend voor het al dan niet plaatsen van ergens een ','.

We nemen de vrijheid om eerst het wetsvoorstel erbij te nemen, met in kleur de aanpassingen door OCW, om daarna een voorstel te doen om in taalkundig opzicht verbeteringen – naar onze mening – aan te brengen. Daarbij gooien we ook wat om, en voegen ergens een 'er' toe.

Wetsvoorstel

5. Voor de inschrijving **voor een opleiding, of voor een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, behorend tot een opleiding, aan de Open Universiteit gelden geen vooropleidingseisen, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#). Indien geen vooropleidingseisen gelden, staat de inschrijving **voor een opleiding, of voor een onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, behorend tot een opleiding, open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

Met onze aanpassingen

5. Voor de inschrijving aan de Open Universiteit voor een opleiding dan wel onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten die behoort tot een opleiding, gelden geen vooropleidingseisen, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#). Indien er geen vooropleidingseisen gelden, staat de inschrijving voor een opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt.

Je zou taalkundig ook nog wat samen kunnen nemen, niet echt nodig, maar wel zo mooi:

5. De inschrijving aan de Open Universiteit voor een opleiding dan wel onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten die behoort tot een opleiding, kent geen vooropleidingseisen en staat open voor ieder die de leeftijd van achttien jaar heeft bereikt, tenzij het een gezamenlijke opleiding betreft als bedoeld in [artikel 7.3c](#).

2.7 Een 'of' teveel in artikel 7.45b en een ',' te weinig

Ook in artikel 7.45b staat naar onze mening een 'of' teveel:

5. De hoogte van het collegegeld OU wordt door het instellingsbestuur van de Open Universiteit vastgesteld. Voor de categorie studenten, bedoeld in het derde lid, kan het instellingsbestuur van de Open Universiteit **per onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten, of groep van onderwijseenheden of groep van eenheden van leeruitkomsten** of per groep of groepen studenten een verschillend collegegeld OU vaststellen.

In de tweede zin is sprake van een opsomming van mogelijkheden en in dat geval komt de 'of' te staan tussen de voorlaatste en laatste mogelijkheid. Tevens is het raadzaam voor alle duidelijkheid bij het lezen van een dergelijke lange zin, een ',' achter de voorlaatste mogelijkheid te plaatsen. Dus daarom stellen we voor:

5. De hoogte van het collegegeld OU wordt door het instellingsbestuur van de Open Universiteit vastgesteld. Voor de categorie studenten, bedoeld in het derde lid, kan het instellingsbestuur van de Open Universiteit **per onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten, groep van onderwijseenheden of groep van eenheden van leeruitkomsten**, of per groep of groepen studenten een verschillend collegegeld OU vaststellen.

2.8 Ook een 'of' overbodig in 7.55 en iets niet aangevuld

Net als hierboven is een opsomming, ook weer voor de OU, ingevuld met een naar onze mening overbodige 'of' bij artikel 7.55. Tevens is een keer vergeten de eenheid van leeruitkomsten te vermelden:

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde **opleiding, of onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** opschorten voorzover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen van deze opleiding of onderwijseenheid daartoe naar zijn oordeel noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding voor de desbetreffende **opleiding, of onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

Daarom stellen we voor om de volgende versie te gaan gebruiken:

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde **opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** opschorten voor zover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen van deze opleiding, **onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** daartoe naar zijn oordeel noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding voor de desbetreffende **opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten**, volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

Of nog simpeler:

Het instellingsbestuur van de Open Universiteit kan de inschrijvingsmogelijkheid voor een bepaalde **opleiding, onderwijseenheid of eenheid van leeruitkomsten** opschorten voor zover en voor zolang de organisatorische en technische capaciteit voor het verzorgen ervan daartoe naar zijn oordeel

noodzaakt. Met inachtneming van de in de eerste volzin bedoelde beperkingen geschiedt de inschrijving in de volgorde van aanmelding volgens door het instellingsbestuur vast te stellen regels van procedurele aard.

2.9 Verkeerde verwijzing (1)

Het wetsvoorstel stelt de volgende aanpassing voor: In artikel 7.34, tweede lid, wordt na 'van de onderwijseenheden' ingevoegd 'of eenheden van leeruitkomsten'. Het betreft evenwel het eerste lid, onderdeel b.

2.10 Verkeerde verwijzing (2)

Het is op zichzelf geen probleem, maar in de toelichting wordt op pagina 23 het volgende gesteld: 'Onderdeel # (Artikel 7.14b WHW (nieuw)) - Op grond van het nieuwe artikel 7.14b worden bij opleidingen bestaande uit een samenhangend geheel van eenheden van leeruitkomsten periodiek afspraken met betrekking tot het opleidingstraject van de student vastgelegd in een studieplan (eerste lid).'

Het betreft evenwel artikel 7.14a en niet 7.14b.

2.11 Overbodig stukje tekst

In artikel 7.4 komt een nieuw lid 4, waarin onder meer het volgende komt te staan:

'In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur de studielast van een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding of de beroepspraktijk.'

Het is evenwel zo dat de studiepunten behoren bij een opleiding, en de beroepspraktijk die daarbij of ervoor wordt gebruikt en daar dus ook deel van uitmaakt, dient aan het eind 'of de beroepspraktijk' te worden weggelaten, als overbodig zijnde en dus verwarrend.

2.12 Propedeutisch examen en getuigschrift

Het gaat om een onderdeel van het wetsvoorstel dat niet specifiek voortvloeit uit hetgeen nu allemaal wordt voorgesteld. Het is nu zo dat er een examen kan zijn aan het eind van de propedeutische fase dan wel de eerste 60 studiepunten en dat bij het hebben behaald daarvan er een propedeutisch getuigschrift wordt uitgereikt (los van het gegeven dat in de wet eigenlijk onder examen het afsluitend examen wordt verstaan, als 'het' examen). In het wetsvoorstel wordt voorgesteld dat de verplichting van het hebben van die fase in het hbo komt te vervallen als er wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten.

Echter, er wordt in het wetsvoorstel niets gezegd over het hebben van een propedeutisch examen als er wel zo'n fase is. Nu wordt het in de huidige wet al aan de instellingen overgelaten, maar het zou toch handig zijn geweest om er toch aandacht aan te besteden, mede gelet op de volgende passage in de toelichting: 'Indien zij ervoor kiest om geen propedeutische fase in te stellen, dan kan dat consequenties hebben voor, bijvoorbeeld, de doorstroom van 17 tot 21-jarige havisten naar een wo-bachelor. Indien de opleiding de propedeutische fase blijft hanteren, dan dient vastgelegd te worden in de OER uit welke onderwijseenheden of eenheden van leeruitkomsten de propedeutische fase is opgebouwd en dus op basis waarvan het propedeutisch getuigschrift wordt afgegeven.'

Er wordt in deze tekst aan het eind gesproken over het 'propedeutisch getuigschrift', zonder dat helder is of er een examen is afgelegd. Men dient hier dus te spreken over een 'hogeschoolverklaring', ook als er geen propedeuse is ingesteld.

2.13 Duaal: overeenkomst en studieplan

Het nieuwe artikel 7.14a gaat over het studieplan dat als basis fungeert voor een opleiding waarbij wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten. Daarbij wordt in lid 3 het volgende gesteld: 'Indien van toepassing wordt de overeenkomst, bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, als bijlage aan het studieplan toegevoegd.'

Meteen duaal noemen

Het 'van toepassing' zijn houdt op basis hiervan in 'als het een duale opleiding betreft'. Het is daarom beter als dit direct wordt aangegeven: 'In het geval van een duale opleiding wordt de overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, als bijlage aan het studieplan toegevoegd'.

Status van beide stukken

De wetgever dient zich af te vragen of wat de status van de duale overeenkomst in dit geval is. Wat is in formele zin het belangrijkste stuk en welk van de twee is dan ondergeschikt aan de ander? Ons lijkt dat de duale overeenkomst de basis is voor de inrichting van de eenheden van het programma, zoals formeel vastgelegd, en dat het studieplan een afspraak is die niet per se geldt voor de werkgever, mede omdat er door de student en de opleiding op elk moment kan worden gesleuteld (bijstellen van het studieplan).

Ergo, dit lid van het artikel lijkt ons niet mogelijk te zijn. Het is juist andersom, dus het studieplan is een bijlage. We zouden dus graag zien dat dit nader wordt uitgezocht voor duale opleidingen op basis van eenheden van leeruitkomsten.

Maar in ieder geval zou de tekst van dit lid moeten gaan luiden: *'In het geval van een duale opleiding worden de overeenkomst als bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, en het studieplan in samenhang met elkaar vastgesteld, waarbij afspraken in de overeenkomst in voorkomend geval voorrang hebben boven de afspraken in het studieplan.'*

Deeltijd en een duale overeenkomst

Er wordt in de toelichting ook gesproken over het gebruiken van een 'duale overeenkomst' voor bepaalde eenheden van een deeltijdse opleidingen. Onder bepaalde voorwaarden betekent dit dat de opleiding de status dient te veranderen van deeltijd naar duaal, gelet op allerlei randvoorwaarden die aan een variant worden gesteld. Deze vorm van 'het van toepassing zijn' slaat dus niet terug op duale eenheden van een deeltijdse opleiding aangezien dit verder in de wet niet is opgenomen.

3 Opschonen... met de opsomming en letters

Bij artikel 7.13 is sprake van een opsomming, beginnend bij a. en dan alfabetisch verder. Er is een aantal zaken toegevoegd, maar helaas is er nog steeds niet zodanig opgeschoond dat er nu ook sprake is van een onderdeel w.

Er lijkt ons geen sprake te zijn van een letter waaraan onjuiste connotaties kunnen worden ontleend, dus hier kan alsnog een herstel worden doorgevoerd.

Bovendien kan de lelijke a.1 in deze opsomming een b. worden, en dan doorletteren...

4 Omvang van eenheden: onbeperkt?

Er wordt voorgesteld om geen bovengrens te stellen aan het aantal studiepunten voor een eenheid van leeruitkomsten. Dit kan onder meer in de volgende gevallen tot onduidelijkheden leiden voor een student die een hbo-bacheloropleiding volgt en op basis van het hebben behaald van de prope-deuse resp. de eerste 60 punten toelating wil vragen bij een wo-bacheloropleiding:

- De opleiding kent een eerste eenheid met een omvang van meer dan 60 punten;
- De eerste eenheden van een opleiding kennen een gezamenlijke omvang die minder dan wel meer dan 60 bedraagt;
- De student kan, op basis van de samenstelling van eenheden, geen bundel van eenheden maken met een omvang van 60 punten;
- Er wordt, gezien de opzet van de opleiding, niet aangegeven welke eenheden behoren tot het basisdeel ervan.

Een mogelijke oplossing dat er dan een verklaring wordt afgegeven voor het aantal studiepunten dat is behaald op een gegeven moment, als het de 60 overstijgt.

5 Studielast waar studiepunten worden bedoeld

In het al eerder genoemde artikel 7.4 wordt het volgende nieuwe lid 4 opgenomen: *'In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur de studielast van een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding of de beroepspraktijk'*. Die derde volzin is: *Zestig studiepunten is gelijk aan 1680 uren studie.*

Het is echter zo dat de wetgever bij het gebruik van eenheden van leeruitkomsten het begrip 'studielast' wil vermijden als het gaat om het plannen en gebruiken ervan. Daarom moet in dit lid geen begrip studielast voorkomen. Het voorstel is om deze tekst te hanteren: *'In afwijking van het eerste lid, derde volzin, baseert het instellingsbestuur het aantal studiepunten behorende bij een eenheid van leeruitkomsten op het relatieve gewicht of belang van die eenheid van leeruitkomsten binnen de opleiding'*.

6 Gebruik van begrippen

In de toelichting op het wetsvoorstel wordt kwistig gestrooid met allerlei begrippen. Dat is op zichzelf prima, ware het niet dat veel daarvan niet terug zijn te vinden in de wet- en regelgeving. Ze zijn wel hun eigen leven gaan leiden binnen het onderwijs, maar dat ontslaat OCW er niet van om zeer zorgvuldig te zijn in een traject als nu wordt doorlopen.

Een aantal voorbeelden van niet-wettelijke begrippen: stage, BSA, toezicht, eindkwalificatie... en zo is er nog wel meer te noemen. De wetgever dient zich dus te houden aan de wettelijke zaken om de transparantie te vergroten.

7 Tijdpad en besluitvorming

Uit de toelichting valt af te lezen dat het wetsvoorstel mede is gebaseerd op een eind-evaluatie (hoewel het experiment loopt tot en met 2022) die in april dit jaar bekend is geworden en een online bijeenkomst in diezelfde maand. Dat heeft mede geleid tot verregaande aanpassingen van eerdere voornemen en zaken die in het experiment zijn onderzocht. Daarbij valt ook te constateren dat er tussen aanbevelingen, conclusies en besluiten bepaalde verschillen kunnen zitten.

Het betekent dat er geen tijd is geweest om allerlei cruciale voorstellen voor het aanpassen van de wet niet met allerlei experts, organisaties en besluitvormende organen te bespreken. Dat lijkt een niet echt zorgvuldige wijze van handelen, ook al was door OCW aan de Tweede Kamer toegezegd rond deze tijd met een wetsvoorstel te komen.

8 Nog even samengevat... en gevolgen... en neem nog meer tijd...

Het invoeren van twee type eenheden, met een eigen 'karakter', voor het gehele hoger onderwijs en niet alleen voor bepaalde varianten, is een forse ingreep in de wijze waarop studenten een opleiding kunnen en mogen doorlopen. Nu is het zo dat deeltijd en duaal hun eigen aspecten kennen qua vormgeving. Die zijn nadrukkelijk gebaseerd op bepaalde doelgroepen en de mogelijkheden die ze in de persoonlijke situatie hebben, vaak in combinatie met andere maatschappelijk factoren die van belang zijn voor het volgen van een studie.

Er komen twee soorten opleidingen als het wetsvoorstel doorgang vindt, voor alle studenten. Dat betekent ook dat er verschillende kaders gaan ontstaan voor groepen lerenden zonder dat daarvoor echte redenen zijn aan te reiken, zoals bij voltijd, en dan specifiek gelet op de uitzonderingen die worden toegestaan.

Zoals door ons voorgesteld, is het beter om eerst nog juist die 'bewegingen' de komende tijd nader onder de loep te nemen, het experiment op de voorgenomen wijze af te maken, en de besluiten die nu recent zijn genomen op basis van een onvolledige inventarisatie van de meningen, verder met experts en betrokkenen te bespreken. Ook heeft de NVAO de mogelijkheid om allerlei inventarisaties die niet door konden gaan, zonder haast uit te voeren. Tevens is er ruimte voor het opstellen van een handleiding voor de consequenties van de aanpassingen die vervolgens concreet zullen worden doorgevoerd, met een zo breed mogelijk draagvlak en bewijsbare en bruikbare onderbouwingen.